

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2007 - 2008

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

De sociale constructie van zinloos geweld.

Promotor : Prof. L. Paoli

Verhandeling, ingediend door AN PUES, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

SAMENVATTING

Dit onderzoek gaat over de sociale constructie van zinloos geweld door de media, meer bepaald wordt de bestaansgrond van zinloos geweld nagegaan. Aangezien de onderzoeksvraag uit twee delen bestaat, namelijk zinloos geweld en de media, werd de literatuuranalyse in drie hoofdstukken opgedeeld. Het eerste hoofdstuk verduidelijkt een aantal aspecten van zinloos geweld, zoals: de term zelf, de daders, de slachtoffers, de situationele determinanten en de maatschappelijke veranderingen. Het tweede hoofdstuk focust op de media, met als belangrijkste onderdeel de ‘*moral panics*’ van Cohen. Het derde hoofdstuk geeft een beeld van de sociale constructie van criminaliteit en zinloos geweld.

Er werd gebruik gemaakt van twee methodes, beide van kwalitatieve aard. De eerste en de belangrijkste methode van dit onderzoek is de media-analyse. Er werden vier verschillende media geraadpleegd, deze zijn kranten, weekbladen, forums en parlementaire stukken. De eerste twee media, kranten en weekbladen, werden geanalyseerd op basis van een codeerschema. Bij het laatste medium, parlementaire stukken, werd vooral de invloed van de media nagegaan. De tweede gebruikte methode zijn interviews. Er werden vier journalisten geïnterviewd op basis van een semi-gestructureerde vragenlijst. Dit onderdeel werd gebruikt om de media-analyse aan te vullen, vandaar dat het geringe aantal geïnterviewden niet zo'n probleem vormt wat betreft de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

Uit de resultaten kan grofweg het volgende geconcludeerd worden. Er is niet zoiets als ‘hét zinloos geweld’, wat zinloos geweld genoemd wordt, hangt af van het waarde-oordeel van de auteur, diegene die de term ‘zinloos geweld’ hanteert. Het is ook zo dat zinloos geweld niet veel verschilt van geweld, omdat elk geweld zinloos kan genoemd worden met uitzondering van wettige zelfverdediging. Toch kan men op basis van de resultaten concluderen dat er wel enige consensus bestaat over wat de meerderheid van mensen, en in het bijzonder de media, onder zinloos geweld verstaan. Dit omdat uit dit onderzoek blijkt dat wat Joe van Holsbeeck voor België is, is Meindert Tjoelker voor Nederland. Zoals blijkt uit de analyse, kan men deze casussen als paradigmatisch beschouwen waarbij ze mee richting geven aan wat men vanaf dan zinloos geweld is gaan noemen.

De resultaten van de analyse worden in verband gebracht met de labellingtheorie. Deze theorie legt de focus niet op de dader maar op diegene die bepaald gedrag etiketteren, in dit geval als zinloos geweld. Deze theorie focust ook op de gevolgen van de stigmatisering, maar hierop gaat dit onderzoek niet in. Voor een verdere uiteenzetting over de bevindingen kan men het algemeen besluit raadplegen.

DANKWOORD

Voor er gestart wordt met de uitleg van het onderzoek, rest er nog één ding. Dat is alle mensen te bedanken die mij geholpen hebben bij het tot standkomen van deze masterproef. In de eerste plaats gaat er een woord van dank naar mijn ouders, die mij al vier jaar hebben laten studeren en mij altijd gesteund hebben. Ook mijn vriend, Tom van Doorslaer, verdient mijn dank, om naar mij te luisteren, te steunen en op te monteren als ik het even niet meer zag zitten. Er zijn ook nog enkele mensen die hier zeker niet mogen vergeten worden. Het zijn zij die ervoor gezorgd hebben dat het geheel goed in elkaar zit. Met dyslexie is het geen evidentie om een werk af te geven zonder spellings- en structuurfouten. Dat dit toch is gelukt heb ik te danken aan Sigrid Jaeken en Lieve Lombaert. Er zijn nog twee personen tot wie ik in het bijzonder een woord van dank wil richten, namelijk mijn promotor professor Paoli en haar assistente Elke van Hellemont, voor de steun en de snelle reacties op vragen. Zonder hun advies had dit werk er waarschijnlijk helemaal anders uitgezien. Tot slot, wil ik nog alle journalisten bedanken die bereid waren tot een interview en alle mensen die een bijdrage geleverd hebben bij het ontstaan van dit werk.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING.....	1
1. ZINLOOS GEWELD	4
1.1. INLEIDING: EEN KORTE SCHETS VAN HET BEGRIIP GEWELD EN ZINLOOSHEID	4
1.2. ZINLOOS GEWELD.....	6
1.2.1. <i>Plegers van zinloos geweld</i>	11
1.2.2. <i>Slachtoffers van zinloos geweld</i>	13
1.2.3. <i>Situationeel bepaalde determinanten van zinloos geweld</i>	14
1.2.4. <i>Maatschappelijke veranderingen</i>	15
2. DE MEDIA	18
2.1. MEDIA EN DE BAND MET CRIMINALITEIT	19
2.2. MORAL PANICS	20
3. SOCIALE CONSTRUCTIE VAN CRIMINALITEIT	23
3.1. SOCIALE CONSTRUCTIE VAN ZINLOOS GEWELD	23
3.2. DE SOCIOLOGISCHE STUDIE VAN CRIMINALITEIT	25
4. HET ONDERZOEK	27
4.1. INLEIDING	27
4.2. METHODOLOGISCH KADER.....	28
4.2.1. <i>De media-analyse</i>	28
4.2.2. <i>Het semi-gestructureerde interview</i>	32
4.3. DE RESULTATEN.....	34
4.3.1. <i>De kranten</i>	34
4.3.2. <i>Weekbladen</i>	45
4.3.3. <i>Forums</i>	46
4.3.4. <i>Interviews</i>	49
4.3.4. <i>Parlementaire stukken</i>	56
4.4. DISCUSSIE	59
5. ALGEMEEN BESLUIT	63
BIBLIOGRAFIE.....	71
GERAADPLEEGDE DOCUMENTEN VOOR DE MEDIA-ANALYSE.....	74
<i>Artikels</i>	74
<i>Forums</i>	80
<i>Parlementaire stukken</i>	81
BIJLAGE	0
BIJLAGE 1: HET CODEERSHEMA.....	84
BIJLAGE 2: DE SEMI-GESTRUCTUREERDE VRAGENLIJST.....	85

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 4.1. Het aantal artikels met de term ‘zinloos geweld’, verschenen in drie kranten in de periode 2001 tot 2007 (nagegaan per jaar).....	35
Tabel 4.2. Het aantal artikels met de term ‘zinloos geweld’, verschenen in drie kranten in de periode januari 2006 tot februari 2008 (nagegaan per maand).....	36
Tabel 4.3. Locatie van de term ‘zinloos geweld’ in het artikel in vijf kranten.....	37

LIJST VAN BIJLAGEN

Bijlage 1: Het codeerschema.....	84
Bijlage 2: De semi-gestructureerde vragenlijst.....	85

Inleiding

Zinloos geweld, als de zin in geweld lijkt te ontbreken: een analyse over het proces van de sociale constructie van zinloos geweld. De aanvang van het onderzoek werd getekend door vaagheid met maar één houvast: het onderwerp. Op zoek naar concreetheid en bij verkenning van het onderwerp werd de aanwezige literatuur geconsulteerd, wat al snel leidde tot een eerste vaststelling: consensus over het karakter van zinloos geweld bestaat niet. Hoewel een publicatie letterlijk titelde ‘zinloos geweld bestaat niet¹’, kan men toch drie perspectieven in de bestaande literatuur van elkaar onderscheiden. De eerste invalshoek focust op de term zinloos geweld en doet onderzoek naar alle verschillende facetten van die term. Zij nemen dus aan dat er zoiets als zinloos geweld bestaat. Het tweede gezichtspunt stelt dat zinloos geweld niet bestaat en focust op de argumentatie die deze stelling bekrachtigt. Het derde en laatste perspectief meent dat het beter is om andere termen te gebruiken. Naast deze verschillende perspectieven ten aanzien van “zinloos geweld”, bleek onderzoek dat ingaat op de betekenis van deze term schaars te zijn.

Hoewel veel literatuur ingaat op het fenomeen van zinloos geweld, is er weinig terug te vinden over wat men onder dit begrip hoort te verstaan, laat staan wat de media er onder verstaat. Dit onderzoek doelt dit aspect te belichten: wat verstaat de media onder zinloos geweld? Deze verhandeling zal met andere woorden nagaan wat de bestaansgrond is van de term ‘zinloos geweld’ waarbij het zich enkel richt op het gebruik van de term zinloos geweld in de media. In dit onderzoek bestaat de media uit kranten, weekbladen en forums. Bij de kranten worden ook journalisten geïnterviewd om dieper in te gaan op het gebruik van de term. Er wordt in de literatuuranalyse kort een verwijzing gemaakt naar wie de daders en slachtoffers zijn, maar in het onderzoek is de aandacht hiervoor beperkt. Deze masterproef tracht een antwoord te geven op twee algemene onderzoeksvragen.

De eerste algemene onderzoeksvraag luidt: ‘Wanneer gebruikt de media de term ‘zinloos geweld’ om gewelddadige gebeurtenissen aan te duiden?’. Uit deze onderzoeksvraag zijn verschillende deelvragen gekomen: (1) Aan welke kenmerken moet geweld voldoen om als ‘zinloos geweld’ te worden bestempeld?; (2) Zijn er bepaalde categorieën te onderscheiden in het gebruik van de term ‘zinloos geweld’?; (3) Wat zorgt ervoor dat geweld als ‘zinloos geweld’ wordt bestempeld?; (4) Bestaat er een éénsluitende definitie van zinloos geweld?. (5)

¹ RODENKO, O. en VAN DER HAER, B., *Zinloos geweld bestaat niet*, Amsterdam, SWP, 2000.

Welke invloed heeft de media gehad bij het ontstaan van de term ‘zinloos geweld’?; en (6) Wordt zinloos geweld sociaal geconstrueerd?.

De tweede algemene onderzoeksvraag gaat na of er een theorie te vinden is die de bevindingen van de eerste onderzoeksvraag kan verklaren. De vraag is: ‘Welke theorie(ën) bieden voor de bekomen resultaten een verklaring?’ Ook deze onderzoeksvraag heeft enkele deelvragen: (1) Is er een wetenschappelijke sociologische theorie die hiervoor een verklaring heeft?; (2) Hoe is die theorie toepasbaar?; en (3) Zijn er bepaalde onderdelen van de theorie die niet sluiten met de bevindingen? Deze onderzoeksvraag wordt pas verwerkt wanneer de resultaten zijn geanalyseerd en er is overgegaan tot besluitvorming.

Dit onderzoek wordt gerapporteerd in vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat in op zinloos geweld. Dit hoofdstuk is bedoeld om een algemeen beeld te geven van wat zinloos geweld is volgens het beperkt wetenschappelijk onderzoek. Dit hoofdstuk bestaat uit twee onderdelen. Het eerste deel gaat ter inleiding, in op de begrippen – geweld en zinloosheid. Daarbij wordt eerst en vooral naar geweld in het algemeen gekeken, om dan vervolgens zinloosheid te verklaren. Nadat die twee begrippen, geweld en zinloosheid, zijn uitgewerkt volgt de verklaring van de term zinloos geweld. Deze verklaring vormt het tweede onderdeel dat in vijf delen gebeurt. In de eerste plaats wordt er ingegaan op (1) het ontstaan, (2) de term en (3) de kenmerken van zinloos geweld. Na het deel dat de term verduidelijkt, komt een deel over de plegers van zinloos geweld, om daarna een beeld te geven van de slachtoffers. Het vierde deel gaat over de situationeel bepaalde determinanten. Als laatste deel worden de maatschappelijke veranderingen besproken, omdat er in de literatuur teksten zijn terug te vinden, die daarover rapporteren en de band met zinloos geweld aangeven. Dit vormt dan ook een onderdeel van dit laatste deel.

Wanneer zinloos geweld volledig afgewerkt is, wordt er ingegaan op het tweede en derde hoofdstuk van het onderzoek, namelijk de media en de sociale constructie van zinloos geweld. Deze drie hoofdstukken zijn belangrijk omdat ze afgeleid zijn uit de onderzoeksvraag. Bij het begin van het tweede hoofdstuk wordt een algemeen beeld geschetst van de media, en wat hun taak, of hun rol is, om dan uit te komen in twee onderdelen. Een eerste daarvan is de band tussen media en criminaliteit. Een tweede onderdeel wordt gevormd door de ‘*moral panics*’-theorie van Cohen. Het derde hoofdstuk concentreert zich op de sociale constructie van zinloos geweld. Eerst wordt een algemeen beeld gegeven om daarna dieper in te gaan op de sociale constructie van zinloos geweld.

Na deze drie hoofdstukken komen we tot de kern van dit rapport, namelijk het onderzoek. Eerst wordt er een korte inleiding gegeven. Vervolgens schetst de onderzoeker het

methodologisch kader in twee delen. Er is enerzijds de media-analyse en anderzijds de interviews. Bij deze twee elementen wordt gewerkt volgens de vier vragen van Billiet. Wanneer het methodologisch kader geschetst is, worden de resultaten verduidelijkt. De resultaten zijn verzameld volgens vijf mediums, die worden besproken in volgorde van belangrijkheid. Eerst worden de artikels uit kranten geanalyseerd, dan volgen de weekbladen. Vervolgens werden forums geraadpleegd. Dan wordt er ingegaan op de interviews die als aanvulling dienen op de media-analyse. Als laatste medium zijn er de parlementaire stukken, hier wordt enkel gewezen op de invloed van de media. Wanneer al die mediums beschreven zijn volgt er een discussie. In dit onderdeel worden de resultaten besproken. Er werd naar een verklaring gezocht en gekeken naar de kwaliteit van het onderzoek.

Ten slotte volgt het laatste hoofdstuk, namelijk het algemeen besluit. In dit deel wordt alles uitgeklaard en een theorie weergegeven die dit kan verklaren.

1. Zinloos geweld

In dit hoofdstuk wordt in de inleiding een beeld geschetst van geweld en zinloosheid. Daarna wordt er tot de kern van dit hoofdstuk gekomen, namelijk de verduidelijking van de term ‘zinloos geweld’. Hierna wordt er nog kort ingegaan, omdat zij niet zo belangrijk zijn voor dit onderzoek, op vier facetten die in de literatuur teruggevonden zijn. Deze zijn: de slachtoffers, de daders, de situationele determinanten en de maatschappelijke veranderingen.

1.1. Inleiding: een korte schets van het begrip geweld en zinloosheid

Vooraleer er wordt ingegaan op de definiëring van ‘zinloos geweld’ worden eerst de twee concepten, geweld en zinloos(heid), apart besproken. Ten eerste, wordt aangehaald wat er onder geweld begrepen wordt om daarna zinloos(heid) te gaan definiëren. Om te komen tot het volgende onderdeel, de beschrijving van het begrip ‘zinloos geweld’.

Onder geweld wordt in de literatuur een diversiteit aan betekenissen gegeven. Het kan bekeken worden uit verschillende perspectieven, zoals onevenwichtige machtsrelatie, uiting van macht of een onderscheid naar het subject van geweld. Geweld is een sociale constructie waarvoor geen objectieve of éénduidige definitie kan worden geformuleerd.²

Hoogewerf omschrijft geweld als:

“De opzettelijke vernietiging of beschadiging van een persoon of een goed tegen de wil van de betrokkene. Geweld word opgevat als elke handeling waardoor opzettelijk en tegen de wil van de betrokkene een mens lichamelijk of geestelijk wordt gepijnigd, verwond of gedood, of op een andere wijze inbreuk wordt gemaakt op de lichamelijke integriteit van een mens of goederen waaronder ook planten en dieren, worden beschadigd of vernietigd.”³

Deze omschrijving bepaalt geweld als doelbewust gedrag, daden gepleegd met opzet. Wanneer iemand zijn hand op iets warm legt en die persoon trekt bijgevolg weg uit reflex, waarbij hij met zijn elleboog iemand een blauw oog bezorgt, kan dit niet als geweld aanzien worden, dit omdat de factor opzet afwezig is. Om van geweld te kunnen spreken moet het gebeuren tegen de wil van het slachtoffer. Hoogewerf gaat in zijn definitie uit van geweld als uiting van macht.

In dit onderzoek is het zinvol om het onderscheid te maken tussen instrumenteel geweld en meer impulsieve of expressieve vormen van geweld. Instrumenteel geweld bestaat uit geweld

² I. VAN WELZENIS, ‘De geweldsproblematiek: definiëring, oorzaken en onderzoek’ in K. BEYENS, J. GOETHALS, P. PONSAERS en G. VERVAEKE (eds.), *Criminologie in actie*, Brussel, Politeia, 2002, 209-210.

³ A. HOOGEWERF, *Geweld in Nederland*, Assen, Van Gorcum, 1996, 4.

dat gebruikt wordt om geld en goederen op een criminele wijze te verkrijgen. Geweld fungeert hier als middel om het doel te bereiken. Hierbij gaat het om doelgerichtheid en effectiviteit: ‘Wat wordt met een bepaalde handeling beoogd en bereikt?’ Impulsief of expressief geweld daarentegen bestaat uit het gebruik van geweld in de dagelijkse omgang tussen mensen zowel in het openbare leven als in de privésfeer. Bij expressief geweld is geweld het doel op zich. Bij deze vorm van geweld draait het om betekenis en zingeving: ‘Wat zeggen deze handelingen, wat drukken ze uit?’ Bij impulsieve, expressieve geweldsdelicten zullen irrationele aspecten inderdaad een belangrijke rol spelen, maar geheel irrationeel is zulk geweld niet.⁴

Sommige vormen van geweldpleging hebben met name instrumentele, andere voornamelijk expressieve kanten, maar in werkelijkheid zijn beide aspecten nauw met elkaar verweven en hebben alle gewelddadigheden potentieel ‘iets te zeggen’.⁵

We weten nu wat onder geweld kan worden verstaan, vandaar dat nu wordt ingegaan op zinloosheid. Van Dale vermeldt als betekenis van zinloos ‘zonder duidelijk doel’.⁶ Rodenko en Van Der Haer noemen een activiteit zinloos als deze niet past in een bepaalde context die in de algemene opinie als redelijk aanvaardbaar wordt beschouwd.⁷ Om dit te verduidelijken wordt een voorbeeld uitgewerkt, namelijk iemand die wordt neergestoken voor een sigaret. Waarom zulk incident dan zinloos kan genoemd worden heeft twee redenen: enerzijds aanvaard de publieke opinie geen moorden en anderzijds de reden waarom, de sigaret, is al helemaal onaanvaardbaar door de samenleving. Zinloosheid is een uitspraak op grond van een subjectief oordeel. Dit wil niet zeggen dat de daad op zich zinloos is.⁸

Wat betekent de term ‘zinloos’? Volgens Blocker betekent de term het gebrek aan het betekenis, zin.⁹ Er zijn verschillende vormen van zinloosheid, zoals: (1) het gebrek aan doel of reden; (2) het verlies van een patroon of structuur om dingen samen te houden; (3) het

⁴ H.B. FERWEDA en B.M.W.A. BEKE, “Een tip van de sluier: overwegingen van geweldplegers”, *Tijdschrift voor criminologie*, 1, 1995, 44-45; H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *Zinloos geweld, overdreven of onderbelicht*, Haaglanden, Politie, 1998, 11; B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *Geweld verteld. Daders, slachtoffers en getuigen over ‘geweld op straat’*, Den Haag, WODC, 2001, 42; A. BLOK, “Zinloos en zinvol geweld”, *Alledaags en ongewoon geweld*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1991, 194-195.

⁵ B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 42; A. BLOK, *o.c.*, 195.

⁶ T. DEN BOON & D. GEERAERST, *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2005, 4261.

⁷ O. RODENKO en B. VAN DER HAER, *o.c.*, 11.

⁸ *Ibid.*, 11.

⁹ G. BLOCKER, *The meaning of meaninglessness*, The Hague, Martinus Nijhoff, 1974, ix.

ontbreken van om het even welke herkenbare vorm; (4) het verlies van belang; het verlies van een betekenis van de gevolgen van zijn acties.¹⁰

1.2. Zinloos geweld

In de eerste plaats wordt het ontstaan van het begrip ‘zinloos geweld’ nagegaan. Uit de literatuur kan men vaststellen dat de term ‘zinloos geweld’ al sinds mensenheugenis bestaat, hoewel die term nog niet gebruikt werd, agressie en geweld komen overal en altijd voor. Iemand werd zonder een echte aanleiding in elkaar geslagen of zelfs vermoord. Zulk geweld werd vanaf een bepaald moment, door een bepaalde groep, zinloos geweld genoemd. Het geweld is er al die tijd geweest, het werd enkel niet zo genoemd.¹¹

In dit onderzoek is het ook de bedoeling om na te gaan wanneer de term is ontstaan, vandaar dat men het gebruik van de term ‘zinloos geweld’ bij onze noorderburen is nagegaan. In Nederland wordt het begrip ‘zinloos geweld’ gebruikt sinds 1997, bij de dood van Meindert Tjoelker. Hij werd doodgeslagen omdat hij vanden tot de orde riep. De dood van Tjoelker wordt als paradigmatisch beschouwd voor wat men vanaf dat moment ‘zinloos geweld’ is gaan noemen.¹²

De term

Geweld is altijd in de intermenselijke verhouding aanwezig. Het kan, lijkt het, zomaar opslaan zonder dat er een direct oorzaak valt aan te wijzen. Het zijn juist die onvoorziene, onvoorspelbare en dus ook onvatbare ‘zinloze’ gewelduitbarstingen die het gevaarlijkst zijn.¹³ Het is deze vorm van geweld die in dit onderdeel verder wordt uitgewerkt, er wordt geprobeerd een definitie te geven.

Zinloos geweld is geen strafbaar feit dat als zodanig in het Wetboek van Strafrecht wordt genoemd. Om die reden is deze vorm van geweld begripsmatig moeilijk te onderscheiden van andere geweldsdelicten.¹⁴

In de literatuur zijn verschillende definities terug te vinden over ‘zinloos geweld’. Het Landelijk Platform tegen Geweld op Straat omschrijft het als:

‘geweld dat geen enkel redelijk doel dient’

¹⁰ G. BLOCKER, *The meaning of meaninglessness*, The Hague, Martinus Nijhoff, 1974, 14.

¹¹ Een mond vol tanden. Enkele gedachten over dezin van casuïstische criminologie door W. J. M. De Haan, <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/departments/Ontmoetingen/Nr11/deHaan/deHaan.pdf>.

¹² *Ibid.*

¹³ O. RODENKO en B. VAN DER HAER, *o.c.*, 10.

¹⁴ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 10.

of

*‘persoonsgerichte geweldsdelicten die zich voordoen in de openbare ruimte, waarbij het geweld in geen verhouding staat tot een te behalen doel’.*¹⁵

Deze definitie is te breed, want wat wordt verstaan onder ‘redelijk doel’? Vandaar dat er in dit onderzoek gewerkt wordt met de werkdefinitie van het informatieknooppunt Haaglanden. Zij beschrijven zinloos geweld als:

*“Een spontane vorm van fysiek geweld, waarbij het opzettelijk verwonden of doden van iemand centraal staat (expressief geweld) en welke vorm van geweld zich kenmerkt door zijn incidentele aard en de situationeel bepaalde, willekeurige wijze waarop het slachtoffer wordt gekozen.”*¹⁶

Deze definitie poogt zo dicht mogelijk bij het onderwerp van maatschappelijke onrust te komen. Het gevoel van onveiligheid lijkt voor een groot deel te worden veroorzaakt door het feit dat zinloos geweld iederéén kan overkomen. Vandaar dat beter de term willekeurig geweld kan gebruikt worden, dat een letterlijke vertaling zou zijn van de engelse term ‘*random violence*’. Deze term beschouwt het geweld vanuit het perspectief van het slachtoffer, namelijk de toevallige slachtofferkeuze door de dader. Slachtoffer worden van zinloos geweld is vaak een kwestie van op het verkeerde moment, op de verkeerde plaats, de verkeerde persoon tegenkomen. Juist dat besef maakt mensen onrustig en geeft ze een onveilig gevoel.

Bij deze vorm van geweld is er geen sprake van voorbedachte rade. Het geweld wordt spontaan, in een opwelling gepleegd. Deze vorm van geweld, expressief geweld, onderscheidt zich van instrumenteel geweld.¹⁷ Dit is een onderscheid dat eerder al werd aangehaald. Daarbij gaan daders niet op een weloverwogen wijze te werk maar in een opwelling, al dan niet aangemoedigd door het gebruik van sterke drank. Vaak geschiedt dat geweld in groepsverband en moedigen groepsleden de dader(s) aan om nog eens flink tekeer te gaan. De verhouding tussen het gepleegde geweld en de aanleiding is meestal zoek en van een verklaring of legitimatie ontbreekt elk spoor. Veel daders weten zich na het incident niets te

¹⁵ I. VAN ERPECUM, “Kentering in de cultuur van afzijdigheid”, *sec*, 5, 1999, 7; B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 19.

¹⁶ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 10; B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 18.

¹⁷ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 10-11.

herinneren en bij de gevolgen voor het slachtoffer staan ze niet stil.¹⁸ Instrumenteel geweld is in zichzelf nooit zinloos geweld, maar kan wel daarmee gepaard gaan. De context waarbinnen het geweld plaatsvindt bepaalt de (vermeende) zinloosheid ervan. Dader en slachtoffer kennen elkaar niet, meestal hebben ze elkaar nog nooit gezien.¹⁹

Men kan dus zeggen dat het bij zinloos geweld gaat om geweld waarbij de aanleiding futiel en de reactie excessief is. De slachtoffers en/of getuigen begrijpen achteraf niet wat de dader heeft bewogen.²⁰ In zijn betrekkelijke onvoorspelbaarheid is ieder concreet geval van ‘zinloos geweld’ met een blikseminslag te vergelijken. Dat het gaat onweten laat zich goed voorspellen, maar waar en wanneer de bliksem zal inslaan is onmogelijk precies aan te geven. In dit opzicht is impulsief geweld op straat beter achteraf te begrijpen dan vooraf te voorspellen.²¹

Ernstige misdrijven, zoals zinloos geweld, krijgen een grote emotionele impact wanneer nietsvermoedende, onschuldige burgers betrokken worden bij ernstige delicten, zonder dat ze daarin een voorgeschiedenis lijken te hebben. Dit is het geval wanneer het dader- en slachtofferschap van ernstige delinquentie verbonden wordt met onbekendheid tussen dader en slachtoffers. Zulke delinquentie speelt zich normaal gezien tussen bekenden af. Deze koppeling is eerder uitzonderlijk. Lichte en ernstige vormen van delinquenten worden maatschappelijk aanvaard als ze zich afspelen binnen deze collectief beleefde ordening. Ernstige delinquentie betekent niet zoveel voor de bredere samenleving, als deze maar in staat zijn het gebeuren te plaatsen, te integreren. Dergelijk mechanisme helpt om gebeurtenissen emotioneel te plaatsen, af te bakenen, er afstand van te nemen en zijn eigen positie veilig te stellen.

Waar dit echter doorbroken wordt, zoals het geval is bij zinloos geweld, heeft men niet langer meer grond onder de voeten en verliest men een gevoel van controle en houvast. Het gevoel dat iedereen slachtoffer kan worden van een zwaar delict, creëert een uiterst onzekere situatie en leidt tot een emotionele storm. De uitzonderingen waarbij mensen onschuldig en niets

¹⁸ K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, “Van kwaad tot erger. Wordt het geweld nu ook gedemocratiseerd?”, in K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK (red.), *Publiek geweld*, Amsterdam, University Press, 2003, 11.

¹⁹ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 10-11.

²⁰ Een mond vol tanden. Enkele gedachten over dezin van casuïstische criminologie door W. J. M. De Haan, <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/departments/Ontmoetingen/Nr11/deHaan/deHaan.pdf>; G. VAN DEN BRINK, *Geweld als uitdaging. De betekenis van agressief gedrag bij jongeren*, Utrecht, NIZW Uitgeverij, 2002, 268.

²¹ B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 46; W. DE HAAN, “Motieven bij plegers van geweld op straat” in K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK (red.), *Publiek geweld*, Amsterdam, University Press, 2003, 36.

vermoedend betrokken geraken bij ernstige delinquentie, worden door de publieke opinie als schokkend ervaren.

Ernstige delicten waarbij onschuldigen betrokken zijn zorgen voor schokgolven in een samenleving, met als gevolg dat ze in een fundamentele onzekerheid geworpen worden, geconfronteerd met haar grote kwetsbaarheid en een diep gevoel van controleverlies.²² Aangehaald kan worden dat het beeld dat mensen hebben van de wereld, de rechtvaardige wereld, vernietigd wordt. Er is geen verklaring waarom juist die persoon dat delict heeft meegemaakt. De enige verklaring is dat die persoon op het verkeerde moment op de verkeerde plaats was, maar ieder andere persoon had op dat moment op die plaats kunnen zijn. De notitie ‘zinloos geweld’ komt op de proppen wanneer onschuldige kinderen, jongeren, ouders meegesleurd worden in een verhaal dat niet van hen is. Dit wil zeggen wanneer geweld gepleegd wordt op mensen die dit niet ‘verdienen’.²³

Uit onderzoek van Terlouw, De Haan en Beke blijkt dat ongeveer een derde van de incidenten het predikaat ‘zinloos geweld’ verdient. Het gaat dan voornamelijk om incidenten waarbij daders groepsgewijs bij een ‘klopjacht’ een willekeurig slachtoffer in het nauw drijven, en incidenten waarbij psychische gestoorde daders in een vlaag van ‘waanzin’ een willekeurig slachtoffer te lijf gaan. Maar de analyse van de motieven van geweldplegers wijst uit dat zelfs in dergelijke extreme situaties het geweld feitelijk niet ‘zinloos’ is omdat er, in de ogen van de dader, gegronde redenen voor zijn. Het gaat dan om motieven waarvoor we geen begrip hoeven op te brengen, maar die uiteindelijk wel begrijpelijk zijn.²⁴ In de onderzoeksnotitie wordt aangehaald dat waar slachtoffers het gedrag van de daders doorgaans als onbegrijpelijk of zinloos beschouwden, de meeste daders hun gedrag heel goed wisten te motiveren.²⁵

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de term ‘zinloos geweld’ wetenschappelijk als problematisch wordt gezien, hoewel deze term in het gewone spraakgebruik populair is. Dit is de reden waarom Schuyt voorstelde om het begrip publiek geweld te gebruiken. Hierbij wordt de nadruk gelegd op gewelddadig gedrag dat vooral in de openbare ruimte plaatsvindt. De term publiek geweld bevat ook geen definitief waarde-oordeel, wat voor Schuyt als punt van kritiek is op de term ‘zinloos geweld’²⁶

²² J. DEKLERCK, “De zin en onzin over zinloos geweld”, *psychologos*, 3, 2007, 47-48.

²³ *Ibid*, 52.

²⁴ G.J. TERLOUW, W. DE HAAN en B. BEKE, “De zin in geweld”, *sec*, 2, 2002, 26; B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 136-146.

²⁵ *Ibid*, 64-65.

²⁶ K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, *l.c.*, 283.

Kenmerken die de literatuur vermeld

Een belangrijk criterium voor ‘zinloos geweld’ is dat de aanleiding tot geweldpleging ontbreekt en dat het slachtoffer naar alle redelijkheid geen enkel aandeel heeft in het ontstaan ervan.²⁷ Van den Brink haalt enkele kenmerken van zinloos geweld aan. Ten eerste blijkt dat de daders relatief jong zijn, de meeste daders bevinden zich in de leeftijdscategorie van 18 tot 25 jaar. Een tweede kenmerk is dat de slachtoffers meestal onbekend zijn voor de dader en vaak ook in de minderheid. Een ander kenmerk gaat over de juridische status van het delict, het slachtoffer wordt vaak mishandeld met zware verwondingen als gevolg, en soms heeft dit zelfs de dood tot gevolg. Vervolgens blijkt dat de daders zich meestal in groep ophouden, waarbij dan het groepsproces een belangrijke rol speelt. Denk maar aan de groepsdruk of het elkaar opjutten. Ook kan er aanwezigheid zijn van het gebruik van drank of drugs bij de dader. Een zesde kenmerk is dat het geweld disproportioneel is, hiermee bedoelt men dat het motief van de dader niet in verhouding staat met het gesteld gedrag. Denk maar aan de moord op Joe van Holsbeeck²⁸, deze persoon werd vermoord voor een MP3-speler. In de meeste gevallen speelt zinloos geweld zich af in de openbare ruimte (vaak op straat) of ’s nachts. Een opvallend kenmerk is dat er niet of laat wordt ingegrepen door omstanders, die achteraf wel geschokt reageren. Dit illustreert de ‘cultuur van afzijdigheid’. Een laatste kenmerk is dat deze vorm van geweld leidt tot ontzette reacties van het publiek en dat er vanuit de media veel publiciteit komt naar aanleiding van het incident. Opvallend is echter dat een geval van ‘zinloos geweld’ niet al deze kenmerken hoeft te hebben, om toch als zinloos geweld te worden bestempeld. Hieruit blijkt dat het niet helemaal vastligt wanneer een geval zinloos geweld genoemd wordt. De vermelde kenmerken geven alleen een richting aan.²⁹ Het meest kenmerkende aspect is wellicht het situatiegebonden karakter van het verschijnsel, waarbij de keuze van het slachtoffer willekeurig is.³⁰

Johan Deklerck haalt in zijn artikel aan dat zinloos geweld ontstaat wanneer iemand zich het destructief recht toeëigent uit existentiële zijns- en zinsnoodzaak vanuit zijn eigen levensstroom-ervaringen, maar bij het uitoefenen ervan iedere systemische ordening en logica doorbreekt.³¹ Of dit werkelijk zo is zal verder onderzoek wellicht moeten uitwijzen. Uit dat

²⁷B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 120.

²⁸ Bij deze naam wordt ‘van’ normaal ook met een hoofdletter geschreven. Toch werd in dit rapport alle namen die volledig vermeld worden (voornaam en achternaam), het voorvoegsel van de achternaam niet met grote letter geschreven, daar dit een regel is die vermeld staat in Nederhoed. P. NEDERHOED, *Helder rapporteren. Een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen*, Houten, Bohn Stafleu Van Loghum, 2004, 360.

²⁹ G. VAN DEN BRINK, *o.c.*, 11-13.

³⁰ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 29.

³¹ J. DEKLERCK, *l.c.*, 45.

artikel blijkt dat emoties een rol spelen bij het begaan van een delict, vandaar dat er naar het onderzoek van Scheff en Retzinger is gekeken. Deze onderzoekers hebben een onderzoek gedaan naar de samenhang tussen emoties en fysiek geweld. Openlijke geweldpleging wordt in hun onderzoek gezien als een manier om pijnlijke gevoelens van tekortschieten te compenseren en menen dat een combinatie van onderdrukte woede en schaamte een emotionele kettingreactie op gang kan brengen waarbij uitbarstingen van woede en razernij vrijwel zeker uitlopen op ‘explosief’ geweld. Geweld is volgens deze theorie een reactie op het teleurstellen van verwachtingen ten aanzien van het tonen van achting en respect voor de identiteit van de persoon.³²

1.2.1. Plegers van zinloos geweld

In dit onderdeel worden enkel die bevindingen besproken die van belang zijn voor dit onderzoek. Voor een diepgaandere analyse wordt er aangeraden de publicaties zelf te raadplegen.

De eerste probleemverkenning van het informatieknooppunt Haaglanden³³ stelt uit onderzoek vast dat ongeveer de helft van gewelddaden die als zinloos gedefinieerd worden gepleegd worden door één verdachte. Bij 15 procent was sprake van vijf of méér verdachten. Ongeveer één op drie verdachten (29,2 %) betrof een minderjarige (12-17), het vaakst was er sprake van jongvolwassene (18-24) namelijk in 39,3 procent van de gevallen. In één op drie gevallen bleek het een persoon te zijn die ouder was dan 25 jaar. In de publicaties van Van den Brink en van Schuyt worden duidelijke kenmerken weergegeven die daders kunnen vertonen. Het merendeel bestaat uit jongemannen, die vaak behoren tot de leeftijdscategorie van 18 tot 30 jaar. Wat dat betreft tekende zich de afgelopen decennia geen echte verandering af. Dat lijkt wel te gelden voor de motieven die ten grondslag liggen aan het publieke geweld. Verder valt op dat het geweld ernstiger wordt als er meer daders bij betrokken zijn.³⁴ Schuyt gebruikt liever de term publiek geweld omdat deze term geen definitief waarde-oordeel in zich draagt, zoals al eerder werd aangegeven.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bovenstaande cijfers met enige nuancering moeten bekeken worden. Dit omwille van verschillende redenen. Enerzijds is het een onderzoek dat zich richt tot een welbepaald gebied, namelijk politie Haaglanden. De andere publicaties gaan om enkele losse kenmerken die uit bepaalde artikelen gehaald werden. Anderzijds is er niet

³² W. DE HAAN, *l.c.*, 147.

³³ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 21-24.

³⁴ K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, *l.c.*, 7; C.J.M. SCHUYT, “Publiek geweld”, *Delikt en Delinkwent*, 5, 1999, 9; G. VAN DEN BRINK, *o.c.*, 268-269.

geweten of de bekomen resultaten juist zijn, doordat er geen vergelijking mogelijk is met andere onderzoeken. Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar dit onderwerp, vandaar dat verder onderzoek noodzakelijk is.

In geval van ‘zinloos geweld’ voelen daders een innerlijke drang om onder omstandigheden op een bepaalde manier te reageren en zich te buiten te gaan aan geweld.³⁵ De Haan stelt dat daders hebben geleerd bepaalde impulsen als onweerstaanbaar te beschouwen. Enerzijds is die innerlijke drang om onder omstandigheden op een bepaalde manier te reageren individueel bepaald. Anderzijds scheppen maatschappelijke omstandigheden een systeem van min of meer duurzame en cultureel overdraagbare predisposities, dit wil zeggen neigingen tot bepaalde manieren van doen en laten. Anne Campbell haalt in haar artikel over de straat en geweld aan dat de enige mogelijke verklaring voor disproportioneel gewelddadige reactie een lage zelfcontrole of sommige andere psychologische problemen is.³⁶ Dit werd ook aangehaald in de theorie van de zelfcontrole van Gottfredson en Hirschi, zij hebben het ook over beperkte zelfcontrole als belangrijk bron voor het veroorzaken van criminaliteit.³⁷ Schuyt haalt in haar artikel aan dat de geringe mate van zelfbeheersing en frustratietolerantie te maken kan hebben met moderne opvoedingspatronen, met culturele voorschriften waar het onmiddellijke scoren en stoer doen voorop staat, maar ze worden in elk geval ook bevorderd door het veelvuldige en vaak ongeremde gebruik van ontremmers. Er kan best gekeken worden naar de verschillende persoonlijkheden en persoonlijke ontwikkeling.³⁸

Geysegem, Van Limbergen en Vanderhoeven halen in hun boek aan dat er sprake lijkt te zijn van wat men een voorspelbare en een onvoorspelbare groep geweldplegers zou kunnen noemen. De eerste, voorspelbare, groep is in ruimere zin crimineel. De onvoorspelbare groep geweldplegers staat onder invloed van alcohol en drugs, of gaat over de schreef omdat ze op het verkeerde moment op de verkeerde plaats zijn in het verkeerde gezelschap.³⁹ Plegers van zinloos geweld zullen in de meeste gevallen tot de laatste groep, de onvoorspelbare geweldplegers, behoren.

³⁵ Een mond vol tanden. Enkele gedachten over dezin van casuïstische criminologie door W. J. M. De Haan, <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/departments/Ontmoetingen/Nr11/deHaan/deHaan.pdf>.

³⁶ A. CAMPBELL, “The street and violence”, in A. CAMPBELL en J.J. GIBBS, *Violent transactions, The limits of personality*, Oxford, Basic Blackwell Ltd, 1986, 122.

³⁷ F. M. WEERMAN, ‘Controlebenaderingen’, in E. LISSENBERG, S. VAN RULLER & R. VAN SWAANINGEN (Red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001, 146.

³⁸ C.J.M. SCHUYT, *l.c.*, 286.

³⁹ P. GEYSEGEM, K. VAN LIMBERGEN en I. VANDERHOEVEN, *Nieuw geweld?!*, Antwerpen, Kluwer editorial, 1999, 111.

Het toegenomen wapenbezit onder jongeren wordt van overheidswege gezien als één van de belangrijke factoren, die de huidige problematiek van zinloos geweld zou kunnen verklaren. Uit het onderzoek van het informatieknooppunt Haagland blijkt echter dat bij de meeste incidenten van zinloos geweld geen wapen werd gebruikt. Een slag- of steekwapen kwam slechts voor bij ongeveer één op de tien gevallen. Dit onderstreept overigens het spontane karakter van zinloos geweld. Er wordt nog een nuancering gemaakt in dit onderzoek, namelijk dat jongeren tussen 12 en 25 jaar, het meest frequent gebruik maken van een wapen.⁴⁰ Het gebruik van een wapen is uitzonderlijk bij zinloze gewelddaden, verreweg de meeste gevallen kwamen neer op een fysieke confrontatie (82 %). De meeste daders gingen het slachtoffer met de blote vuist te lijf.⁴¹ Van den Brink en Schuyt vermelden in hun artikel dat bij scholieren één op de tien een wapen mee naar school neemt en 15 procent als ze in het weekend uitgaan.⁴²

1.2.2. Slachtoffers van zinloos geweld

Van Dijk haalt aan dat er drie victimologische hoofdvragen in het victimologische onderzoek kunnen gesteld worden. Eén daarvan is welk aandeel het slachtoffer heeft gehad in de veroorzaking van een delict. Anders gesteld, welke rol heeft het slachtoffer gespeeld in de voorgeschiedenis van het delict?⁴³ Bij zinloze gewelddaden kan er van uitgegaan worden dat het slachtoffer meestal een te verwaarlozen rol heeft in het veroorzaken van het delict. Dit omdat zinloos geweld wordt gekenmerkt door een willekeurige slachtofferkeuze. Het slachtoffer kan wel enige rol vertonen bij de verdere escalatie van het delict. Dit wordt ook vermeld in het artikel van Johan Deklerck. De slachtoffers zijn nietsvermoedend, niet verweven, onbekend met de dader. Hierdoor lijkt het slachtofferschap een toevalstreffer. Er is een gebrek aan aanwijsbare causaliteit tussen de dader en het slachtoffer, tussen de daad, zijn voorgeschiedenis en de gevolgen.⁴⁴ Een voorbeeld hiervan is terrorisme, deze vorm van geweld wordt gewoonlijk afgeschilderd als doelloos en zinloos. Dit gebeurt vooral wanneer de slachtoffers onschuldig zijn en willekeurig uitgekozen. Een fundamenteel kenmerk van terrorisme is namelijk dat de slachtoffers onschuldig moeten zijn.⁴⁵

⁴⁰ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 23.

⁴¹ G. VAN DEN BRINK, *o.c.*, 268.

⁴² K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, *l.c.*, 10.

⁴³ J.J.M. VAN DIJK, "Slachtoffers van geweldsmisdrijven", in R.W. JONGMAN, S.J. STEENSTRA, G.A. VAN BERGERIJK, *Geweld in onze samenleving*, 'S-Gravenhage, staatsuitgeverij, 1978, 61.

⁴⁴ J. DEKLERCK, *l.c.*, 45.

⁴⁵ A. BLOK, *o.c.*, 198.

De probleemverkenning van het informatieknoppunt stelt dat dat bij het overgrote deel (93,08 %) van zinloze geweldplegingen er slechts één slachtoffer was. Evenals bij de plegers van zinloos geweld vielen meer slachtoffers in de leeftijdscategorie van 18 tot 24 jaar dan in de andere leeftijdscategorieën. Wanneer er gekeken wordt naar de relatie tussen dader en slachtoffer blijkt dat in 86 procent van de gevallen, het slachtoffer zijn of haar aanvaller niet kende. Als de dader bij het slachtoffer wel bekend was dan was dat slechts van naam of gezicht.

Ook werd er in dit onderzoek afgevraagd hoe het zat met de lichamelijke letsels bij het slachtoffer. In twee op drie gevallen van zinloos geweld (60,5 %) blijkt dat het slachtoffer geen letsel aan het geweld over houdt. Toch moet dit cijfer met enige nuance bekeken worden. De gevallen waarbij uit de registratie van de politie niet kon worden opgemaakt of er aanwezigheid was van een lichamenlijk letsel werden mee opgenomen in dit cijfer. Dit kan een vertekend beeld geven. Verder wordt aangehaald wanneer er wel sprake was van enig letsel, de verwondingen meestal van lichte aard waren (31 %). Enkel wanneer een wapen gebruikt werd leidt dit relatief vaak tot zwaar letsel.⁴⁶ De slachtoffers van dit soort geweldpleging zijn dus weinig specifiek.⁴⁷

Ook hier werden enkel die cijfers weergegeven die van belang zijn voor dit onderzoek en geldt de gelijkaardige kritiek zoals eerder werd vermeld, namelijk dat de cijfers met enige nuancering moeten bekeken worden. In dit geval zeker omdat de cijfers maar gebaseerd zijn op één bron, en er dus zeker geen vergelijking mogelijk is.

1.2.3. Situationeel bepaalde determinanten van zinloos geweld.

Het meest kenmerkende aspect dat aan zinloos geweld wordt toegeschreven is wellicht het situatiegebonden karakter van het verschijnsel, waarbij de keuze van het slachtoffer willekeurig is. Vaak is het een kwestie van aanwezig zijn op het verkeerde moment op de verkeerde plaats. Zinloos geweld kan ogenschijnlijk iedereen overkomen. Zinloos geweld impliceert dat er geen sprake is van enige aanleiding, en als die er al zou zijn dan is deze van zeer futiele aard. Bij ongeveer de helft (50,9 %) van de gerapporteerde incidenten kon het slachtoffer geen enkele verklaring geven omtrent de aanleiding van het geweld. In de andere gevallen was er sprake van een concrete, geringe aanleiding. Die aanleiding had het vaakst te maken met het verkeer, namelijk in 18,4 procent. Uit de resultaten van de regio Haagland blijkt dat zinloos geweld vooral veel voorkomt in en om de horeca (3,3%). Als er naar de

⁴⁶ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 25-28.

⁴⁷ G. VAN DEN BRINK, *o.c.* 268.

locatie van zinloos geweld wordt gekeken blijkt dat 66,3 procent van de zinloze gewelddaden plaatsvinden op de openbare weg. Overigens blijkt ook dat één op de tien gevallen van zinloos geweld waarover gerapporteerd werd aan de politie, gebeurde in de horeca zelf of in de directe omgeving van de horeca. Uit de resultaten blijkt ook dat één op drie (28 %) van de zinloze gewelddaden plaatsvindt in het verkeer.⁴⁸ Hieruit blijkt dat Van den Brink gelijk heeft wanneer hij zegt dat het onjuist is om zinloos geweld uitsluitend te relateren aan het uitgangleven. Dit blijkt niet enkel uit de plaats maar ook uit het tijdstip. Wat Van den Brink verder nog aanhaalt is dat het van belang lijkt dat het openbare domein wordt gekenmerkt door anonimiteit. De deelnemers aan het maatschappelijk verkeer moeten enerzijds met elkaar rekening houden en aan allerlei verwachtingen voldoen. Anderzijds streven zij als assertieve burgers met een grote inzet eigen doelen na. Dat gaat goed zolang zij de nodige zelfbeheersing opbrengen. Hoe anoniemer de omgeving is, hoe groter echter de kans is dat zij op het punt van zelfbeheersing falen.⁴⁹

Schuyt en Van den Brink halen in hun artikel gelegenheden aan die het geweld bevorderen. Ten eerste hebben ze het over uitgaanscentra waar vele onbekenden in een beperkte ruimte op elkaar gepakt zijn. Irritaties door harde muziek of grote drukte lokken gemakkelijk agressie uit die niet zelden in vechtpartijen ontaarden. Tegelijkertijd is de pakkans bescheiden omdat de dader zich door het nachtelijke duister of de aanwezige massa beschermd weet. Ook het verkeer zoals eerder aangehaald leidt tot irritatie. Ten derde is de moderne stedelijke omgeving met haar nadruk op geld, grootschaligheid, anonimiteit, geringe sociale controle, snelheid en mobiliteit een ideaal milieu voor gewelddadig gedrag.⁵⁰

1.2.4. Maatschappelijke veranderingen

In veel literatuur over zinloos geweld wordt gewezen op gewijzigde maatschappelijke verhoudingen. Die gewijzigde maatschappelijke verhoudingen kunnen eventueel een invloed hebben op het ontstaan van geweld bij de jeugd, meer bepaald zinloos geweld.

Algemeen

‘Scoren’ is een van de belangrijkste begrippen in het maatschappelijke leven geworden. Vanzelfsprekend worden de onderlinge verhoudingen door de jachtig-drijvende sfeer gekleurd. De samenleving wordt door velen als tamelijk kil en onpersoonlijk ervaren.⁵¹

⁴⁸ H. YOUNG, J. VAN KAN en P. VERSTEEGH, *o.c.*, 29-31.

⁴⁹ G. VAN DEN BRINK, *o.c.*, 269 -270.

⁵⁰ K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, *l.c.*, 8.

⁵¹ O. RODENKO en B. VAN DER HAER, *o.c.*, 20.

De grotere afstand in de persoonlijke relaties, die zich uit in het minder betrokken zijn, heeft echter niet alleen te maken met tijdgebrek en de eenzijdig functionele gerichtheid van de aandacht. Ook de zich ontwikkelende horizontalisering in vrijwel alle maatschappelijke instellingen heeft de sfeer in de samenleving beïnvloed. Vroeger was alles in duidelijke hiërarchische lijnen geprofileerd, en de meerderheid leek deze verticale machtverhouding te accepteren. Maar na de laatste wereldoorlog, en vooral in de jaren zestig en zeventig, is die machtstructuur aangevallen. Daardoor zijn de maatschappelijke verhoudingen veranderd. Degenen die de belangrijkste posities innemen hebben niet meer de macht in de zin zoals het altijd geweest is. De verticale lijn buigt om een horizontale. Met name de jongeren streven er naar de machtspositie zodanig te wijzigen dat zij meer inspraak krijgen.⁵² Dit vermelden ook Geyssegem, Van Limbergen en Vanderhoeven in hun publicatie zij stellen dat in vergelijking met enkele decennia geleden we allemaal mondiger geworden zijn en geleerd hebben op te komen voor onze belangen. Dit heeft tot gevolg dat een grotere mondigheid verward wordt met het stellen van absolute eisen. ‘Ik wil, dus ik zal, want ik heb er recht op.’ Dit is een redenering die maakt dat men te weinig oog heeft voor de positie van andere.⁵³

De oude vertrouwde bakens zijn niet goed meer te onderscheiden. Goed en verkeerd, goed en kwaad, lijken geen absolute waarden meer te zijn. Wat je ‘kunt maken’ en wat je ‘niet kunt maken’ klinkt de jongere generatie beter in de oren dan wat mag en wat verboden is.⁵⁴

Vandaag de dag hebben burgers vele gelegenheden tot geweldpleging terwijl dat vroeger alleen voor de beroepsdelinquenten gold. In die zin kan men zeggen dat zowel het ouderschap als het slachtofferschap aan democratisering onderhevig is.⁵⁵

Band met zinloos geweld

Naarmate onze samenleving pluriformer en individualistischer wordt, ontbreekt het in de publieke ruimte meer en meer aan gemeenschappelijke waarden en normen. Niet altijd is er in voldoende mate sprake van eenheid en veelzijdigheid. Hierdoor neemt de kans op conflicten toe daar waar mensen van verschillende achtergronden bij elkaar komen.⁵⁶

In het onderzoek van Beke, De Haan en Terlouw worden maatschappelijke verklaringen aangehaald voor geweld op straat. In hun publicatie wordt verwezen naar een kabinetsnota ‘Geweld op straat’. Hierin wordt als verklaring voor een toename van geweld op straat onder meer genoemd het verval van waarden en normen en de verzuivering van de samenleving, de

⁵² O. RODENKO en B. VAN DER HAER, *o.c.*, 21.

⁵³ P. GEYSEGEM, K. VAN LIMBERGEN en I. VANDERHOEVEN, *o.c.*, 112.

⁵⁴ O. RODENKO en B. VAN DER HAER, *o.c.*, 29-30.

⁵⁵ K. SCHUYT en G. VAN DEN BRINK, *l.c.*, 8.

⁵⁶ W. BUWALDA, “Een vuist tegen geweld”, *sec*, 4, 2000, 20-21.

doorgeschoten individualisering en het verlies van sociale cohesie, de toenemende sociale ongelijkheid met name in sommige steden en het ontbreken van toezicht (sociale controle). Er is sprake van groepsdynamische processen en de reacties daarop van de overheid die het ‘normafwijkende gedrag’ nog versterken. Ook het risico op overmatig alcohol- en of drugsgebruik en wapenbezit wordt aangehaald.

Naast de kabinetsnota werd er ook naar de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling gekeken voor een verklaring. Hier wordt de verklaring voor toenemend geweld gezocht in een ‘cultuur van afzijdigheid’ die is ontstaan door de grote anonimiteit in (semi-)publieke ruimtes en door een (te) groot vertrouwen op zelfcontrole en zelfbeheersing. Het gevolg is dat mensen zich niet verantwoordelijk voelen voor het, ongewenste, gedrag van anderen of angst hebben om die verantwoordelijkheid op zich te nemen. Mensen corrigeren elkaar nauwelijks en accepteren het ook niet dat anderen hen corrigeren. Er lijkt sprake te zijn van een verlaagde frustratie-tolerantiedrempel, een verstoorde balans in het omgaan met de basisregels van de samenleving door mensen die zich onvoldoende in anderen kunnen verplaatsen.

Bij zinloos geweld is er steeds sprake van willekeurige slachtoffers, futiele aanleidingen, disproportionele reacties en onbegrijpelijke beweegredenen. De context waarin ‘zinloos geweld’ wordt gepleegd is een beeld waarin vooral de anonimiteit en passiviteit van omstanders wordt benadrukt.⁵⁷

Wat vooral belangrijk is dat de ‘cultuur van afzijdigheid’ doorbroken wordt. Burgers, en meer bepaald jongeren, zouden moeten leren om verantwoordelijkheid te dragen.⁵⁸

⁵⁷ B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 34.

⁵⁸ I. VAN ERPECEM, “Nationaal debat geweld op straat”, *sec*, 6, 1998, 18.

2. De media

Eén van de meest doordringende vormen van sociale controle in de samenleving zijn de media. Het publiek leert van televisie, kranten, tijdschriften, films en boeken wat er gebeurd in de wereld en hoe het te interpreteren. Het probleem is dat de volledige interpretatie van de realiteit niet wordt gepresenteerd. De realiteit op zich kan niet gevonden worden in de media. De televisie en de kranten zijn de twee sferen van media die het meest belangrijk zijn, dit omwille van het geloof in hun herhalende natuur. Deze twee systemen van communicatie hebben een relatief grotere frequentie, intensiteit en duur van circulatie dan de andere sferen die meer subtiel en indirect bijdragen.

Informatie over criminaliteit is één van de meest machtige afbeeldingen dat de media kan tonen. De media kan een forum zijn om criminaliteit en sociale controle te helpen begrijpen.⁵⁹ Massale nieuwsrepresentatie in de ‘*information age*’ is de meest significante communicatie geworden waardoor de gemiddelde persoon te weten komt hoe de wereld is buiten zijn of haar onmiddellijke omgeving.⁶⁰

De media vertoont twee elementen. Ten eerste fungeert de media niet enkel als een communicatiemiddel maar ook heeft de media een zelfstandige functie. Hij heeft de rol van ‘*moral entrepreneur*’ door de manier waarop de media de kwestie uitvergroot. Het tweede element is dat de media grote emotionele beroering en publieke verontwaardiging in de samenleving zien. Dit heeft tot gevolg dat ontevreden burgers steeds vaker de hulp zoeken van de media, of dat journalisten zich opwerpen als kruisridders in de strijd.⁶¹ De media heeft ook nog andere functies. Hiervan zijn er twee belangrijk voor dit onderzoek, namelijk de informatiefunctie en de waakhondfunctie. Onder informatiefunctie wordt verstaan het openbaar maken van informatie en onafhankelijk van de staat informeren over ontwikkelingen die van belang zijn voor het welzijn van de burger. De andere functie, waakhondfunctie, gaat over controle voeren op de maatschappij.⁶² Wright, die zich baseert op Lasswell, geeft aan dat de massacommunicatie vier belangrijke functies voor de samenleving dient. Hier is enkel de functie toezicht van belang. Toezicht is de informatiefunctie van de massacommunicatie.

⁵⁹ G. BARAK, ‘Series foreword’, in G. BARAK (ed.), *Media, process, and the social construction of crime. Studies in newsmaking criminology*, New York, Garland Publishing, 1994, ix-xiii.

⁶⁰ *Ibid*, 3.

⁶¹ C. BRANTS en K. BRANTS, “Vertrouwen en achterdocht. De driehoeksverhouding justitie-media-burger”, *justitiële verkenningen*, 6, 2002, 10-11.

⁶² *Ibid*, 12.

De massamedia verzamelt, vat samen en rapporteert de informatie naar verschillende groepen..⁶³

2.1. Media en de band met criminaliteit

In een publicatie van Hoogerwerf wordt de band van media met geweld in het algemeen beschreven. Het beeld dat de mensen van het geweld in de samenleving hebben, wordt voor een groot deel bepaald door de media.⁶⁴

Verhalen over misdaden, die nieuw en dramatisch zijn, worden meer geselecteerd voor presentatie van nieuws over criminaliteit. Gewone criminaliteit is geen nieuws. De media presenteert exceptionele, onnodige en gewelddadige criminaliteit omdat deze verhalen de kranten doen verkopen. Nieuws over criminaliteit moet simpel en ondubbelzinnig zijn zodat het verhaal gemakkelijk kan geplaatst worden in een reeds gevestigd kader dat gemakkelijk kan gevolgd worden door het publiek.⁶⁵

Chermak biedt in zijn artikel vijf traditionele verklaringen voor de prevalentie van nieuws over criminaliteit in de krant. Ten eerste, nieuws over criminaliteit als informatie, het geeft het publiek bescherming en kennis. Deze verhalen zijn nieuws omdat ze het publiek informeren over potentieel gevaar. Ten tweede is er nieuws over criminaliteit als afschrikking. De veronderstelling dat potentiële criminelen aandacht hebben voor het nieuws schrikt hen af voor het begaan van criminaliteit. Vervolgens is er nog zulk nieuws als ontspanning. Ten vierde reflecteert dit nieuws de natuur van het strafrecht. Misdaadverhalen zijn meer nieuwswaardig in het beginstadium van het strafrecht dan op een later stadium. En als laatste wordt het gebruikt om de ruimte op te vullen omwille van de populariteit.⁶⁶

Journalisten en de media-organisatie beschouwen elke misdaad als het vullen van vier verschillende niveau's van nieuwsruimte. Gewelddaden die zinloos worden genoemd behoren tot het derde niveau, de primaire misdaadverhalen, en komen meestal op de eerste pagina. Er zijn een aantal nieuwswaardige elementen in dit verhaal. Hierbij kijken we naar de nieuwswaardige elementen van zinloos geweld. De belangrijkste factor is dat criminaliteit ernstig moet zijn. Als we hier dan kijken naar de casus van Joe van Holsbeeck en Bart Bonroy kunnen we wel zeggen dat het om ernstige feiten gaat, namelijk moord. Het statuut van het

⁶³ Wright geciteerd in E. M. PERSE, *Media effects and society*, Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates, 2001, 54-57.

⁶⁴ A. HOOGEWERF, *o.c.*, 50-51.

⁶⁵ S. CHERMAK, 'Crime in the News Media: A Refined Understanding of How Crimes Become News', in G. BARAK (ed.), *Media, process, and the social construction of crime. Studies in newsmaking criminology*, New York, Garland Publishing, 1994, 99.

⁶⁶ *Ibid*, 104-109.

slachtoffer is ook van belang, bij zinloos geweld is er een willekeurige slachtofferkeuze. Dit toont de stompzinnigheid van de misdaad, dit is zeker het geval bij zinloos geweld. De moord op Joe van Holsbeeck was om een MP3-speler, Bart Bonroy werd neergestoken omwille van een sigaret. Hieruit blijkt dat zinloos geweld tot dit niveau behoort.⁶⁷ Of dit werkelijk zo is bij alle cassussen kan pas na dit onderzoek gezegd worden. Het beeld dat men nu van zinloos geweld heeft is gebaseerd op die feiten die enorm veel aandacht hebben gekregen in de media.

Een belangrijk punt dat nog verduidelijkt dient te worden is dat een aantal criminele fenomenen duidelijk te kampen hebben met een telescoopeffect. Dit wil zeggen dat ze worden uitvergroot in de media en een eigen leven gaan leiden. Dit is niet zo erg, ware het niet dat het kopieer- en navolgedrag van criminelen een bekend probleem is. De rol van de media in de verspreiding van criminaliteit blijft men onderschatten.⁶⁸ Dit kan men ook terugvinden bij het thema 'zinloos geweld'. Maar of er een band is tussen de toenemende aandacht en rapportage van zinloos geweld in de media en het toegenomen gebruik van dit geweld zal verder onderzoek moeten uitwijzen.

De media is de belangrijkste agent en drager van '*moral panics*'. '*Moral enteprese*': de creatie van een nieuw fragment van de morele constitutie van de samenleving. Is niet altijd succesvol.⁶⁹

2.2. Moral Panics

'*Moral panics*' komt voor wanneer de officiële reactie of de reactie van de media over een deviant sociaal of cultureel fenomeen 'buiten alle proporties' is. Het impliceert dat de publieke bezorgdheid buitensporiger dan aangewezen is.⁷⁰ Gebruikers van het '*moral panics*' label zijn geobsedeerd door de notie van 'opheldering', als zij die beschuldigd worden van het nemen van een voorbestemde conclusie alvorens het nauwkeurige bewijsmateriaal te onderzoeken.⁷¹ Eén van de belangrijke overwegingen in het begrip van '*moral panics*', als historisch en sociaal-politiek fenomeen, is dat zij niet uniek en evolutief zijn, maar dat zij regelmatig en voorspelbaar in de geschiedenis voorkomen.⁷² Elke samenleving schijnt, zo nu en dan, het subject te worden van periodes van '*moral panics*'. Waarbij een groep personen gedefinieerd blijkt te worden als een bedreiging voor de maatschappelijke waarden en normen.

⁶⁷ S. CHERMAK, *l.c.*, 117-125.

⁶⁸ P. GEYSEGEM, K. VAN LIMBERGEN en I. VANDERHOEVEN, *o.c.*, 113.

⁶⁹ X, 'Effects and consequences, in S. COHEN en J. YOUNG (eds.), *The manufacture of news. Social problems, deviance and the massa media*, California, SAGE Publications, 1981, 432-433.

⁷⁰ J. SPRINGHALL, *Youth, popular culture and moral panics*, New York, St. Martins Press, 1998, 4-5.

⁷¹ *Ibid*, 8.

⁷² B. SCHISSEL, *Blaming Children. Youth Crime, Moral Panic and the Politics of Hate*, Halifax, Fernwood Publishing, 1997, 12.

Dit wordt gepresenteerd door de media. Soms is het onderwerp van de paniek geheel nieuw en op andere momenten is het iets dat al lang genoeg bestaat. Het gevolg van deze paniek is tweevoudig. Enerzijds kan het zijn dat de paniek voorbij gaat en vergeten wordt, anderzijds heeft het een meer serieuze en lang aanhoudende reactie waardoor veranderingen geproduceerd worden.⁷³

Critcher vermeldt in zijn publicatie dat er zes niveaus zijn in de ontwikkeling van de ‘moral panic’. Een paar zijn al eerder aangehaald.

‘Societies appear to be subject, ever now and then, to period of moral panic. (1) A condition, episode, person or group of persons emerges to become defined as a threat to societal values and interests; (2) its nature is presented in a stylized and stereotypical fashion by the mass media; (3) the moral barricades are manned by editors, bishops, politicians and other right-thinking people; (4) socially accredited experts pronounce their diagnoses and solutions; (5) ways of coping are evolved or (more often) resorted to; (6) the condition then disappears, submerges or deteriorates and becomes more visible. Sometimes the object of the panic is quite novel and at other times it is something which has been in existence long enough, but suddenly appears in the limelight. Sometimes the panic passes over and is forgotten, except in folk-lore and collective memory; at other times it has more serious and long-lasting repercussions and might produce such changes as those in legal and social policy or even in the way the society conceives itself.’⁷⁴

Het concept van de ‘moral panics’ wordt gedefinieerd door minstens vijf cruciale elementen. Ten eerste moet hier een verhoogd niveau van bezorgdheid zijn over het gedrag van een bepaalde groep of een categorie en de gevolgen die dat gedrag vermoedelijk veroorzaakt voor de rest van de maatschappij. Deze bezorgdheid zou moeten worden getoond of meetbaar zijn op concrete manieren. Ten tweede moet er een verhoogde graad van vijandigheid zijn naar de groep of de categorie die zich engageren in het gedrag in kwestie. Hun gedrag wordt gezien als schadelijk, als een bedreiging van de waarden van de samenleving. Dus, er wordt een onderscheid gemaakt tussen wij en zij. Ten derde moet er een wezenlijk of wijdverspreide overeenstemming of consensus zijn dat de bedreiging echt is, ernstig is, en veroorzaakt wordt door de leden van de groep die het wangedrag plegen en hun gedrag. Dit gevoel moet vrij wijdverspreid zijn. Ten vierde is er de impliciete veronderstelling in het gebruik van de term ‘moral panic’, namelijk dat er een aanzienlijk aantal individueën bezig geweest zijn met het

⁷³ S. COHEN, *Folk devils & moral panics. The creations of the Mods en Rockers*, Oxford, Basil Blackwell Ltd, 1987, 9.

⁷⁴ C. CRITCHER, *Moral panics and the media*, Buckingham, University Press, 2003, 9.

gedrag in kwestie dan het daadwerkelijk nodig is. De bedreiging, het gevaar, of de schade is onevenredig. De ‘moral panic’ drukt uit dat de openbare zorg meer is dan aangewezen. Ten slotte zijn ‘moral panics’ vluchtig en barsten ze vrij plots los. ‘Moral panics’ beschrijven als vluchtig en relatief kortdurend bestaan wil niet zeggen dat deze geen structurele of historische antecedenten heeft.⁷⁵

De ‘Folk devils’, een concept geconstrueerd door Cohen, worden geconstrueerd in de context van een ‘moral panic’ en met stereotiepe kenmerken doordrongen die hen apart zetten van normale, respectabele maatschappelijke plaatsen. Dit maakt het gemakkelijk voor de gemiddelde burgers te worden verwickeld in het alarm over misdaad en harde bestraffing te vragen.⁷⁶

De massamedia vormen een belangrijke rol in het vroege stadium van sociale reactie. Drie processen worden betrokken. Ten eerste is er overdrijving en vervorming van de ernst van de gebeurtenis, het aantal betrokkenen, de omvang van geweld en materiële schade. Enorme emotionele taal wordt gebruikt, mythische verhalen ontstaan en geruchten die als feiten worden aanzien. Een tweede proces is de voorspelling dat dergelijke gebeurtenissen gaan terugkomen. Als laatste is er de symbolisatie door taal.⁷⁷

Actoren in het drama van de ‘moral panics’ zijn de pers, het publiek, agenten van sociale controle of rechtshandhaving, makers van het recht en politici, en actiegroepen. Enkel de twee eerste actoren worden hier besproken omdat ze een rol spelen in dit onderzoek. Ten eerste de pers, de manier waarop de pers de gebeurtenissen behandelde zou kunnen worden gekenmerkt door overdreven aandacht, overdreven vervorming van de gebeurtenissen, en stereotyperingen. De kranten ‘overrapporteren’ de gebeurtenissen. Niet alleen werd de aandacht overdreven, maar de verhalen die de gebeurtenissen beschrijven waren overdreven ten opzichte van de ernst. Een aanwijzing dat een ‘moral panics’ plaatsvindt is de stereotiepe manier waarin het onderwerp in de pers wordt behandeld. Ten tweede, het publiek, er moet één of ander potentieel zijn aan de kant van het publiek om te beginnen met reageren op een bepaalde kwestie, wat ruw materiaal waaruit een media campagne over een bepaalde kwestie kan worden opgebouwd. Het publiek kan een verfijnder standpunt over de kwestie innemen dan de pers.⁷⁸

⁷⁵ E. GOODE en N. BEN-YEHUDA, *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*, Oxford, Blackwell, 1994, 33-41.

⁷⁶ B. SCHISSEL, *o.c.*, 30.

⁷⁷ C. CRITCHER, *o.c.*, 12.

⁷⁸ E. GOODE en N. BEN-YEHUDA, *o.c.*, 24-28.

Het 'moral panic' model is bekritiseerd omdat het neigt aan de media een aanzienlijke bevoegdheid toe te schrijven om de publieke opinie te manipuleren en 'niet slaagt een onderscheid te maken tussen wat de papers zeggen en wat het publiek denkt'.⁷⁹

3. Sociale constructie van criminaliteit

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de sociale constructie van zinloos geweld. Eerst wordt er een algemeen beeld gegeven van hoe geweld sociaal geconstrueerd wordt, door te verduidelijken wanneer geweld nieuws wordt. Om vervolgens in te gaan op de sociale constructie van zinloos geweld.

Roshier heeft een gedetailleerd onderzoek gedaan over welk soort van criminaliteit nieuws wordt. Er werden vier factoren gevonden, namelijk (1) de ernst, (2) ironische en ongewone omstandigheden, (3) dramatische gebeurtenissen en (4) hoge status van de betrokken actoren.⁸⁰

De thema's worden geclassificeerd in drie categorieën, namelijk oriëntatie, voorstelling en oorzakelijkheid. Onder oriëntatie wordt verstaan het emotioneel en intellectueel standpunt van waaruit deviantie is geëvalueerd. Ten tweede, de voorstelling, is er de mening over de aard van de deviant en zijn gedrag. Als laatste, oorzakelijkheid, dit vormt een mening over de oorzaken van het gedrag. Deze drie categorieën zijn geen exclusieve categorieën. Een bepaald thema kan tot meerdere categorieën behoren.⁸¹

3.1. Sociale constructie van zinloos geweld

Als het gaat om sociale problemen wordt vaak verondersteld dat er direct verband bestaat tussen de omvang en de ernst van een probleem, de media-aandacht en de maatschappelijke bezorgdheid over dat probleem. Uit verschillende onderzoeken naar de ontwikkeling van sociale problemen blijkt het tegendeel. Niet de 'objectieve' ernst is bepalend voor de mate van maatschappelijke verontrusting, wel de manier waarop het probleem wordt geconstrueerd. Media-onderzoekers wijzen bijvoorbeeld op de dramatisering van berichtgeving, dat door Tannenbaum dramatisering van het kwaad genoemd zou worden. Die constructie vindt plaats in een complex definiëeringsproces waarin verschillende maatschappelijke actoren actief zijn.

⁷⁹ C. CRITCHER, *o.c.*, 137.

⁸⁰ X, 'The process of selection', in S. COHEN en J. YOUNG (eds.), *The manufacture of news. Social problems, deviance and the massa media*, California, SAGE Publications, 1981, 18.

⁸¹ S. COHEN, *o.c.*, 51-65.

‘Zinloos geweld’ is hiervan een recent en typisch voorbeeld. De incidenten die aan de basis liggen zijn immers niet ‘nieuw’. Incidenten worden opgeklopt en er is onevenredig veel aandacht voor ‘zinloos’ willekeurig geweld. Dit soort geweld lijkt eerder van alle tijden. Er is ook geen sprake van een plotselinge toename. De veronderstelde toename van dit soort geweld kan verklaard worden door andere factoren zoals verbeterde registratie, verschuivingen in percepties.⁸²

Het begrip ‘zinloos geweld’ is een sociale constructie die verwijst naar buitensporig, voor buitenstanders moeilijk te begrijpen gedrag dat geen enkel redelijk doel dient en dat zonder inzicht in het ontstaan en het verloop van geweldsincidenten en de motieven van betrokkenen ook nauwelijks kan worden gedefinieerd.⁸³

De belangrijkste vraag die hier omtrent gesteld moet worden is of de extreme nieuwsgolven niet veel meer oorzaak dan gevolg zijn geweest van de brede maatschappelijke beroering over ‘zinloos geweld’. Toch is dit moeilijk vast te stellen omdat maatschappelijke ontwikkelingen niet te onderzoeken zijn in experimentele studies. Dus nagaan wat er gebeurd zou zijn met het issue ‘zinloos geweld’ zonder de media is onmogelijk te zeggen.

Bij een mediahype vormen de media, en niet de feitelijke gebeurtenissen, de belangrijkste motor achter de nieuwsgolf.⁸⁴ Of hiervan sprake was bij zinloos geweld zal verder onderzoek moeten uitwijzen. Bij een mediahype krijgt de nieuwsgolf telkens nieuwe impulsen, niet zozeer door de feitelijke ontwikkelingen als wel door de gezamenlijke inspanningen van de media om op dit nieuwsthema door te gaan.⁸⁵

Het verloopt volgens een vast proces. In de eerste plaats maken journalisten melding van een mistoestand. Daarop komt reactie van politici, waar de media vervolgens weer over bericht. Om dan terecht te komen bij de beleidsmakers waarvan een antwoord of oplossing verwacht wordt. Dit alles leidt tot oppervlakkigheid en incidentalisme, waarbij korte-termijnbelangen overheersen. Men kan stellen dat de media onder invloed staat van commerciële belangen.⁸⁶

Sinds de term ‘zinloos geweld’ is gebruikt zijn er meer vergelijkbare incidenten van geweld gemeld dan in de periode daarvoor. Daarnaast zijn er telkens ook meer meldingen van nieuwe incidenten van vergelijkbaar geweld. Het is niet uitgesloten dat er in die periode meer geweld plaatsvond, maar aan de andere kant lijkt het er eerder op dat de media na een schokkend

⁸² P.L.M. VASTERMAN, “Zinloos geweld als mediahype”, *Bestuurskunde*, 7, 2001, 299-300; X, “Voorwoord”, *justitiële verkenningen*, 6, 2002, 4.

⁸³ B.M.J.A. BEKE, W.J.M. DE HAAN en G.J. TERLOUW, *o.c.*, 19.

⁸⁴ P.L.M. VASTERMAN, *l.c.*, 300-301.

⁸⁵ *Ibid*, 304.

⁸⁶ X, ‘The process of selection’, in S. COHEN en J. YOUNG (eds.), *The manufacture of news. Social problems, deviance and the massa media*, California, SAGE Publications, 1981, 4.

geweldsincident meer vergelijkbare incidenten rapporteren, waardoor de indruk wordt gewekt dat dit soort geweld plotseling sterk toeneemt.⁸⁷

In de eerste plaats is de berichtgeving zakelijk, maar na een tijd overheersen sfeerreportages en interviews met een duidelijke emotionele lading. De berichtgeving krijgt het karakter van een *'self fulfilling prophecy'*.⁸⁸

De allereerste labelling van een gebeurtenis is van doorslaggevende betekenis. Die inkadering levert voor de media een nieuwsthema op, dat vervolgens als leidraad gaat fungeren voor de verslaggeving. Bij de andere gevallen ontbreekt dus op een cruciaal moment een *'key construction'* die het afzonderlijk incident kan koppelen aan een nieuwswaardig issue. Uit onderzoek blijkt dat officiële woordvoerders een grote invloed kunnen hebben op de eerste fase van de mediahype. Woordvoerders zouden zich meer bewust moeten zijn van deze invloed en zorgvuldiger moeten afwegen welke bijdrage op welk moment gewenst is.

Het vage begrip 'zinloos geweld' leende zich uitstekend voor een spiraal van meer media-aandacht voor vergelijkbare incidenten, meer verontrusting bij het publiek, meer bezorgde reacties van bestuurders, hetgeen weer leidt tot meer aandacht van de media voor zinloos geweld, dat plotseling sterk lijkt toe te nemen. In de criminologische literatuur staat dit proces bekend als de amplificatiespiraal.⁸⁹

Potentieel slachtofferschap houdt gewone mensen bezig, dit is zeker het geval wanneer een toenemend aantal ernstige incidenten door de media als 'zinloos geweld' worden aangeduid. Dit is geweld waar we allemaal aan ten prooi kunnen vallen. De identificatie met slachtoffers is een emotioneel gebeuren.⁹⁰

3.2. De sociologische studie van criminaliteit

De sociologische studie van criminaliteit en delinquentie heeft, in het laatste decennium, een radicale oriëntatie ondergaan. Deze reorganisatie is een deel van wat genoemd wordt de sceptische revolutie in de criminologie, de sociologie van deviantie.⁹¹ Beckers formuleert de transactieaard van afwijking als:

'... deviance is created by society. I do not mean this in the way that it is ordinarily understood, in which the causes of deviance are located in the social situation of the deviant or in 'social factors' which prompt his action. I mean, rather, that social groups create deviance

⁸⁷ P.L.M. VASTERMAN, *l.c.*, 305.

⁸⁸ P.L.M. VASTERMAN, *l.c.*, 306.

⁸⁹ *Ibid*, 306-308.

⁹⁰ C. BRANTS en K. BRANTS, *l.c.*, 24.

⁹¹ S. COHEN, *o.c.*, 12.

*by making the rules whose infraction constitutes deviance and by applying those rules to particular persons and labelling them as outsiders. From this point of view, deviance is not a quality of the act the person commits, but rather a consequence of the application by others of rules and sanctions to an 'offender'. The deviant is one to whom the label has successfully been applied; deviant behaviour is behaviour that people so label.'*⁹²

Hieruit kan afgeleid worden dat het label dat de samenleving geeft aan een bepaald gedrag niet voor waar moet aangenomen worden. De betekenis en interpretatie die door de delinquent gegeven wordt voor zijn eigen gedrag is cruciaal, en het kan zijn dat deze acties vaak gelijkaardig zijn aan sociaal aanvaardbare vormen van gedrag.⁹³ Bij zinloos geweld blijkt enerzijds dat het voor de dader wel zin had om dit soort gedrag te plegen en anderzijds kan het zijn dat de dader geen reden kan geven waarom hij dit gedrag heeft gepleegd.

Een cruciale dimensie voor het begrijpen van de reactie van het publiek in zijn geheel, is de aard van de informatie die verkregen is over het bevraagde gedrag. Deze informatie is meestal niet verkregen uit de eerste hand. De informatie wordt reeds verwerkt door de media, dit betekent dat de informatie aan alternatieve definities onderworpen is geweest van wat 'nieuws' vormt en hoe het zou moeten verzameld en voorgesteld worden. De informatie is verder gestructureerd door de variërende commerciële en politieke beperkingen in welke kranten, radio en televisie opereren.⁹⁴ De reactie van de samenleving is niet homogeen. De relatie tussen media en publiek is de meest opvallende. Een nieuwe vorm van delinquentie wordt vaak als bedreigend gezien.⁹⁵

Door deze reactie wordt de deviant geïsoleerd, waardoor hij zich verder en verder verwijderd voelt van de conventionele samenleving. Ze beginnen zichzelf als deviant te zien, met als gevolg dat ze meer criminaliteit gaan plegen. Dit heeft weer tot gevolg dat er meer punitieve reacties en andere krachtige acties plaatsvinden. Het systeem start terug en gaat terug rond, en dit blijft zomaar duren.⁹⁶

⁹² Becker geciteerd in S. COHEN, *o.c.*, 12-13.

⁹³ S. COHEN, *o.c.*, 13.

⁹⁴ *Ibid*, 16-18.

⁹⁵ *Ibid*, 65-66.

⁹⁶ *Ibid*, 16-18.

4. Het onderzoek

Hierna volgt is de kern van deze verhandeling, namelijk het eigenlijke onderzoek. In dit hoofdstuk worden, het methodologisch kader geschetst en de resultaten verwerkt, om zo tot een discussie te komen.

4.1. Inleiding

Dit onderzoek gaat het gebruik van de term ‘zinloos geweld’ in de media na, dit vanaf 2001 tot februari 2008 met een focus op de periode 2006 tot februari 2008. De rode draad doorheen het onderzoek is waarom de term ‘zinloos geweld’ gebruikt wordt. Er wordt gezocht of classificatie mogelijk is en eventueel definiëring van het concept, door het gebruik van die term na te gaan. Er zou gezegd kunnen worden dat er wordt gefocust op de bestaansgrond van ‘het zinloos geweld’ in de media. Het hier benoemde deel bestaat uit drie onderdelen. In het eerste deel wordt het methodologisch kader geschetst. Het onderzoek hanteert immers twee onderzoeksmethoden: een mediaanalyse en semigestructureerde interviews met journalisten.

De media-analyse betreft vier kanalen, die uitgebreid besproken worden in het methodologisch kader, maar hier even kort aangehaald worden. Een eerste kanaal bestaat uit een analyse van krantenartikels met vermelding van de term zinloos geweld binnen bovenvermelde periode met uitzondering van de artikels die handelen over reacties tegen zinloos geweld. Deze laatste artikels worden apart besproken. Een tweede kanaal dat geanalyseerd wordt, zijn 2 weekbladen, namelijk de Humo en Knack. Als derde kanaal volgt op het analyseren van de geschreven pers de analyse van de betreffende webforums van kranten, maar ook forums die specifiek ingaan op de term zinloos geweld, Een vierde en laatste kanaal zijn de parlementaire stukken, die echter niet in detail werden geanalyseerd en waarbij er weer gefocust werd op mogelijke media-Invloed.

De semi-gestructureerde interviews ter aanvulling van de media-analyse worden gestuurd vanuit dezelfde focus: Wat verstaan journalisten onder zinloos geweld en hoe wordt het gebruikt?

Vervolgens volgt een tweede deel met de resultaten, dit onderdeel bevat vijf elementen. Deze zijn de kranten, de weekbladen, forums, interviews en parlementaire stukken. Bij de kranten wordt kort op drie elementen kwantitatief ingegaan. Een eerste element bestaat uit een tabel die aangeeft waarom pas vanaf 2006 artikels worden geanalyseerd. Ten tweede wordt nadien van 2006 tot februari 2008 het aantal artikels per maand weergegeven. Ten derde wordt er kwantitatief weergegeven waar de term zinloos

geweld vermeld staat in het artikel. Opgemerkt dient te worden dat de parlementaire stukken pas als vijfde element worden besproken omdat deze niet echt een onderdeel vormen van de media-analyse, maar meer ingaan op de invloed die de media heeft gehad.

Ten slotte verwerkt een derde deel de resultaten in de discussie. In de literatuur zijn immers definities van zinloos geweld terug te vinden, maar zonder consensus. Vandaar dat er tijdens het onderzoek niet naar de beschikbare wetenschappelijke definities wordt gekeken. Wat later wel kan gebeuren, om te zien of ze voldoen aan hoe het in de media gerapporteerd wordt.

4.2. Methodologisch kader

In dit onderzoek wordt de bestaansgrond van de term ‘zinloos geweld’ nagegaan. De belangrijkste vraag hierbij is; ‘Wat zorgt ervoor dat geweld als ‘zinloos geweld’ wordt bestempeld in de media?’ De data werd verzameld via twee technieken, vandaar dat dit deel uit twee onderdelen bestaat. Dit onderzoek maakt gebruik van interviews en schriftelijke bronnen. Ten eerste wordt de methodologie van de media-analyse besproken. Het tweede deel gaat over het semi-gestructureerde interview. Dit deel wordt vooral gestuurd door de indeling van het boek van Billiet, die uitgaat van vier vragen die gesteld moeten worden bij een onderzoek. Deze vragen zijn ‘wat bevragen’, ‘wie bevragen’, ‘hoe bevragen’ en ‘waar bevragen’.⁹⁷ Bij de bespreking van de twee onderzoeksmethodes, moet er in het achterhoofd gehouden worden dat, hoewel deze methodes apart besproken worden, beiden simultaan gebeurden en niet sequentieel.

4.2.1. De media-analyse

Deze media-analyse focuste op kranten en tijdschriften, dus op geschreven documenten. Een documentanalyse wordt gestuurd door vier aspecten: (1) het vinden en bereiken van toegang tot de documenten, (2) het verzamelen van data uit die documenten (3) het organiseren van de verzamelde data en (4) het analyseren van de data.⁹⁸ In wat volgt wordt tevens gewerkt met de publicatie van Altheide⁹⁹, die dit proces definieerde in 12 stappen. Deze 12 stappen worden hieronder echter geïntegreerd in de vier vragen die Billiet¹⁰⁰ zich stelt bij een onderzoek.

⁹⁷ H. WAEGE, ‘Het onderzoeksplan’, in J. BILLIET & H. WAEGE (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2003, 78-82.

⁹⁸ D.L. ALTHEIDE, *Qualitative Media Analysis*, California, Sage Publications, 1996, 23.

⁹⁹ *Ibid*, 23-44.

¹⁰⁰ H. WAEGE, *l.c.*, 78-82.

Wat waarnemen?

Bij deze vraag dient men de onderzoekseenheden te definiëren, die bepaald worden door de onderzoeksvraag¹⁰¹, namelijk wat zorgt ervoor dat geweld als ‘zinloos geweld’ wordt bestempeld in de media? Om dit te achterhalen worden de documenten gescreend op verschillen en gelijkenissen, op interpretaties en gerelateerde feiten, waarbij het de bedoeling is om terugkomende kenmerken te detecteren.¹⁰² Het einddoel is het ontwerpen van categorieën die dit concept vatten.

Bij wie waarnemen?

In dit deel worden vier mediums geraadpleegd. Een eerste zijn de Vlaamse kranten, namelijk alle kranten die gepubliceerd worden in het Nederlands, met name Het Nieuwsblad, De Morgen, De Standaard, De Gazet van Antwerpen en Het Laatste Nieuws. Uiteindelijk werd De Standaard en Het laatste Nieuws niet mee opgenomen. De reden hiervoor is dat bij De Standaard vrijwel dezelfde titels verschijnen bij de zoekfunctie als bij De Morgen. Het Laatste Nieuws werd niet opgenomen vanwege logistieke problemen met de zoekfunctie op de website. Naast deze kranten wordt er ook gekeken naar regionale kranten, zoals bijvoorbeeld de Krant van Turnhout. Van de kranten wordt elk artikel vanaf 2006 tot februari 2008 opgenomen dat vermelding maakt van de term ‘zinloos geweld’, met uitzondering van diegene die over activiteiten handelen. Een tweede medium zijn de weekbladen. Hier worden er maar twee onderzocht, namelijk Humo en Knack. Ook hier worden de artikels opgenomen die vermelding maken van die term. Een derde medium zijn de forums. In de eerste plaats worden de forums onderzocht die gerelateerd zijn aan kranten, om daarna breder te gaan en verder te kijken naar andere forums die zinloos geweld vermelden. Hierbij werd gezocht naar de publieke betekenis van het begrip en mogelijke media-invloed. Bij het vierde en laatste medium, de parlementaire stukken, worden deze stukken opgenomen die zinloos geweld vermelden en die als een reactie zouden kunnen gezien worden op de media-rapportage. Bij dit medium wordt de invloed van de media bij het ontstaan van de debatten en besluitvorming in het parlement nagegaan. Dit laatste kanaal is vooral van belang om de deelvraag – ‘Heeft de media een invloed gehad op het ontstaan van de term ‘zinloos geweld’? En welke invloed?’ – te beantwoorden

¹⁰¹ H. WAEGE, *l.c.*, 79.

¹⁰² D.L. ALTHEIDE, *o.c.*, 24.

Hoe waarnemen?

Voor de analyse van de artikels werd een codeerschema, geïnspireerd op dat van Altheids¹⁰³, (zie bijlage 1) opgesteld. Een codeerschema leidt als een lijst van vragen, items, categorieën of variabelen de datacollectie. Het gebruikte codeerschema bestaat hier uit 11 elementen en werd enkel gebruikt om de kranten en weekbladen te analyseren. Bij het codeerschema dient opgemerkt te worden dat weinig artikels de elf element kunnen invullen, enkel de elementen ‘medium’, ‘data’, ‘locatie van zinloos geweld’ en ‘betekenis van het artikel’ werden steeds teruggevonden.

Eerst en vooral wordt er vermeld uit welk medium het artikel komt. Ten tweede wordt de datum vermeld. Een derde element gaat over de locatie van de term ‘zinloos geweld’ in het artikel. Hierbij werden vier mogelijkheden opgenomen: (1) de titel, (2) de ondertitel, (3) de inleidende tekst en (4) de tekst. De term kan ofwel op één van die plaatsen voorkomen ofwel op meerdere plaatsen. Dit element wordt gebruikt om kwantificerend na te gaan waar de term het meest gebruikt wordt en te kijken of er grote verschillen zijn tussen de verschillende kranten. Bij een vierde element, de betrokkene, gaat het zowel over daders als slachtoffers waarbij nagegaan wordt of er sprake is van een terugkerend patroon van betrokkenen. Als vijfde element geeft de gebeurtenis een beschrijving van wat er gebeurd is. Dit kan ook een kwalificatie zijn, zoals hooliganisme, die vermeld werd in het artikel. Vervolgens bepaalt het zesde element het gebruik van de term als kwalificatie van het incident of als verzamelterm. Een zevende element is de definiëring van het concept. Er wordt gekeken per artikel waarom de term gebruikt wordt. Dat gebruik kan zowel heel eng zijn als heel breed. Een achtste element is de betekenis van het artikel: ‘Welke boodschap wil het artikel meegeven en wat betekent dit voor de term zinloos geweld. Met andere woorden er wordt een korte beschrijving van het artikel in eigen woorden aangegeven. Vervolgens is er een stuk over de kenmerken met een tweezijdige focus. Enerzijds zoekt de analyse kenmerken van zinloos geweld gesteld door het artikel, anderzijds wordt er gekeken naar kenmerken van de feiten bestempeld in het artikel als de feitelijke omstandigheden van het zinloos geweld. Enkel deze feitelijke kenmerken weergegeven in het artikel worden opgenomen, er wordt niet gekeken naar gerelateerde artikels, artikels die ik over dit incident rapporteren, om zo tot meer kenmerken te komen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de onderzoeker zelf ook deel uit maakt van de samenleving, en dit dus een invloed kan hebben op de kenmerken. De

¹⁰³ D.L. ALTHEIDE, *o.c.*, 25-51. Altheide gebruikt in zijn publicatie niet het woord codeerschema maar het woord protocol. In dit onderzoek leek de naam codeerschema beter dan protocol, vandaar dat dit term werd gehanteerd. Dit omwille van het feit dat men in kwalitatief onderzoek spreekt van coderen van de resultaten. Wat ook gedaan werd in dit onderzoek.

onderzoeker kan beïnvloedt worden op twee manieren. Enerzijds door het lezen van gerelateerde artikels over dit incident, buiten het onderzoek, dat ervoor zorgt dat er kenmerken opgeschreven worden dit niet expliciet vermeld werden in het geanalyseerde artikel. En anderzijds dat de kenmerken gekleurd worden door de karakteristieken die eerder gevonden werden in de literatuur. Deze gevonden kenmerken kunnen een rol spelen bij de analyse van het artikel. Het kan zijn dat de focus van de onderzoeker zich vooral op die kenmerken bevindt, waardoor andere, ook wel belangrijke kenmerken over het hoofd kunnen worden gezien. Toch wordt er geprobeerd dit zoveel mogelijk te beperken. Dit door de literatuuranalyse en het eigenlijke onderzoek zoveel mogelijk te spreiden. Een voorlaatste element is de argumentatie voor het gebruik of niet-gebruik van de term. Bij expliciete vermelding van de reden voor het gebruik van zinloos geweld wordt dat opgenomen. Het laatste element is het perspectief van de persoon aan het woord. Dit betreft interviews en opinies of reacties van mensen. Er zijn verschillende gezichtspunten mogelijk, waar onder wetenschappelijke, politieke en persoonlijke¹⁰⁴ perspectieven.

De methode van data-analyse die op deze media wordt toegepast is het gebruik van een codeboom. Alle gegevens werden gecodeerd. Dit is belangrijk voor de data-organisatie. Het coderen van de gegevens kan hier op twee manieren toe bijdragen. Enerzijds heeft dit tot gevolg dat er een afname is van de omvang van de gegevens en anderzijds worden de gegevens hierdoor overzichtelijk. Het is niet enkel van belang voor de data-organisatie, ook voor de data-interpretatie is dit van belang, omwille van drie redenen. Ten eerste zorgt coderen ervoor dat men continu vragen stelt aan het onderzoeksmateriaal. Ten tweede is het de drijvende kracht voor de categorisering. Ten derde speelt het een rol bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen.¹⁰⁵

Voor forums en parlementaire stukken werd enkel gekeken naar hoe de term gebruikt werd. Er wordt natuurlijk ook wel aandacht gevestigd of er definities, kenmerken, argumenten voor het gebruik of niet gebruik van die term aangegeven. Maar er is geen schema voor analyse opgesteld. Al wat van belang is voor het onderzoek wordt genoteerd en daarna geanalyseerd. Wat ook wel belangrijk is bij deze twee mediums is dat er wordt gekeken of er een invloed van de media hierop is.

¹⁰⁴ Onder persoonlijke wordt verstaan uit eigen ervaring, zoals bijvoorbeeld bij slachtoffers het geval is.

¹⁰⁵ H. BOEIJE, *Analyseren in het kwalitatief onderzoek*, Boom, Onderwijs, 2005, 117.

Waar waarnemen?

Voor dit onderdeel werd vooral het internet geraadpleegd. Voor het eerste medium, de kranten, werden de online archieven geraadpleegd met als zoekterm ‘zinloos geweld’. Er werd dan een overzicht getoond van alle artikelen met die term. Deze methode werd ook toegepast bij het tweede medium, de weekbladen. Bij het derde medium, de forums, is er op twee manieren te werk gegaan. Ten eerste werd er gezocht naar de forums op de website van de betreffende kranten. Om vervolgens te gaan googlen met als zoekterm ‘forum zinloos geweld’. Deze zoekfunctie werd beperkt tot het Nederlandstalig zijn en voornamelijk uit België. De zoekverfijning België werd niet van bij het begin gehanteerd. Daardoor werden er een aantal forums uit Nederland bezocht. Als laatste zijn er de parlementaire stukken, hier werd ook gezocht onder de zoekterm ‘zinloos geweld’, zowel op de website van de Kamer, de Senaat als het Vlaams Parlement. De stukken die van toepassing zijn op de media-rapportage zullen geanalyseerd worden. Uit voorafgaand onderzoek bleek dat veel van de stukken ook gerelateerd waren aan oorlogsmisdaden.

4.2.2. Het semi-gestructureerde interview

Ook in dit onderdeel wordt op dezelfde manier te werk gegaan als het vorige onderdeel. Dit wil zeggen dat het semi-gestructureerd interview beschreven wordt aan de hand van de vier vragen van Billiet.¹⁰⁶ Het belangrijkste doel van dit onderdeel is de media-analyse aanvullen.

Wat bevragen?

Dit deel tracht de mening van journalisten over zinloos geweld en het gebruik van de term weer te geven door te zoeken naar hun plaats op het continuüm. Aan de ene kant van het continuüm bevinden zich de voorstanders en aan de andere kant de tegenstanders. De centrale vraag van dit onderzoek blijft dezelfde als de media-analyse: ‘Wat zorgt ervoor dat geweld als ‘zinloos geweld’ wordt bestempeld? Daarbij wordt er opnieuw gefocust op terugkerende kenmerken, wat bijgevolg de ontwikkeling van de vragenlijst stuurde en leidde tot een semi-gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 2).

Wie bevragen?: de onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit journalisten, meer bepaald diegenen die werkzaam zijn bij de Vlaamse kranten en bezig zijn met zinloos geweld. De onderzoeksgroep bestaat uit personen die beroepshalve verslagen maken voor een Vlaams nieuwsmedium en in deze verhandeling, meer specifiek over zinloos geweld. Dit onderzoek focust op Nederlandstalige kranten om

¹⁰⁶ H. WAEGE, *l.c.*, 78-82.

twee redenen. Als eerste reden kan men stellen dat Franstalige kranten een verschillende term gebruiken. De Franse term voor zinloos geweld is immers ‘la violence gratuite’, letterlijk vertaald “gratis geweld”. De tijd ontbrak om na te gaan of er een verschil is in het gebruik en de betekenis van die term tussen Wallonië, Brussel en Vlaanderen. Ten tweede worden er in die kranten ook andere incidenten aangehaald, die bij de Vlaamse kranten niet of pas enige tijd later worden vermeld, zoals het incident in de Brusselse Metro ‘Delta’.¹⁰⁷

Hoewel duidelijk afgebakend, bleek de bereikbaarheid van de onderzoeksgroep een uitdaging op zich. Het opzoeken van journalisten werkend op dit thema bleek een hopeloze zaak te zijn. Het daaropvolgende idee om naar elke journalist te mailen in wiens artikel ‘zinloos geweld’ werd vermeld was op zijn beurt moeilijk om twee redenen. Enerzijds zijn er ontzettend veel van zulke artikels die vaker enkel ondertekend worden met de initialen van de journalist., anderzijds moesten in dat geval de media-analyse en de interviews na elkaar plaatsvinden. Men kan immers niet weten wie er allemaal rond zinloos geweld publiceert vooraleer alle artikels nage trokken zijn. Tenslotte werd er een mail naar de redactie van een vijftal kranten gestuurd om te polsen naar de aanwezigheid van relevante journalisten. Aangezien er maar één reactie volgde, namelijk van De Morgen, werd er telefonisch contact opgenomen met de redactie. Op deze manier kwamen een aantal namen van journalisten naar voren, waar bijgevolg een persoonlijke mail naar gestuurd werd met de vraag of ze wilden deelnemen aan een interview over zinloos geweld.

Om de journalisten te interviewen is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 2). Deze vragenlijst werd opgesteld uit een eerder reflexief proces in functie van de onderzoeksvraag dan een literatuurstudie aangezien de aanwezige themaliteratuur eerder beperkt is. De vragenlijst bestaat uit 18 vragen, opgedeeld in drie delen. Het eerste deel zijn inleidende, algemene vragen over zinloos geweld waarbij gevraagd wordt naar incidenten en kenmerken en naar het ontstaan van die term. Door deze vragen kan er een beeld gevormd worden van wat journalisten denken over zinloos geweld. Het tweede deel gaat in op de artikels die geschreven werden door de journalist zelf, waarbij het gebruik van de term wordt nagegaan. Het derde deel bevat een slotvraag om een algemeen, afsluitend beeld te krijgen. Na elk interview werd aan de persoon gevraagd of hij graag de uitgeschreven versie van het interview doorgemailed kreeg. Elk interview werd dan ook volledig getranscribeerd.

¹⁰⁷ interview met M.E. van De Standaard, 13 maart 2008.

Waar bevragen?

Het interview werd afgenomen op drie verschillende plaatsen. Ten eerste op de redactie zelf, dit was de belangrijkste plaats van afname. Op de redactie zijn meestal plaatsen voorzien waar je rustig kan zitten zonder teveel achtergrondgeluid. Een tweede plaats was de loungebar van een hotel. Deze plaats werd gekozen wanneer de journalist 's avonds wilde afspreken en was geschikt omdat er rustig en ongestoord kan gepraat worden. Een derde manier van afname was via de telefoon. Deze manier van afname gebeurde enkel in uiterste nood, omdat dit zorgde voor problemen als verstaanbaarheid en opname. Dit zorgde ervoor dat sommige stukken niet volledig konden uitgeschreven worden.

4.3. De resultaten

In dit deel worden voornamelijk de resultaten besproken van het kwalitatief onderzoek, maar er worden twee korte stukken kwantitatificerend materiaal aangehaald. Het eerste dient om aan te tonen waarom de analyse pas start vanaf 2006, weergegeven in twee tabellen. Tabel 4.1. bekijkt per medium en per jaar hoeveel artikels er zijn verschenen. Tabel 4.2. toont vanaf 2006 tot februari 2008 het aantal verschenen artikels per maand. Het tweede kwantificerend stuk gaat over de locatie van de term zinloos geweld in het artikel, waarbij gekeken kan worden of er een verschil is naargelang het gebruikte medium.

De resultaten worden in een bepaalde volgorde besproken. Ten eerste volgt de bespreking van de kranten, dit vormt het belangrijkste deel van dit onderzoek. Ten tweede de weekbladen, namelijk Humo en Knack. Beiden werden geanalyseerd aan de hand van hetzelfde codeerschema. Het derde element zijn de forums. Zoals eerder aangehaald, werden zowel krantenforums als themaforums rond 'zinloos geweld' geanalyseerd, deze worden samen besproken. Logischerwijze zouden dan de parlementaire stukken aan bod komen zodat de document-analyse volledig wordt afgewerkt. Toch gaat het deel eerst in op de afgenomen interviews, aangezien de interviews nog specifiek over media handelen. De parlementaire stukken worden enkel aangehaald om het geheel te kaderen en een indruk over de invloed van de media op de politieke wereld te schetsen.

4.3.1. De kranten

In een eerste luik, het kwantificerend luik, wordt ingegaan op twee elementen. Enerzijds wordt er door middel van twee tabellen een beeld gegeven van het aantal keer dat de term zinloos geweld gebruikt werd door een bepaalde krant. Dit met de bedoeling om aan te tonen waarom er pas vanaf een bepaald jaar met de analyse is begonnen. Anderzijds wordt de plaats

van de term zinloos geweld in het artikel kwantitatief weergegeven. Wanneer dit luik afgewerkt is gaat men over tot de kern van dit deel namelijk het kwalificerend luik. In dit luik worden alle resultaten beschreven die onderzocht werden in dit medium.

Kwantificerend luik

In tabel 4.1 wordt er kort aangehaald waarom de media-analyse maar vanaf 2006 werd uitgevoerd. Deze tabel maakt duidelijk dat vanaf 2006 heel wat artikels verschenen zijn waarin de term zinloos geweld voorkomt. De Gazet Van Antwerpen en Het Laatste Nieuws werden niet opgenomen, om de eenvoudige reden dat de online zoekmatrix niet naar behoren functioneert.¹⁰⁸

In tabel 4.1. wordt het gemiddelde berekend, wat een idee geeft over de gemiddelde wordt hier vermeld om aan de getallen een meerwaarde te geven. Dit wil zeggen dat, als enkel de getallen gegeven worden, er kan wel gezien worden dat vooral 2006 en 2007 eruit springen. Door het gemiddelde te vermelden weet men ook hoeveel deze uitspringen. Hierbij valt op dat voor 2006 geen enkel getal boven het gemiddelde gaat.¹⁰⁹

Tabel 4.1. Het aantal artikels met de term ‘zinloos geweld’, verschenen in drie kranten in de periode 2001 tot 2007 (nagegaan per jaar).

JAAR	MEDIUM		
	Het Nieuwsblad	De Morgen	De Standaard
2001	1	9	11
2002	-	6	22
2003	2	10	10
2004	10	14	21
2005	12	15	9
2006	80	92	70
2007	207	76	146
Gemiddelde	45	31	41

Tabel 4.2. is eerder informatief van aard. Deze tabel toont aan hoeveel artikels er verschenen zijn per maand. Hieruit blijkt dat er toch een aantal maanden uitspringen. Er zou onderzocht kunnen worden waarom er in die maanden meer artikels zijn rond dit thema. Dit wordt in dit onderzoek niet gedaan omdat ons dat te ver zou leiden, en dit niet het doel vormt van dit

¹⁰⁸ Als er bij Gazet Van Antwerpen zinloos geweld ingetypt wordt, wordt er als resultaat 185 artikels verkregen, waarvan meer dan 100 artikels rouwregisters zijn. Wanneer de rouwregisters er niet bijstaan en er dus op een andere manier werd gezocht, wordt er een resultaat van 49 artikels bekomen. Wanneer in het archief van Het Laatste Nieuws ‘zinloos geweld’ ingetypt wordt, worden ook de artikels waar de twee termen, ‘geweld’ en ‘zinloos’, apart in vermeld zijn weergegeven. Dit blijft ook zo wanneer je de term tussen haakjes plaatst. De artikels van Het Laatste Nieuws worden helemaal niet besproken. De artikels van de Gazet van Antwerpen worden wel aangehaald in de gedetailleerde analyse.

¹⁰⁹ P. NEDERHOED, *o.c.*, 140-141.

onderzoek. Ook hier werd het gemiddelde weergegeven om dezelfde reden als eerder aangehaald.

Tabel 4.2. Het aantal artikels met de term ‘zinloos geweld’, verschenen in drie kranten in de periode januari 2006 tot februari 2008 (nagegaan per maand).

MAAND	MEDIUM		
	Het Nieuwsblad	De Morgen	De Standaard
januari 2006	2	2	1
februari 2006	-	-	28
maart 2006	2	-	8
april 2006	8	30	22
mei 2006	13	15	14
juni 2006	13	13	11
juli 2006	5	7	5
augustus 2006	5	5	7
september 2006	4	5	14
oktober 2006	8	6	14
november 2006	6	4	10
december 2006	14	5	12
januari 2007	3	1	1
februari 2007	33	26	-
maart 2007	26	10	-
april 2007	54	10	12
mei 2007	26	3	10
juni 2007	19	6	8
juli 2007	8	1	8
augustus 2007	5	-	4
september 2007	10	10	5
oktober 2007	7	6	8
november 2007	6	3	4
december 2007	10	3	10
januari 2008	5	1	8
februari 2008	6	1	10
Gemiddelde	11	7	9

Een eerste conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat er sinds 2006 een toenemend gebruik van de term zinloos geweld is. Dit is niet toevallig het jaar waarin Joe van Holsbeek werd vermoord.

Vooraleer met het kwalitatief luik van de resultaten te beginnen wordt er eerst in tabel 4.3. aangetoond waar de term zinloos geweld in een artikel werd gelokaliseerd. Er werden vijf kranten geraadpleegd, zowel nationale (3) als regionale (2) kranten. Er moet nog opgemerkt worden dat de media-analyse geen artikels opnam die gingen over een actie tegen zinloos geweld, zoals de stille tocht, festivals, een spel. De belangrijkste van allemaal is de aankoop

van vlindertegels tegen zinloos geweld. Deze artikels werden niet via het codeerschema geanalyseerd, wat verklaart dat die artikels niet in onderstaande tabel zijn opgenomen.

Bij tabel 4.3. werd er geen gemiddelde opgenomen, dit is niet van belang voor deze cijfers. Het getal dat achter het medium staat is het aantal artikels dat van die krant geanalyseerd werd door middel van het codeerschema.

Tabel 4.3. Locatie van de term ‘zinloos geweld’ in het artikel in vijf kranten.

MEDIUM	LOCATIE VAN DE TERM			
	Titel	ondertitel	inleidende tekst	tekst
De Morgen (52)	6	3	6	49
Het nieuwsblad (68)	9	7	16	47
Gazet van Antwerpen (14)	6	-	-	14
Belg.be (8)	2	-	-	8
Gazet Van Turnhout (1)	1	-	-	1

Het is zo goed als onmogelijk om hieruit conclusies te trekken. Dit is zeker het geval bij de Gazet van Antwerpen, Belg.be en de Gazet van Turnhout omwille van het lage aantal artikels. Wat wel opvalt bij De Morgen, is dat als ze de term ‘zinloos geweld’ gebruiken, ze dat meestal in het artikel zelf doen. Dit is minder het geval bij Het Nieuwsblad. Deze laatste krant zal gemakkelijker enkel de term gebruiken in de titel, ondertitel of inleidende tekst, zonder die nadien te herhalen in de tekst.

Kwalitatief luik

Wat nu eerst volgt is een verdere bespreking per element van het codeerschema, waarna er een algemeen kader wordt geschetst. Dit kader probeert een beeld te schetsen van wat men onder zinloos geweld, gerapporteerd door kranten, moet verstaan. In wat nu volgt, wordt een afzonderlijke beschrijving van elke element van het codeerschema gegeven.

Het eerste element dat besproken wordt, zijn *de betrokkenen* waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen dader(s) en slachtoffer(s). Deze informatie komt voornamelijk uit artikels die rapporteerden over incidenten en waarbij er gewag gemaakt werd van de dader(s) en/of het slachtoffer(s). Als er ingezoomd wordt op wie de daders zijn is een eerste belangrijke groep die opvalt de jongeren, meestal met twee of in groepsverband. In de artikels wordt niet altijd effectief het woord jongeren vermeld, er wordt bijvoorbeeld gezegd

leeftijdsgenoten, jeugdbendes, klasgenoten, allochtone jongeren. Wanneer zo'n term gebruikt werd is dit mee opgenomen onder de kwalificatie jongeren. Ook als er een indicatie van leeftijd was, en deze was jonger dan 21, dan werd dit opgenomen bij de groep jongeren. Wat opvalt is dat er slechts in enkele casussen sprake was van een ouder individu. Vervolgens zijn er nog bepaalde categorieën die een beperkt aantal keer voorkomen. Deze zijn supporters en skinheads. Bij de de groep van supporters gaat het voornamelijk over hooligans. Bij de laatste groep zijn de slachtoffers altijd allochtonen. Belangrijk hierbij is dat deze categorieën niet werden opgenomen bij de jongeren of ouderen, zij werden gezien als afzonderlijke categorie. In sommige artikels werd enkel vermeld dat er een dader was maar werd niet gezegd aan welke kenmerken die voldeed. Dit kon om die reden niet opgenomen worden in de analyse. Uit deze resultaten blijkt dat het gebruik van de term 'zinloos geweld' voornamelijk plaats vindt wanneer er jongeren bij betrokken zijn.

Een tweede deel waarop ingegaan wordt zijn de slachtoffers. Ook hierbij vormt de voornaamste groep de jongeren en werd 21 jaar als leeftijdsgrens opgenomen als deze vermeld werd. Wanneer er een expliciete vermelding van allochtone slachtoffers werd gemaakt, was dit vooral gerelateerd aan daders die tot de groep van skinheads behoren. Bij dit deel kwamen de oudere personen als slachtoffer vaker terug dan bij de groep van daders. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat de term vooral geconnoteerd wordt aan het geweld dat door jongeren gepleegd wordt, dat het gevolg in zich kan dragen dat de slachtoffers vooral jongeren zijn omdat die meestal samen in eenzelfde buurt vertoeven. Toch kunnen ouder personen zich ook op die plaatsen bevinden waardoor zij even goed het slachtoffer kunnen worden van deze vorm van geweld. Of dit werkelijk zo is zal mogelijk vervolgonderzoek moeten uitwijzen. Ook hier komen bepaalde categorieën terug: er zijn de daklozen en ook werd er in één artikel vermelding gemaakt van terrasgangers. Bij deze laatste groep gaat het over een auto die inreed op een terras. Bij dit deel is er nog een uitzonderlijk slachtoffer terug te vinden, namelijk een hond. Het gaat over een incident waarbij een hond in brand werd gestoken, dat als zinloos geweld gekwalificeerd werd.

Het tweede element was *het incident*, Onder dit element kon men voornamelijk twee algemene kwalificaties terugvinden. Een eerste daarvan is moord, waarbij de kwalificatie ook gebruikt is wanneer in het artikel stond 'doodgestoken', 'doodgeschoten', 'onder een tram geduwd'. De tweede is slagen en verwondingen al dan niet met de dood tot gevolg. Soms wordt er ook een vermelding gemaakt van een specifiekere kwalificatie, zoals hooliganisme, moorden met racistisch motief, een overval of een passionele moord. Zoals uit de bovenvernoemde casus met de hond bleek, zijn er tevens uitzonderlijke casussen waarbij geen

mens betrokken is als slachtoffer. Maar ook incidenten met materiële schade zoals de vernieling aan auto, graven en een kapel. Ook hier plakt men soms de term zinloos geweld op. Het is moeilijk om hieruit al een korte conclusie te trekken. Enerzijds zijn er verschillende soorten incidenten die als zinloos geweld bestempeld worden, anderzijds worden gelijksoortige incidenten dan weer geen zinloos geweld genoemd. Dus welke omstandigheden bepalen wat als zinloos geweld aanschouwd wordt en wat niet, zijn moeilijk uit te maken aan de hand van dit element.

Een volgend element is *het gebruik van de term 'zinloos geweld'*. Zinloos geweld wordt vooral gebruikt als kwalificatie van een feit. Dit op verschillende wijze. In de eerste plaats wordt de term gevonden in combinatie met een andere kwalificatie, de term staat niet op zich. Een voorbeeld hiervan is hooliganisme. Hooliganisme op zich is al een kwalificatie die aangehaald wordt bij zulke incidenten. En dit incident krijgt tegelijkertijd de kwalificatie 'zinloos geweld'. Een andere wijze is dat de term gebruikt wordt bij gebrek aan een betere term. Ten slotte wordt de term in vele gevallen aangehaald als verzamelnaam. Denken we maar aan de zin, 'het zinloos geweld teistert onze samenleving'. Hierbij gaat het niet over een specifiek feit, het kan er wel betrekking op hebben, het gaat over alle incidenten die deze naam dragen. Er zijn ook enkele artikels die aanhalen dat zinloos geweld niet bestaat, ook dan worden dit geclasseerd onder de noemer verzamelterm.

Een andere categorie die hier aangehaald dient te worden zijn die artikels die een vermelding maken van een activiteit en de reden hiervoor, namelijk acties tegen zinloos geweld. Hiervan zijn tal van voorbeelden terug te vinden. De meest voorkomende is de aankoop van vlindertegels. Maar er zijn er nog andere zoals een stille optocht, een poetsactie, knuffelen, naaktkalender, festivals. Zinloos geweld is ook de naam van een VZW die opgericht werd na de moord op Joe van Holsbeeck. Vervolgens komt de term 'zinloos geweld' ook naar voor in vragen bij interviews, bij eindejaarswensen en –overzichten. Ook wordt er soms melding gemaakt dat de justitiële actoren die term gebruikt hebben tijdens een uitspraak, deze bevinding komt vooral terug in het Nieuwsblad. Wat nog dient opgemerkt te worden is dat er in de artikels vaak ook synoniemen vermeld staan voor zinloos geweld. Deze zijn redeloos geweld, blind geweld, etnisch gekleurd geweld, buitensporig geweld en gratuite geweld. De term etnisch gekleurd geweld werd vooral gebruikt bij de zaak Hans van Themsche. De term gratuite geweld is waarschijnlijk afgeleid van de Franse term '*la violence gratuite*'. Wat opvalt is dat er nu een tendens lijkt te komen waarbij meer en meer, in de Vlaamse kranten, van gratuite geweld gesproken wordt. Of dit werkelijk zo is zal eventueel vervolgonderzoek

moeten uitwijzen, deze tendens viel op na februari 2008 en behoort dus niet meer tot dit onderzoek.

In het gebruik van de term is niets specifiek op te merken, elke term wordt zowel in individuele gevallen als algemeen aangehaald. Wat wel opvalt is dat het geweld dat zinloos geweld wordt genoemd, vaak activiteiten teweegbrengt en dat daarover uitvoerig wordt gerapporteerd in de media. Dit is niet het geval bij andere termen. En is dus iets iets dat opvalt in het gebruik van de term. Wanneer iets zinloos geweld wordt genoemd worden er direct activiteiten georganiseerd. Waarom dat zo is, kan niet nagegaan worden in dit onderzoek. Ook in welke richting het verband gaat is niet geweten. Het kan enerzijds zijn dat een incident zinloos geweld wordt genoemd en dat dit tot activiteiten leidt. Anderzijds kan het ook zijn dat een activiteit wordt georganiseerd en dat daarom die term wordt gebruikt. Dit wordt niet nagegaan in dit onderzoek. De mogelijke redenen om een activiteit te organiseren zijn om morele verontwaardiging uit te drukken, een teken van medeleven met de familie en het slachtoffer. Hierbij zou eventueel verwezen kunnen worden naar de *'justice world'*-theorie, deze zou mogelijk een invloed kunnen hebben op het ontstaan van die activiteiten en het kunnen verklaren ervan. Maar om dit na te gaan is de tijd te beperkt en is het onderzoeksinstrument niet geschikt.

Een vierde element is *de definiering* van zinloos geweld. Eerst en vooral moet aangehaald worden dat in een grote minderheid van de artikels vermelding wordt gemaakt van een definitie. Wanneer dit wel het geval was, was het gezichtspunt van de persoon die schreef of aan het woord was meestal wetenschappelijk of ging het over opiniestukken. Wat de reden hiervoor kan zijn, is dat wetenschappers alles willen definiëren. De vraag die hierbij gesteld wordt is of dit gelukt is. Men wil hier nagaan of de definities gelijkaardig zijn aan elkaar, dit betekent niet dat de definities identiek moeten zijn. Of dit het geval is wordt hier bestudeerd. Wat zeker verschillend is aan de definities is het punt van waaruit men het geweld bekijkt. In een definitie kunnen verschillende gezichtspunten terugkomen.

Het belangrijkste punt waaruit de definitie bekeken wordt is het slachtofferperspectief. Indien dit perspectief wordt aangehaald wordt er altijd vermelding gemaakt van een willekeurig, toevallig gekozen slachtoffer dat onbekend is ten aanzien van de dader. Ook de focus op de vorm van geweld of agressie is van belang. Daarbij wordt aangehaald dat het geweld zonder motief is, dat een excessieve reactie is op een futiel feit, dat het buiten proportie / verhouding staat, dat het fysiek meestal expressief geweld is en niet functioneel. Kort gezegd is het geweld ofwel zonder motief, en als er wel een motief is is dit te verwaarlozen.

Het daderperspectief is eveneens een belangrijke focus, wanneer dit aangehaald wordt vermeld men dat het motief onbegrijpelijk was. Ook zijn er definities die ingaan op de reactie van de samenleving. Deze vermelden dat de samenleving het niet kan duiden, het geschokt afwijzen. Verder zijn er nog enkele punten die slechts één keer worden vermeld. Er is een definitie die ingaat op de plaats van het gebeuren, meer bepaald het publieke domein (er wordt wel vermelding gemaakt wat daaronder verstaan wordt).

Vervolgens is er een definitie die ook melding maakt dat het slachtoffer het leven moet gelaten hebben. Dan is er nog een definitie die ingaat op hoe het geweld kan ontstaan. Dit gaat over het opnemen van verantwoordelijkheid door burgers. Deze definitie werd gegeven in een opiniestuk naar aanleiding van de dood van Guido Demoor. Dit geeft het beeld dat de definitie bepaald wordt door het incident waarop het betrekking heeft. Wat hier nu gedaan zou kunnen worden is alle incidenten die zinloos geweld genoemd worden betrekken op elke definitie afzonderlijk, dat zou kunnen laten zien hoeveel een definitie gekleurd wordt door een bepaald incident. Hierdoor kan men tot de volgende conclusie komen, er is niet zoiets als ‘hét zinloze geweld’, bij het definiëren wordt deze gekleurd door het incidenten dat op dat moment als zinloos geweld wordt aanzien.

Het vijfde element is *de betekenis van het artikel*, meer bepaald de betekenis dat het artikel heeft voor de term ‘zinloos geweld’. Dit was heel moeilijk te bepalen en het was vooral ook moeilijk om er categorieën in terug te vinden. Zo werden er negen grote categorieën terug gevonden. (1) Een eerste categorie van artikelen focust op wat zinloos geweld teweegbrengt in de maatschappij. Hieronder valt zowel de onmiddellijke omgeving als de gehele maatschappij. Het zijn vooral die artikels die gaan over activiteiten die georganiseerd zijn door familie of bepaalde groepen in de samenleving. Hierbij valt op dat in de geschreven pers is het verloop van de stille marsen tegen zinloos geweld het vaakst beschreven wordt. Bij deze artikels wordt er ook ingezoomd op reacties in de omgeving. (2) Er zijn artikels die een vergelijking maken met het verleden. Enerzijds zijn er artikels die vermelding maken van hoe het vroeger en nu was, anderzijds zijn er artikels die zoeken naar wat er mis is in de samenleving (oorzaak voor zinloos geweld zoeken). (3) Een andere categorie van artikelen zijn diegene die rapporteren over het incident. In het algemeen zijn dit artikels die een beschrijving geven van het incident. Maar ook artikels die een beeld schetsen van de daders en slachtoffers, reacties van slachtoffers, een interview met nabestaanden (hoe het verder moet met hen). (4) Vervolgens zijn er artikelen die het mediagebruik van die term verduidelijken. (5) Een vijfde categorie zijn deze artikels die het hebben over de strafrechtelijke context van een feit, zoals de straf die op een feit gezet is, over verlening van

de aanhouding, rapportage van het assisenproces en ook de kijk er op. (6) Er zijn ook een reeks artikelen die melding maken om de term beter niet te gebruiken, als zesde categorie. Artikels waar deze term in vraag wordt gesteld; gezegd dat men moet oppassen met het gebruik van die term; en aantonen dat die beter niet gebruikt kan worden. (7) Een andere categorie is deze waar een specifieke groep mensen iets zegt over zinloos geweld. Het kan ook een individu zijn die aan het woord is maar die optreedt voor die groep. Het kunnen mensen zijn die deel uitmaken van de kerk, van de politiek of eventueel justitiële actoren die deze term hebben gehanteerd. (8) Een achtste categorie zijn deze artikels die het begrip ‘zinloos geweld’ wetenschappelijk proberen te benaderen. Hier worden professoren aan het woord gelaten. Men gaat op zoek naar het ontstaan, de betekenis en de oorzaken van zinloos geweld in deze artikels. Men probeert de term uit te klaren. (9) De laatste categorie, de restcategorie, is een categorie waar zich alle artikels onder bevinden die niet kunnen geplaatst worden onder voorgaande categorieën. Dit zijn bijvoorbeeld de eindejaarsoverzichten waar die term aangehaald wordt, het wapenbezit dat gerelateerd wordt met zinloos geweld en bepaalde opiniestukken.

Het volgende element zijn *de kenmerken* die aangehaald worden in een artikel. Wanneer de term gebruikt wordt als kwalificatie van een incident worden de kenmerken van dat incident opgenomen. Voorafgaand dient opgemerkt te worden, dat door het literatuuronderzoek een aantal kenmerken van zinloos geweld naar voor zijn gekomen. Dit kan tot gevolg hebben dat de kenmerken die hier gevonden worden, gekleurd worden door wat er in de literatuur staat. Hiermee wordt bedoeld dat wanneer er geen letterlijke vermelding is van kenmerken er op zoek wordt gegaan naar kenmerken van het incident die vermeld zijn in het artikel. Dit wil zeggen dat er vooral gekeken wordt naar kenmerken die verwacht worden, en deze bijgevolg dus sneller opgemerkt zullen worden dan andere kenmerken. De invloed van de literatuur zal echter niet groot zijn omdat er enige tijd tussen de literatuurstudie en de media-analyse zat.

De kenmerken worden aangehaald in volgorde van het meest voorkomende naar minst voorkomend, en dit per categorie. (1) Het motief wordt het meeste aangehaald. Voornamelijk gaat het over motieven die beschreven worden als onduidelijk, banaal, futiel of ontbreken. (2) Over de dader wordt voornamelijk gezegd dat het (een groep) jongeren zijn. Een reden die door de dader gegeven wordt is dat het voor de kick, het plezier was. In een beperkt aantal gevallen wordt gezegd dat de dader zo slecht nog niet was, men schrikt op bij het horen dat die persoon tot zoiets in staat is. (3) Het tijdstip van het gebeuren wordt ook vaak vermeld, in de meeste gevallen is dat in de late avond of de nachtelijke uren. Concreet wordt hieronder

verstaan tussen 22 uur en 6 uur. Buiten de nachtelijke uren, zijn er ook feiten op klaarlichte dag, waarvan een deel zich bevinden in de avondspits, wat vooral het geval is bij verkeersdelicten. (4) Ook het slachtoffer speelt een belangrijke rol, in de artikels staat vermeld dat ze vaak willekeurig of lukraak gekozen zijn en onbekend ten aanzien van de dader. Wanneer er een beeld van het slachtoffer door de media gevormd wordt gebeurt dit hoofdzakelijk op een positieve manier, zoals blijkt uit volgende zin 'het was een sympathieke kerel die zich inzetten voor zijn broer en zus'. Dit werd gezegd over Joe van Holsbeeck. (5) Het geweld dat gebruikt wordt is vaak buiten proportie. dit kan zware verwondingen of zelfs de dood tot gevolg hebben. Hierbij kan ook sprake zijn van escalatie van het incident, waarbij de dader alle grip is verloren. (6) Vanuit de samenleving is er geen verklaring te vinden voor wat er gebeurd is, het kan niet gevat worden. De waarom-vraag komt ook vaak terug bij de mensen. (7) Er is een toegenomen aandacht voor deze incidenten in de media. Merk op dat er op al deze kenmerken meestal uitzonderingen zijn, en dat niet elk incident alle kenmerken in zich draagt.

Het zevende element focust vooral op *de verklaring voor het gebruik van de term*. Hierbij moet vermeld worden dat er weinig artikels zijn die hier een argumentatie voor geven, wanneer dit wel gebeurt is dat meestal in negatieve zin, er worden argumenten aangegeven voor het niet-gebruik van die term. De volgende redenen werden vermeld, namelijk dat de term teveel gebruikt wordt in tegenstelling tot het feit dat zinloos geweld zelden voorkomt. Volgende argumenten worden aangehaald voor het niet-gebruik: de term negeert de context; bestaat er dan zinvol geweld wordt afgevraagd; enkel de dader kan de zinloosheid bepalen; en dat alle geweld zinloos is.

Er zijn drie soorten van argumenten voor het gebruik van de term. Een eerste daarvan is wanneer er geen verklaring kan gegeven worden voor het feit, het is nauwelijks te vatten en oncontroleerbaar. Ten tweede is het een uitdrukking van de samenleving die duidelijk wil maken dat dit geweld niet aanvaard wordt. Tot slot, het laatste argument gaat over de aanleiding die ook bij de kenmerken wordt vermeld.

Het laatste element, *het gezichtspunt van de persoon*, wordt hier niet apart besproken. Dit heeft geen meerwaarde voor de constructie van het concept zinloos geweld. Dit element wordt enkel besproken daar waar het een verschil uitmaakt wat het gezichtspunt is van de persoon met wat er vermeld wordt. Zoals bij definiëring van zinloos geweld werd aangehaald, namelijk dat het voornamelijk wetenschappelijke stukken en opiniestukken zijn die daarop ingaan.

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat bij de analyse van een incident werd gedacht dat het in de eerste plaats zinloos geweld werd genoemd. Maar wanneer dit incident nader bekeken werd, deze term voor dat incident niet meer gebruikt werd. Dit omdat er nadien wel een reden gevonden kan worden waarom het incident heeft plaatsgevonden. Deze gedachte, dat de term zinloos geweld enkel bij de eerste kwalificatie gebruikt werd, werd volledig ontkracht wanneer bleek dat ook bij de strafrechtelijke uitspraak de term gebruikt werd. Dit gegeven laat duidelijk zien dat de term in sommige gevallen behouden blijft.

Conclusie krantenanalyse

Voor het volgende medium uitgediept wordt zal eerst een korte conclusie deze resultaten met betrekking tot de krantenanalyse bespreken. Gesteld kan worden dat er niet iets bestaat als 'hét zinloze geweld'. De incidenten die zinloos geweld genoemd worden, zijn dikwijls verschillend van aard. Er is geen definitie die in staat is alle aspecten van wat zinloos geweld wordt genoemd te dragen. Wat wel vaak aangehaald wordt als kenmerken van geweld dat aanzien wordt als zinloos geweld" zijn (1) dat de daders vaak (een groep) jongeren zijn, (2) dat de aanleiding te verwaarlozen is, en (3) dat het slachtoffer willekeurig gekozen is en meestal onbekend ten aanzien van de dader. Maar wanneer dit toegepast wordt op bepaalde casussen blijkt dat er toch een aantal incidenten niet aan die kenmerken voldoen. Zo zijn er twee zeer uitzonderlijke casussen, de hond die in brand wordt gestoken en de passionele moord. Wanneer men de laatste casussen betreft op wat ervoor gezegd is, kan men vaststellen dat, in tegenstelling tot de eerder genoemde kenmerken, de dader geen jongere is, het geen willekeurig en onbekend of zelfs menselijk slachtoffer voor de dader betreft. Toch worden deze casussen bestempeld als zinloos geweld hoewel ze aan geen enkel veel voorkomend kenmerk voldoen.

Toch kan men stellen dat er een bepaalde consensus heerst over wat zinloos geweld voor mensen betekent. Het voornaamste beeld is dat het om (een groep) jongeren gaat, dat het slachtoffer vaak willekeurig gekozen en onbekend is, dat het morele verontwaardiging bij het publiek uitlokt en dat het geweld buiten proportie is. Toch dient men op te merken dat indien het gebruik van de term nagegaan wordt, het concept 'zinloos geweld' ongrijpbaar lijkt. Zoals uit de beschrijving hierboven gebleken wordt het concept op verschillende manieren gebruikt en er is geen vaste structuur in terug te vinden.

In het volgende onderdeel wordt ingegaan op het tweede medium, de weekbladen. Dit medium wordt op dezelfde manier opgebouwd als dit onderdeel.

4.3.2. Weekbladen

Er werden twee weekbladen geraadpleegd, deze zijn Humo en Knack. Een weekblad publiceert niet op frequente basis over feiten die gebeurd zijn in de maatschappij, dit heeft tot gevolg dat er maar vier artikels teruggevonden zijn. Wat hier vermeld wordt, dient voornamelijk gezien te worden als een aanvulling op de resultaten van de kranten. Vandaar dat hier geen conclusie volgt uit de bekomen resultaten, daarvoor zijn er te weinig artikels, vandaar dat dit medium wordt opgenomen in het besluit. Wat nog aangehaald dient te worden is dat er een incident in een artikel beschreven is dat niet werd aangehaald in de kranten, toch niet de Vlaamse kranten, namelijk het incident in de Brusselse metro ‘Delta’, toch kan dit ook beschouwd worden als type voorbeeld van wat zinloos geweld is gaan noemen.

Er is maar één artikel waar vermelding wordt gemaakt van de betrokkenen, de daders zijn hier vier jongeren en het slachtoffer is een 50-jarige. Het gaat over drie gebeurtenissen: de racistische moorden van Hans van Themsche; een aanval door vier jongeren; en een steekpartij in een school. De term wordt drie keer gebruikt als kwalificatie van het feit, waarbij de term één keer naar voor komt als verzamelterm. In één geval wordt de term gebruikt als verzamelnaam. Wat betreft de betekenis van de gevonden artikels, kunnen de artikels ingevoegd worden in de vier categorieën die eerder vermeld werden. Een eerste categorie is die categorie die rapporteert over wat het incident teweeg heeft gebracht bij slachtoffers en/of nabestaande. Er is hier ook een artikel dat ingaat op het gebruik van deze term, waarbij wordt gezegd dat die beter niet gebruikt wordt. Een andere categorie zijn artikels die het hebben over de strafrechtelijke context van een feit, in dit geval een artikel over de uitspraken op het proces van Hans van Themsche. De restcategorie, een artikel dat op zoek gaat naar de oorzaak van zinloos geweld behoort hiertoe. Een volgend element van het codeerschema zijn de kenmerken. De volgende kenmerken worden hier vermeld: de daders bestaan uit een groep jongeren; het feit gebeurt tijdens de nachtelijke uren; het ging om geweld dat buiten proportie is; het slachtoffer is zwaar gehandicapt; de aanleiding werd afgedaan als nihil of futiel. Er wordt in één artikel ingegaan op de argumenten voor het gebruik van die term. Er wordt gezegd dat de term gebruikt wordt omdat ze het niet begrijpen of niet willen begrijpen, en dat het geweld, waarop de term van toepassing is, choquerend is. Onder het niet-begrijpen wordt verstaan dat de mensen geen reden (willen) vinden waarom het incident heeft plaatsgevonden, dit wil niet zeggen dat er geen reden is.

4.3.3. Forums

Er werden in totaal 21 forums gescreend op zinloos geweld, waarvan er vier gerelateerd zijn aan kranten of weekbladen. Deze forums worden niet behandeld zoals de voorgaande resultaten via een codeerschema, toch speelde dit soms een rol bij het ontstaan van de hoofdcategorieën. De eerste twee hoofdcategorieën, die aan de resultaten werden toegekend, zijn gebaseerd op de onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. Het onderzoek wil een beeld krijgen over de bestaansgrond van zinloos geweld, en de invloed van de media. Daarom werd er voor de hoofdcategorieën – ‘bestaat zinloos geweld’ en ‘invloed van de media’ – gekozen. Ook zijn er nog andere hoofdcategorieën ontworpen, wat verder zal blijken. De 21 forums worden integraal samen behandeld. Bij elke categorie worden maar enkele voorbeelden van gegevens vermeld, omdat dit anders tot een nutteloze lijst van opsommingen kan leiden.

De eerste categorie, ‘*bestaat zinloos geweld*’, vormt een continuüm met aan de ene kant de voorstanders en aan de andere kant de tegenstanders. Dit omdat er resultaten zijn die tussen de voor- en tegenstanders in liggen, dit zal verder duidelijk worden. Vooraleer er op dit continuüm ingegaan wordt, dient er nog opgemerkt worden dat er in een aantal forums dezelfde vraag gesteld wordt: ‘als er zinloos geweld is, is er dan ook zoiets als zinvol geweld?’. Vandaar dat hier eerst aangehaald wordt wat er onder zinvol geweld begrepen kan worden, de forums vermelden zaken zoals geweld om grotere sommen niet een mp3-speler of een sigaret, de oorlog, politie die een gevaarlijk individu moet inrekenen, acties tegen terrorisme, het binnenvallen in een staat om zo de mensenrechten te doen respecteren en zelfverdediging. Dit laatste voorbeeld kwam veelvuldig terug. Er was zelfs iemand die zinnig geweld een defintie gaf, dit was geweld waar een min of meer plausible uitleg aan gegeven kan worden. Een ander individu sprak over zinvol geweld wanneer een bepaald doel wordt bereikt.

De eerste categorie ‘de tegenstanders’ stellen dat de term ‘zinloos geweld’ compleet zinloos is. De tegenstanders stellen dat zinloos een adjectief is, dat een moreel (waarde-)oordeel inhoudt. Zij menen dat alle geweld in die zin zinloos genoemd kan worden. Sommigen halen aan dat het beter is om te spreken van begrijpbaar en onbegrijpbaar geweld. Er worden enkele redenen vermeld waarom de term beter niet gebruikt wordt, voorbeelden hiervan zijn: zulk geweld is dierlijk, psychotisch, gestoord maar het had zin in de veronderstelling dat zin een reden is; zinloos geweld is een hol begrip want elke actie is zinvol; en zinloos geweld is de nieuwe mode en wordt steeds meer gebruikt. Verder is het belangrijk om op te merken dat in

één van de forums gezegd werd dat zinloos geweld niet bestaat, maar dat iedereen wel begrijpt wat ermee bedoeld wordt. Het is een begrip geworden. Dit is een bruikbare uitspraak in dit onderzoek, het toont immers de kern van wat onderzocht wordt en geeft daarbij een indruk wat de term inhoudt. Dit heeft verduidelijking nodig. De term zinloos geweld bestaat doordat de media een aantal feiten zinloos geweld is gaan noemen, waarop het publiek gesprongen is. Dit heeft tot gevolg dat wanneer iets zinloos geweld genoemd wordt, er automatisch aan die feiten gedacht wordt. Waardoor die feiten het beeld gaan maken zijn van wat men zinloos geweld noemt. Het valt niet te definiëren maar iedereen verstaat er in ruime zin ongeveer wel hetzelfde onder. Dit wordt verder verduidelijkt in het besluit.

Vervolgens wordt er ingegaan op de tweede categorie, namelijk de voorstanders, dat zijn die mensen die redenen aangeven waarom de term wel gebruikt wordt of kan gebruikt worden. Vooraleer er een aantal gegevens aangehaald worden, moet er eerst aangehaald worden dat er een aantal mensen zeggen dat alle geweld zinloos is. Wat nu volgt zijn enkele redenen die geven worden voor het gebruik van de term, deze zijn: meerdere mensen bestempelen het als onzinnig geweld en het is maar voor één iemand zinvol vandaar dat iemand zegt dat het die term wel verdient; en ten tweede de term wordt gebruikt wanneer het niet begrepen wordt. Er zijn ook mensen die het proberen te definiëren, zoals geweld als een doel op zich is; dat geweld zinloos is wanneer het geen doel of reden heeft. Vervolgens wordt er vermeld dat het beter is om van 'gratis geweld' te spreken.

Eerder werd al gezegd dat het een continuüm is waarop het bekeken kan worden, vandaar werd een derde subcategorie gecreërd, waarbij men kijkt naar het verschil in de hantering van de term naargelang het perspectief. Er wordt aangehaald dat het een subjectieve of relatieve term is en dat het kan verschillen wat zinloos is: wat voor de één zinloos is, lijkt voor de andere zinvol. Wat ook vermeld werd is dat het een modewoord is, waarbij alle acties kunnen gezien worden als zinvol maar ook als zinloos. Het begrip is overhyped. Vanuit daderperspectief is het waarschijnlijk zinvol, want die houdt er een andere visie op na. Wat nog vermeld kan worden is dat wat zinloos en zinvol geweld geen zwart-wit gebied voorstelt.

Een tweede hoofdcategorie, *invloed van de media*, kan onderverdeeld worden in vier subcategorieën. Een eerste subcategorie gaat specifiek in op dat geweld dat zinloos geweld wordt genoemd. Hier wordt kort samengevat wat er allemaal vermeld staat in de forums, zoals zulk geweld heeft altijd bestaan maar er is nu meer aandacht voor in de media; bij een nieuw incident springt de media daar direct op waarbij afgevraagd wordt of dat wel nodig is; de media bepaalt wat zinloos is, en de mensen kopiëren dat gebruik zonder er over na te denken. Een andere subcategorie gaat in op het doel van de term, hiervan zijn een aantal resultaten

gevonden die melding maken van de reden waarom de term gebruikt wordt. Zo zijn er die zeggen dat de media en de politiek toch iets moeten hebben waarmee ze iemand schrik kunnen aanjagen; het is een truc van de media om meer lezers te lokken. De derde subcategorie gaat specifiek in op de invloed van de media. Er wordt vermeld dat de media een belangrijke positie heeft bij het gevoel van de bevolking, ook wordt de schuld bij de media gelegd omdat ze hypocriete meningen opleggen en onverschilligheid kweken. Een laatste subcategorie gaat in op de gevolgen van de media-aandacht, ook hier volgt een samenvatting. De media beïnvloedt onze kennis; er is een groot onveiligheidsgevoel waar de media op inspeelt; de toename die er is, is niet relatief maar wel absoluut; de media heeft de wereld een stuk kleiner gemaakt; ook wordt er gezegd dat de media de oorzaak is van zinloos geweld. Dit alles zorgt ervoor dat een relatief klein probleem wordt vergroot tot de grootste bedreiging, met als doel meer kranten te verkopen.

De derde hoofdcategorie groepeerde alle verwerkte resultaten die betrekking hebben op het bekijken vanuit een *maatschappelijk oogpunt*, hieruit ontstaan drie subcategorieën namelijk (1) de verklaring die de mensen aanhalen voor zinloos geweld, (2) de vergelijking die gemaakt wordt met vroeger en (3) wat het voor gevolg heeft in de maatschappij. Eerst en vooral wordt er ingegaan op mogelijke verklaringen. Er worden tal van verklaringen gegeven, waarvan hier een beknopte weergave. Er is zelfs een forum dat specifiek de vraag stelt naar mogelijke verklaringen.¹¹⁰ Gegeven antwoorden waren onder andere opvoeding; het gebruik van alcohol en drugs; vervaagde grenzen tussen goed en kwaad; dat jongeren niet meer begrepen en gehoord worden; de multiculturaliteit. De tweede categorie gaat in op vergelijkingen van vroeger en nu. Enerzijds zijn er mensen die zeggen dat het vroeger niet bestond, anderzijds zijn er mensen die zeggen dat het vroeger ook al bestond, maar het verschil hierin is dat het nu gewelddadiger is en dat men steeds jonger begint te vechten; er is een verandering in de manier van omgaan met geweld. Verder zijn er nog resultaten die verwijzen naar het feit dat er altijd zinloos geweld zal zijn, en dit niet zal verminderen omdat ze er 'tegen' zijn. Een ander voorbeeld is: de kijk van volwassenen op jongeren minder tolerant en repressiever is geworden.

De laatste subcategorie gaat in op wat het voor gevolg heeft in de maatschappij. Er wordt vermeld dat men zich onveilig voelt om buiten te komen dat men altijd op zijn hoede moet zijn.

¹¹⁰ Forum over zinloos geweld van Het Nieuwsblad, <http://www.nieuwsblad.be/forum/index.aspx?pageName=reactie&forumId=316179> (06-04-2008).

Een vierde hoofdcategorie, *kenmerken van en reden voor zinloos geweld*, werd bij deze forums ook terug gevonden. Uit de benaming van de hoofdcategorie is al duidelijk dat er twee subcategorieën zijn, een eerste daarvan zijn de kenmerken. Dit zijn er slechts twee, namelijk, het zijn altijd jongens van rond 17 jaar die het overkomen en ten tweede dat iemand wordt neergestoken voor een habbekrats. Een tweede subcategorie zijn de redenen: er zin in hebben, de persoon niet mogen en uiting van frustratie of dominantie.

Vervolgens is er nog de hoofdcategorie die ingaat op *de definiëring*. In de meeste definities die in de forums verschijnen staat dat er weinig of geen reden voor is of zelfs dat het voor de fun gebeurt. Er wordt ook in twee definities aangehaald die vermelden dat het leidt tot de dood of zware mishandeling, in één definitie wordt het bekeken vanuit het standpunt van de maatschappij, men ziet de achterliggende redenen en motieven niet of willen ze niet zien.

De restcategorie, die de laatste categorie vormt bevat alle andere resultaten. Het gaat over gegevens zoals ‘iedereen moet zijn verantwoordelijkheid nemen’; ‘flikken begaan ook zinloos geweld’; dat ‘het zijn vooral buitenlanders’; en ‘men heeft een mes bij voor het onveiligheidsgevoel, maar pleegt er een feit mee zodat het onveiligheidsgevoel toeneemt’. Wat ook opvalt is dat er mensen over hun eigen slachtofferervaring vertellen. Er is zelfs een citaat van een lied over zinloos geweld terug te vinden. En er wordt ook gezegd dat het begrip overgewaaid is uit Nederland.

Deze resultaten zullen verwerkt worden in de analyse van alle resultaten die in de discussie zullen verduidelijkt worden. Het volgende deel gaat in op de interviews, dat wordt gebruikt om de voorgaande resultaten aan te vullen. Wat nu eerst volgt is een bespreking van de interviews. Pas in de discussie wordt alles met elkaar verbonden.

4.3.4. Interviews

Aanvankelijk was het de bedoeling om vijf interviews af te nemen, dit van vijf verschillende kranten, uiteindelijk zijn het er vier geworden. De journalisten die geïnterviewd werden zijn van de kranten Het Nieuwsblad, De Standaard, De Gazet van Antwerpen en Het Laatste Nieuws.¹¹¹

Een eerste indruk stelde, ook al tijdens het afnemen van de interviews, dat er niemand achter het gebruik van de term zinloos geweld stond, ze gebruikten het liever niet. Men dient

¹¹¹ Daar het van belang is om te weten waarom iemand niet meer bereid is tot een interview, werd dit aan de journalist gevraagd. De reden hiervoor was dat hij gemiddeld 3 keer per week mails van studenten krijgt die thesissen maken over de relatie tussen media en justitie en er geen beginnen aan is om dit allemaal op te volgen, volgens de journalist. Vandaar dat de journalist voorstelde om de vragen door te mailen, dit werd niet gedaan omdat er dan niet doorgevraagd kon worden, enkel antwoorden op de vragen zou maar een beperkte meerwaarde hebben.

hier wel in het achterhoofd te houden dat dit te maken kan hebben met mogelijke interviewereffecten, dit concept staat immers niet kritiekloos in het criminologisch discours. Het eerste deel – de inleidende vragen – en het laatste stuk – de slotvraag – werd samengenomen in de bespreking van de resultaten, voor de eenvoudige reden dat het antwoord op de slotvraag in de meeste gevallen overeenkomt met wat op de inleidende vragen werd geantwoord.

Vooraleer ingegaan wordt op de analyse van de resultaten, kon men uit de interviews iets overkoepelend opmerken. De betekenis van de term ‘Zinloos geweld’ leek te verschillen naargelang de achtergrond die men heeft, waaruit blijkt hoe elastisch de term gebruikt wordt. Eén van de journalisten, namelijk een gerechtsjournalist, gaf ten opzicht van de andere journalisten een totaal ander beeld van wat zinloos geweld voor hem betekende. Dit komt niet zozeer tot uiting in de kenmerken en het objectief beschrijven van wat zinloos geweld is, maar wel in de gehanteerde voorbeelden:

‘In mijn sfeer is het geweld van de mensen die een misdrijf plegen altijd wel ergens gemotiveerd. Ook al is die motivatie natuurlijk nooit goed te spreken. Maar er zit altijd wel een reden achter, meestal. Allee ik bedoel een echtelijke situatie die over de kop gaat een financiële situatie die over de kop gaat. Allee er zit altijd iets achter.’¹¹²

Er is niet geweten of de journalist ook persoonlijk zo over zinloos geweld denkt, of dat hij de term enkel bekeken heeft vanuit zijn journalistieke achtergrond. Dit werd niet bevraagd in het interview om het risico op sturing te vermijden.

Bij de analyse zijn er zes categorieën tot uiting gekomen, deze zijn: (1) de term ‘zinloos geweld’ in het algemeen, (2) kenmerken van zinloos geweld, (3) bijvoeglijke naamwoorden die men aangeeft voor zinloos geweld, (4) incidenten die zinloos geweld worden genoemd, (5) wanneer de term is ontstaan, en (6) hoe de term gebruikt wordt door de journalist in zijn eigen artikels.

De eerste categorie, *de term ‘zinloos geweld’ in het algemeen*, is een restcategorie. In de eerste plaats wordt er door de journalisten vaak kritiek geuit op de term, wat hierbij een aantal keer naar voor komt is dat het een modeterm is; dat de term onzorgvuldig en vaag is; niet definieerbaar; dat het voor iedereen iets anders is. Bij deze laatste kritiek wordt wel door een journalist aangehaald dat er toch wel een zekere consensus over bestaat. Ook op het gebruik van de term is er kritiek terug te vinden, zoals het te pas en te onpas gebruik ervan en

¹¹² interview met Y.B van Het Nieuwsblad, 1 april 2008.

het beter is preciezer het motief te beschrijven. Een journalist zegt dat ze de term nu zoveel mogelijk proberen te vermijden, er bestaat immers niet zoiets als zinvol geweld. Wat hierbij afgevraagd wordt is of dit werkelijk zo is of dat dit werd vermeld omdat de interviewer criminoloog is van opleiding. Vanwaar deze hypothese, er is wel wat kritiek gekomen vanuit de criminologische hoek op deze tem waardoor de interviewer het gebruik zou kunnen minimaliseren en afkeuren. Dit kan in dit onderzoek niet nagegaan worden, hiervoor is ander of vervolgonderzoek noodzakelijk. Door ofwel het onderzoek over te doen met een interviewer zonder criminologische achtergrond, ofwel in de toekomst nagaan hoeveel incidenten de vermelding zinloos geweld krijgen in de artikels geschreven door de geïnterviewde journalist. Een voorbeeld van een onderzoek kan zijn, dat een vergelijking gemaakt wordt tussen alle journalisten die de term gebruiken, hoeveel ze die dan gebruiken en of er een afname in het gebruik is.

In de tweede plaats gaat men in op wat onder zinloos geweld kan verstaan worden, hier wordt nagegaan wanneer de term, volgens de journalisten, in de media kan of zal gebruikt worden. Dit gedeelte kan de indruk wekken dat het overeenkomt met de kenmerken die verderop worden aangehaald, dat is niet zo, wat hier vermeld wordt is meer een appreciatie van de journalist. Verschillende appreciaties worden aangehaald wanneer de term gebruikt kan worden: dat het geweld niet verantwoord is, dat het geen nut heeft; als het slachtoffer herkenbaar is; wanneer er afgevraagd wordt wat de persoon bezielde heeft, de handeling is niet doel- of persoonsgericht; wanneer er geen uitleg aan kan gegeven worden. Deze term werkt op de mensen in, het brengt een gevoel los van 'ik had het ook kunnen zijn'. Het is een terminologie die gevoed wordt door de media. Wat hier ook vermeld werd en wat ook veel terug kwam in de forums is dat elk geweld zinloos is, maar dat er wel geweld is dat mensen kunnen begrijpen. In het interview met de journalist van Het Nieuwsblad wordt aangehaald hoe zinloos iets soms kan zijn. Hij toont dit aan via een casus over hooliganisme:

'Het hooliganisme, de voetbal is een voorwendsel voor echte hooligans e om er gewoon op los te timmeren. Euh, ik ga u een voorbeeld geven, euh. (verschijnt een korte lach op gezicht) Op een bepaald dag was er, echt gebeurd e, een voetbalwedstrijd Anderlecht – Brugge. Twee toppers onder de toppers. Nu hadden de destijds harde kern, die zijn nu iets minder hard geworden. De supporters hadden in ene keer besloten het was 1-1 geworden, van ze gaan niet met elkaar op de vuist. Ja oke, wete wat ze dan gedaan hebben? Aangezien ze niet met elkaar op de vuist gaan. Gaan we samen zweren en gaan we samen naar Anderlecht centrum, putteke van Anderlecht. En daar gaan we op het gezicht van de marokanen kloppen. Dus het doel van de avond was te kloppen, op wie dat stond nog niet vast op

*het begin van de avond. Maar de bedoeling was te gaan vechten. Je ziet zinlozer kan het volgens mij niet e.*¹¹³

Ten derde zijn er ook nog twee elementen die veel naar voor komen in de interviews. Het eerste element is dat er vaak een andere term wordt aangehaald die beter gebruikt kan worden dan zinloos geweld. De term ‘blind geweld’ wordt twee keer aangehaald als beter alternatief, hiermee wordt bedoeld dat iemand totaal gefocust wordt, geobsedeerd werd door iets, niets anders meer ziet dan hetgene waarop hij gefocust is. Als op dit gegeven doorgevraagd wordt blijkt dat men toch soms terugkomt op wat men zegt. Dit wordt aangetoond door het feit dat op een bepaald moment een journalist zegt ‘ik zou hier eerder spreken van blind geweld’. Wanneer de interviewer dan vraagt ‘zou u liever die term gebruiken in plaats van zinloos geweld’, zegt men daarop ‘nee ik zou die term gewoon niet gebruiken’. Dus men haalt een alternatieve term aan, maar wil het niet in de plaats zetten van de term zinloos geweld. Wat ook aangehaald werd als term is ‘waanzinnige daad’. Toch blijkt uit al deze termen nog altijd een zekere vorm van appreciatie, het is niet iets dat objectief vast te stellen is zoals bijvoorbeeld diefstal. Bij diefstal is het criterium duidelijk, wanneer er iets weggenomen is, wordt er van diefstal gesproken. Dit is niet zo bij de term zinloos geweld en zijn alternatieven. Wanneer is iets zinloos? Aan de ene kant zijn er mensen die zeggen dat er geen motief is, aan de andere kant zijn er mensen die zeggen dat de aanleiding futiel moet zijn. Het valt hier op dat het criterium om vast te stellen wat zinloos geweld is niet concreet is, het is altijd iets persoonlijk, een vorm van interpretatie dat bijgevolg kan verschillen van mens tot mens. Het tweede element zijn de feiten die als zinvol geweld beschouwd kunnen worden. In de interviews worden er een aantal aangehaald, namelijk een oorlogssituatie, wettige zelfverdediging – die meestal volgt op zinloos geweld. De journalist van de Gazet van Antwerpen maakt een onderscheid tussen zinloos en niet zinloos geweld:

*‘...bijvoorbeeld je staat morgen in de file en die voor u vertrekt niet en je begint te toeteren en hij steekt zijn middenvinger op en gij ook. En hij stapt uit en begint van zijn oren te maken en gij ook. En der vallen klappen, dan zullen er vele zeggen ge hebt het wa gezocht e. Zijt slimmer en blijft zitten, en vloek ne keer in u eigen. Maar in hetzelfde geval als die of als gij stilvalt en die achter u wordt kwaad en die stapt uit das dan wel zinloos e. Want allee, daar is geen reden voor.*¹¹⁴

Als laatste zijn er nog de elementen die niet onder een categorie kunnen geplaatst worden, maar toch van belang zijn. Zoals in twee interviews waar melding gemaakt wordt van het feit

¹¹³ interview met Y.B van Het Nieuwsblad, 1 april 2008.

¹¹⁴ interview met T.G. van De Gazet van Antwerpen, 9 april 2008.

dat de daders of soms ook slachtoffers van allochtone origine zijn. Er wordt ook aangehaald dat zoiets precies in golven gebeurt, daarmee wordt bedoeld dat er iets gebeurt daarop volgen nog een aantal incidenten, waarop het enige tijd stil is, waarna plots terug zo'n incident plaatsvindt en er nog een reeks feiten volgen, dan is het weer stil en zo verder. Vervolgens wordt er nog aangehaald dat de term minder gebruikt wordt, alhoewel de feiten zich ertoe lenen om de term meer te gebruiken.

Een tweede categorie vormen *de kenmerken* die aangegeven worden voor zinloos geweld. Wat in elk interview naar voor komt als belangrijk kenmerk is dat het geweld buiten alle proportie is, het geweld staat niet in verhouding met het resultaat dat men wil bereiken. Ook wordt er veel gesproken over de aanleiding en beweegredenen, ofwel is die er niet, en als die er zou zijn is ze futiel. De andere elementen die aangehaald worden, werden niet in elk interview vermeld. De eerste groep van elementen heeft betrekking op het slachtoffer, deze wordt als zwak, onschuldig gezien; iemand die toevallig op het verkeerde moment op de verkeerde plaats staat. Men spreekt hier van een toevallige, willekeurige slachtofferkeuze, waarbij dus geen relatie is tussen de dader en het slachtoffer. Wat ook nog naar voorkomt met betrekking tot het slachtoffer, is dat het slachtoffer sympathiek moet overkomen. Een andere element dat samenhangt met het slachtoffer zijn de daders, hier werd niet zoveel over gezegd, enkel dat de dader respectloos is, dat hij geen respect heeft voor een mensenleven. Verder dient nog opgemerkt te worden dat een journalist aanhaalt dat er dikwijls allochtonen bij betrokken zijn, dit kan zowel als dader of als slachtoffer zijn. Wat ook nog wordt aangehaald is dat het meestal om jonge mensen gaat, dit element heeft zowel betrekking op de dader als op het slachtoffer. Een element dat slechts door één journalist werd aangehaald is de reactie vanuit de omgeving, hierover wordt gezegd dat men verontwaardigd moet zijn, en mensen het moeten herkennen, als 'het kan ook mij overkomen'. Een vierde groep zijn de beïnvloedende factoren, diegenen die aangehaald worden in de interviews zijn: alcohol en drugs, groepsgedrag, een frustratie waar men niet mee kan omgaan en veel media-aandacht. Vervolgens zijn er de elementen die gaan over de ernst van het geweld, dit kan zowel over het geweld zelf gaan als over de gevolgen ervan. Gevolgen die aangehaald worden zijn de dood en een zwaar handicap. Wanneer er over het geweld op zich wordt gesproken, spreekt men van hard fysiek geweld dat gepaard gaat met direct fysiek contact. Hierbij gaat het over een serieuze graad van brutaliteit.

De bijvoeglijke naamwoorden die vermeld worden, vormen de derde categorie. Er zijn twee woorden die exact twee keer hetzelfde worden gezegd, 'buiten proportie' en 'bijna waanzinnig'. Wat ook vaak terug komt zijn emoties, het is iets dat mensen bezig houdt, men

heeft het hier over verdriet, woede en ongeloof. De betrokkenheid wordt ook aangegeven, mensen die zich daarbij betrokken voelen. De rest van de bijvoeglijke naamwoorden valt onder de noemer van het niet begrijpen, zoals het is totaal onverantwoord, doelloos, onredelijk, onberedeneerd, onbegrijpelijk, op het gestoorde af, crapuleus. Het is iets dat men niet verwacht.

De vierde categorie zijn *de incidenten* die aangehaald werden, aan elke journalist werd gevraagd om drie incidenten te vermelden, waarbij er sommige meerdere incidenten vermelden. De gerechtsjournalist, die in het begin van dit deel al aangehaald werd, wordt hier apart besproken, dit omdat deze persoon vanuit een andere achtergrond naar zinloos geweld kijkt en bijgevolg andere incidenten aangeeft. Bij de andere drie journalisten kwam Joe van Holsbeeck en Hans van Themsche altijd voor. Bart Bonroy werd twee keer vermeld. Dan zijn er nog de incidenten in het Brussels metrostation 'Delta' en de jongen in Gent die aan de schoolpoort werd neergestoken, die twee incidenten werden slechts door één journalist vermeld.

Wanneer incidenten vermeld werden, werd ook telkens gevraagd naar de reden van vermelding. Bij Joe van Holsbeeck en Bart Bonroy werd gezegd dat het een verschrikkelijke misdaad is voor niets, het is buiten alle proportie. Ze vormen ook het type slachtoffer: jonge mensen die nog aan hun leven moeten beginnen; die braaf en sympathiek zijn. Het feit is herkenbaar, tevens omdat de feiten nog vrij recent in het geheugen liggen. Voor Hans van Themsche werd gezegd dat hij de moorden beging omdat hij de pedalen kwijt was. Het is geweld dat niet meer te vatten is, maar was toch wel een bewuste daad hij zocht naar mensen met een andere huidskleur en de daad was vooraf aangekondigd. Het is complete waanzin, die veel emoties opwekt, doordat er niet begrepen wordt wat iemand ertoe aanzet om dat te doen. Er is zelfs een journalist die spreekt van een syndroom (iets psychisch). Over de incidenten die slechts één keer zijn aangehaald werd niet zoveel gezegd. Over het incident in Gent wordt gezegd dat het uitgelokt is omdat de dader een pestkop was., maar hierbij werd tegelijkertijd gezegd dat dat nog geen reden is om iemand neer te steken.

Nu wordt er aandacht gegeven aan de incidenten van de gerechtsjournalist, deze haalt totaal andere feiten aan, namelijk hooliganisme (dit verhaal werd eerder al geciteerd); mensen die voor een parkeerplaats anderen neerschieten en het gebruik van geweld tijdens betogingen door opruiende groeperingen. Deze journalist kan zich geen specifieke incidenten voor de geest halen, vandaar de brede voorbeelden.

Er werd ook gevraagd naar het moment dat volgens de journalist de term *ontstaan* is, als vijfde categorie. Bij het begin van die vraag wordt er meestal gezegd dat men daar geen

idee van heeft, er wordt van een interval van 3 à 5 jaar geleden gesproken. Wanneer hierop werd doorgevraagd, door te bevragen bij welk incident dat men dacht dat het was, wordt er door alle journalisten gezegd bij Joe van Holsbeeck. De gerechtsjournalist is de uitzondering die zegt hiervan totaal geen idee te hebben. Dit bevestigt wat er eerder gedacht werd bij de analyse van de kranten. Een journalist vermeldt ook nog dat het zoals vele zaken uit Nederland komt, en heeft het daarbij over de casus van Meindert Tjoelker. Toch wordt ook veel aangehaald dat die incidenten al langer bestaan maar dat er op een gegeven moment die term is op gekleefd, dit komt tot uiting wanneer men zegt de term ‘zinloos geweld’ werd vroeger al sporadisch gebruikt, maar niet op de manier zoals we die nu kennen. Eén van de journalisten haalt zelfs een specifiek feit, namelijk een roofmoord in de jaren ’70 of ’80 in Gent op vijf mensen, waarbij men ook sprak over zinloze moorden. Er wordt ook gezegd dat het een term is die door de media uitgevonden of onderhouden wordt. Er is veel mediabelangstelling voor en men brengt emoties over.

Uit deze resultaten kan men tot de conclusie komen dat zinloos geweld sinds de moord op Joe van Holsbeeck een begrip is geworden. Wat de term nu voor ons betekent, is ontstaan in 2006, het jaar waarin Joe van Holsbeeck werd vermoord.

De laatste categorie is *het gebruik van de term in de artikels van de journalisten*, waarbij eerder al werd gezegd dat men het niet of zo weinig mogelijk tracht te gebruiken. De journalisten wijzen erop dat het beter is om de gebeurtenis precies te omschrijven, een objectieve omschrijving te hanteren. Het is aan de lezer om te oordelen en te kwalificeren. Een journalist vermeldt dat de term meer wordt gebruikt in opiniestukken.

Wel wordt aangehaald dat er adjectieven gebruikt worden om een woord te versterken. Er wordt ook gezegd dat de term niet of nog slechts sporadisch gebruikt wordt, dit komt, volgens de journalist, omdat men over die term is gaan praten en men tot het besef is gekomen dat elk geweld zinloos is. Het was een term die zo ingeburgerd is geraakt in de tijd van Joe van Holsbeeck dat iedereen die bijna zonder nadenken gebruikte.

Er werd ook gevraagd of die term werd opgedragen door de redactie, dit was in geen enkel interview het geval. Hierop werd gezegd dat je daar zelf wel bijkomt, dit gebeurt wanneer je je afvraagt ‘wat heeft die jongen beziel’.

Toch wordt er in sommige interviews vermeld dat de term tegenwoordig toch vaak gebruikt wordt. Een journalist zegt hierop:

‘Dat zijn zo van die trends die komen, het gebruik van bepaalde adjectieven kan daar ook in passen. Een bepaalde trend iemand lanceert dat en dat wordt overgenomen, dat wordt zo niet een hype

*maar een terminologie à la mode. En dat kan op een bepaald moment zinloos zijn, maar het kan ook zijn veel feiten na mekaar gepleegd worden en die creeëren dan een zeker vocabularium.*¹¹⁵

Een journalist legt ook uit waarom de term ‘zinloos geweld’ in de titel wordt gebruikt:

*‘Een titel dient altijd om de aandacht te vestigen e. En inderdaad die term was zo ingeburgerd, in die titel heb je nooit veel plaats. Als ge moet zeggen, weer tramchauffeur neergestoken of je kunt zeggen zinloos geweld op tram. Dan weet je dat dat hetzelfde is. Allee de term was zo ingeburgerd, is nog altijd zo ingeburgerd. Dat ge die eigenlijk, allee die dekt wel met weinig woorden waardat het over gaat. Als je zinloos geweld schrijft, dan denk je tzal weer iemand zijn die zomaar is aangevallen.*¹¹⁶

Hieruit kan geconcludeerd worden dat zinloos geweld voor iedereen anders is, maar dat er toch een zekere consensus is over wat het betekent, waarbij men het vaak over dezelfde incidenten heeft. En dat de journalisten terughoudender zijn in het gebruik van de term, kan te wijten zijn aan het feit dat de interviewer een criminoloog was en dat vanuit de criminologische hoek veel kritiek is gekomen op die term, zoals eerder al uitvoerig werd uitgelegd.

4.3.4. Parlementaire stukken

Bij het begin is hier op dezelfde manier te werk gegaan als bij het bekomen van de andere resultaten. Er werd gezocht bij de Kamer, de Belgische Senaat en het Vlaams Parlement op de term ‘zinloos geweld’, dit heeft tot 24 resultaten geleid. Die resultaten bleken niet allemaal bruikbaar te zijn voor dit onderzoek, dit blijkt uit die stukken waar zinloos geweld gerelateerd werd aan rellen in Pakistan, tijdens de oorlog en de aanslagen op de WTC-torens. Deze bronnen zijn niet bruikbaar om de vorige resultaten aan te vullen, vandaar dat er vooral op die bronnen gefocust wordt die gingen over recente incidenten die zinloos geweld genoemd worden door de media. De bedoeling van dit onderdeel is om aan te tonen dat de media ook een rol speelt in de debatten die door deze drie organen worden gehouden, eveneens ook in de documenten die tot stand komen tijdens het voeren van de debatten.

Merk op dat in dit onderdeel wel elke keer een referering gebeurt naar het document dat beschreven is. Dit omwille van twee redenen, enerzijds is het een officieel document dat referenties nodig acht en anderzijds wordt elk parlementaire stuk hier afzonderlijk aangehaald waardoor verwijzing mogelijk wordt. In alle andere resultaatverwerkingen worden alle

¹¹⁵ interview met Y.B van Het Nieuwsblad, 1 april 2008.

¹¹⁶ interview met T.G. van De Gazet van Antwerpen, 9 april 2008.

geraadpleegde documenten samengenomen en vermeld wat er ongeveer in die documenten gezegd wordt. Daar gaat het meer over een samenvatting, waarbij het zo goed als onmogelijk wordt om daar referenties te gebruiken, vandaar dat deze enkel vermeld worden in de bibliografie.

De bespreking behandelt de drie organen apart. Eerst en vooral wordt de Kamer behandeld. (1) In de Kamer werd een schriftelijke vraag gesteld over het gegeven dat steeds meer zinloos geweld opgang vindt in onze maatschappij. De vragen die hierbij gesteld worden zijn: hoe kunnen we dat voorkomen? Wat zijn de kenmerken ervan?¹¹⁷ (2) Er wordt in de toelichting van een wetsvoorstel voor wijziging van de wet houdende de regeling van economische en individuele activiteiten met wapens gezegd dat een aantal voorvallen van zinloos geweld in de samenleving ervoor gezorgd hebben dat dit in een stroomversnelling is gekomen, mede omwille van de schok die het in de maatschappij teweeg gebracht heeft.¹¹⁸ Hierbij wordt duidelijk de rol gezien die de media hierin kan spelen, het zijn diegene die ervoor zorgen dat het incident bij de mensen bekend geraakt. Dit zorgt voor een schokgolf waardoor de politiek zich verplicht voelt iets te doen. (3) Een deel van dit verslag gaat over de moord op Joe van Holsbeeck. Er worden vragen gesteld over het onderzoek en welke maatregelen er al getroffen zijn. Hier wordt ook een synoniem gegeven voor zinloos geweld, er wordt namelijk gesproken van ‘gratis drama’.¹¹⁹ (4) Een laatste document van de kamer dat hier van belang is, is een document dat handelt over de gebeurtenis in Lot. Er wordt gezegd dat we allemaal geconfronteerd worden met zinloos geweld en dat dit niemand koud laat. Weer wordt de nadruk gelegd op het feit dat er nog heel wat ontbreekt in de strijd tegen zulk geweld, met als voornaamste probleem de strafuitvoering.¹²⁰ In deze vier documenten komen drie incidenten terug - de moord op Joe van Holsbeeck, de moorden van Hans van Themsche en de moord op de politieagent in Lot - die veel aandacht hebben gekregen in de media. Over het incident in Lot werd echter geen artikels geanalyseerd waarin de term zinloos geweld vermeld werd. Door de aandacht voor deze feiten in de media werden deze incidenten kenbaar voor een groot publiek, dit zorgde er ook voor dat men allerlei activiteiten is gaan organiseren, wat op zijn buurt een invloed heeft gehad op het politiek debat, dat een antwoord moet geven op de onrust in de maatschappij.

¹¹⁷ *Vr. en Antw.* Kamer 2007-2008, 18 januari 2008, 106 (Vr. nr. 1235 DE PADT).

¹¹⁸ Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 8 juni 2006, houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens, *Parl. St.* Kamer 2007-2008, nr. 25.

¹¹⁹ *Hand.* Kamer 2005-2006, 18 april 2006, 1-4.

¹²⁰ *Hand.* Kamer 2007-2008, 24 januari 2008, 21-34.

Ten tweede volgt de Belgische Senaat, hierbij werd maar één document teruggevonden dat relevant is voor dit onderzoek, namelijk een mondelinge vraag die dateert van 1998. Het gaat over de opvolging van doodslag van een pendelaar in de Schaarbeekse stationsbuurt. De minister definieert het als zinloos geweld, omwille van het feit dat het geweld volkomen onverklaarbaar was. Wat er hier vooral bereikt wil worden is brainstormen over wat er gedaan kan worden om de veiligheid te verhogen, omdat het geen op zich staand geval is, waarbij een grondige aanpak is vereist en niet de softe alternatieve straffen.¹²¹ Dit laat duidelijk zien dat de term ‘zinloos geweld’ al voor 2006 werd gehanteerd, hoewel eerder werd gezegd dat de term ‘zinloos geweld’ pas sinds 2006 is ontstaan. Verder zal blijken wat de reden is waarom dit vermeld wordt. Wat de invloed van de media hierop is geweest kan moeilijk nagegaan worden omdat er niet tot 1998 is teruggegaan, dit document heeft de belangrijke rol aan te tonen dat de term ‘zinloos geweld’ al vroeger werd gehanteerd.

Het laatste orgaan, het Vlaams Parlement, heeft ook een aantal documenten die van belang zijn. (1) Een eerste document gaat over het incident Guido Demoor, waarbij tal van vragen gesteld worden, zoals: ‘wat de oorzaken zijn?’; ‘of het toegenomen is?’; ‘waarom er voorstellen geweigerd zijn?’. De vreemdelingenproblematiek wordt ook aangehaald en daarbij wordt vooral ingezoomd op de onveiligheid. Hierbij wordt verwezen naar de term zinloos geweld en dat we er niet aan mogen wennen, er wordt gesproken van een gedeelde verantwoordelijkheid, dit wil zeggen dat zowel de overheid als de burger zijn verantwoordelijkheid moet opnemen. Ook hier wordt een synoniem aangehaald, namelijk ‘onbezonnen geweld’.¹²² (2) Een tweede document heeft het over de feiten van Hans van Themsche, hierbij wordt tevens aangehaald dat de verantwoordelijkheid niet stopt bij de overheid. Wat hier vooral van belang is, is de zin ‘dat men niet kan overgaan tot de orde van de dag na de afschuwelijke feiten en zinloos geweld die de afgelopen weken in Vlaanderen het daglicht hebben gezien.’¹²³ Hieruit blijkt wat de invloed is van de media en de reacties hierop van het publiek, er werd een Stille Mars georganiseerd. Al deze factoren en ook de ernst van de feiten hebben ervoor gezorgd dat er aan de feiten niet zomaar voorbij gegaan kan worden. (3) Vervolgens werd er ook in de eindejaarswensen ingegaan op de confrontatie in Vlaanderen met zinloos geweld.¹²⁴ (4) Er is ook een document dat voor een deel ingaat op de moord van Joe van Holsbeeck en in het bijzonder op de stille mars die daarop volgde. Er wordt een reden vermeld waarom die marsen gehouden worden, maar de belangrijkste vraag

¹²¹ *Hand.* Belgische Senaat 1997-1998, 3 december 1998, 31-33.

¹²² *Hand.* Vlaams Parlement 2005-2006, 28 juni 2006, 9-36.

¹²³ *Hand.* Vlaams Parlement 2005-2006, 24 mei 2006, 1-28.

¹²⁴ *Hand.* Vlaams Parlement 2005-2006, 21 december 2006, 46.

die het Vlaams Parlement zich daarbij stelt is wat zij kunnen doen om dit geweld tegen te gaan.¹²⁵ Dat is eigenlijk ook de rode draad in al die documenten; ‘Wat kan er gedaan worden?’ Waarbij soms zelfs voorstellen vermeld worden. In een aantal documenten is dat niet het geval, het zijn deze die handelen over een wetsvoorstel of de eindejaarswensen. Bij alle andere wordt er wel degelijk aangehaald dat er een oplossing moet gezocht worden voor deze incidenten. (5) Een voorlaatste stuk dat teruggevonden werd is een rouwhulde. Dit gaat over het incident met Bart Bonroy, hierbij vraagt men een minuut stilte te houden. Ook hier zegt men dat er nog veel gezegd zal moeten worden over het feit en over hoe het te vermijden valt.¹²⁶ (6) Een laatste document is de actualiteitsmotie, waarbij ingegaan wordt op de extreme vormen van geweld. Er wordt melding gemaakt dat de rode draad bij zulk geweld is dat het meestal gaat om jongvolwassenen ofwel dat het geweld racistisch is van inslag. Dit geweld is een getuigenis van uitzichtloosheid of gebrek aan houvast en kan ook een uiting van geweld voor de kick. Men doet hierbij een oproep om sereen om te gaan met zinloos geweld, om kopieergedrag zoveel mogelijk te temperen.¹²⁷

Bij al deze parlementaire documenten word de invloed van de media duidelijk. Alle resultaten worden nu algemeen besproken, in het volgende onderdeel - de discussie. Hier worden de resultaten met elkaar verbonden en mogelijke verklaringen aangereikt, waarna de betrouwbaarheid en validiteit wordt besproken.

4.4. Discussie

In dit deel wordt kort ingegaan op de resultaten en de mogelijke verklaringen die hieruit kunnen volgen. Eerst en vooral wordt aangehaald welke elementen van zinloos geweld in elk medium terugkomen, met uitzondering van de parlementaire stukken, omdat die enkel besproken werden om de invloed van de media weer te geven. Dit om een beeld te geven waar de consensus ligt, ook al blijkt uit de resultaten dat hierop veel uitzonderingen zijn. Daarna volgen mogelijke verklaringen die uit die resultaten kunnen getrokken worden. Tenslotte wordt er gefocust op de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek.

De casussen die in alle onderzochte mediums aan bod kwamen zijn Joe van Holsbeeck, Hans van Themsche en Bart Bonroy. In het merendeel van de casussen gaat het om jongeren of een groep jongeren zowel als dader en slachtoffer. Wat hierbij wel opvalt is

¹²⁵ *Hand.* Vlaams Parlement 2005-2006, 26 april 2006, 2-16.

¹²⁶ *Hand.* Vlaams Parlement 2006-2007, 7 februari 2007, 22.

¹²⁷ Actualiteitsmotie tot besluit van het op 24 mei 2006 in plenaire vergadering gehouden actualiteitsdebat over het toenemende racisme en geweld in onze samenleving, *Parl. St.* Vlaams Parlement 2005-2006, nr.1.

dat in de groep van slachtoffers meer ouderen vertegenwoordigd zijn dan in de groep van de daders, hiervoor werd eerder al een mogelijke verklaring aangehaald. Andere vaak terugkerende kenmerken zijn diegene die het hebben over de aanleiding of het motief, dat meestal futiel of zelfs onbestaand is; ook het slachtoffer komt vaak terug hierover wordt vooral gezegd dat deze willekeurig gekozen zijn en onbekend aan de dader; en de aard van het geweld wordt ook vaak besproken, waarbij vooral de term buiten proportie vaak terugkomt. Een ander belangrijk element dat in de mediums tot uiting komt is het gebruik van de term 'zinloos geweld', een meerderheid is tegen het gebruik van de term. Dit komt ook bij journalisten naar voren, maar hierbij wordt ook vermeld dat de term wellicht snel terug naar boven zal komen bij een nieuw en gelijkaardig incident. Als er definities gegeven worden gebeurt dit vaak uit verschillende perspectieven, waarbij het vaakst het perspectief van het slachtoffer, de aard van het geweld of agressie, en het motief voorkomen. Er wordt ook geregeld melding gedaan van alternatieve termen die beter kunnen zijn. Enkel bij de journalisten werd gevraagd naar het ontstaan van de term, bij iedereen werd, na doorvraging, gezegd dat het begonnen is met de moord op Joe van Holsbeeck. Hierop is één uitzondering, namelijk de gerechtsjournalist die zei hiervan geen idee te hebben. Wat vooral ook naar voor kwam is dat het gebruik van de term vroeger ook sporadisch voorkwam, maar het is sinds Joe van Holsbeeck dat de term is wat hij nu betekent. Dit blijkt ook uit de korte kwantitatieve analyse van de krant, Namelijk dat sinds 2006, het jaar waarin Joe van Holsbeeck werd vermoord, de term veel vaker voorkomt.

Een eerste conclusie die alvast getrokken kan worden is dat wat Meindert Tjoelker voor Nederland is, Joe van Holsbeeck voor België is, waarbij dus gesteld kan worden dat de term uit Nederland is overgewaaid. Wat hierbij ook opvalt is dat de meest voorkomende kenmerken die aangehaald worden, allemaal van toepassing zijn op het geval Joe van Holsbeeck. De term wordt ook voor andere casussen gebruikt, toch zijn daar niet alle kenmerken van toepassing. Als er gekeken wordt naar bijvoorbeeld de casus van Bart Bonroy blijkt dat de dader geen onbekende voor hem was, waarbij wel in de kranten stond dat de bekendheid geen rol speelde in het delict. Dit gold ook voor de casus Hans van Themsche, de slachtoffers waren niet willekeurig gekozen want ze moesten voldoen aan een kenmerk, namelijk een donkere huidskleur hebben. Wat dus een mogelijke verklaring zou kunnen zijn is dat het beeld dat de meeste mensen van zinloos geweld hebben gekleurd wordt door het incident met Joe van Holsbeeck, dat zinloos geweld werd genoemd en voor de meeste mensen bekend is. Dit leidt tot de algemene conclusie dat er niet zoiets is als 'hét zinloos geweld', maar dat de term een hype, een modeterm is. Dit heeft ervoor gezorgd dat de term te pas en te

onpas wordt gebruikt. Het enige dat de mensen weten bij de term is dat de persoon die rapporteert, dit geweld als zinloos ervaart, maar hierbij kan men zich afvragen is dat niet een kenmerk dat elke vorm van geweld in zich draagt. Samengevat zou men kunnen zeggen dat zinloos geweld bijna met betrekking tot elk incident kan gebruikt worden, met uitzondering van wettige zelfverdediging. Dit blijkt uit artikels waarbij een incident tussen liefdesrivale als zinloos geweld wordt bestempeld, of de hond die in brand wordt gestoken wordt ook zo gekwalificeerd. Kan er gezegd worden dat het niet zinloos is? Tuurlijk zijn ook deze incidenten zinloos, maar wat er afgevraagd kan worden is of dat adjectief een meerwaarde heeft.

Uit dit onderzoek zou afgeleid kunnen worden dat geweld een verzamelterm is voor alle vormen van geweldgebruik. Dit is ook het geval bij zinloos geweld, er zijn zoveel verschillende geweldplegingen zinloos geweld genoemd. Het woord 'zinloos' wordt voor geweld gezet als iemand dat geweldgebruik ervaart als zinloos, het is een uitdrukking van morele verontwaardiging.

Het laatste wat hier nog dient besproken te worden is de kwaliteit van het onderzoek. Kwalitatief onderzoek is betrokken bij de individuen die bestudeert worden, er wordt onderzocht wat de persoon beweegt en bezighoudt. Wat de validiteit ten goede komt, maar het heeft ook nadelen waarvan één van belang voor dit onderzoek, namelijk dat mensen de neiging hebben om hun gedrag te veranderen, wat de validiteit negatief beïnvloedt. En dit is het grootste bij interviews, omdat dit een éénmalige situatie is.¹²⁸ Er komt geen vervolg op, waardoor de gedragsverandering niet kan wegebben. Een van de gevolgen hiervan werd eerder al aangehaald, namelijk dat het mogelijk is dat de journalisten zeggen dat ze de term 'zinloos geweld' liever niet gebruiken, omdat de interviewer een criminoloog is. En vanuit de criminologische hoek is veel commentaar gekomen op het gebruik van die term.

In de publicatie van Boeije¹²⁹ staan een aantal elementen om aan de kwaliteit bij te dragen. Hieruit werden er drie gehanteerd. Ten eerste de methodische verantwoording, in het onderzoek werd elke stap die gemaakt werd uitgelegd, zodat de lezer weet wat, hoe en waarom de onderzoeker iets gedaan heeft. Dit om de mogelijkheid van herhaling van het onderzoek te verhogen. Ten tweede staan er in het onderzoek ook een aantal reflecties over de rol van de onderzoeker, zoals dat bij de resultaten, wanneer het over kenmerken gaat, sturing door literatuur mogelijk is; ook het vertekend beeld omdat de interviewer een criminoloog is werd aangehaald. Ten derde werd ook gebruik gemaakt van de terugkoppeling naar de

¹²⁸ H. BOEIJE, *o.c.*, 147.

¹²⁹ *Ibid.*, 150-153.

participanten, door aan elke journalist te vragen of hij graag de uitgetypte versie had van het interview, om na te gaan dat wat hij zei juist werd weergegeven. Dit is een toets om de betrouwbaarheid te verhogen, die echter niet gelukt is. Er was maar één journalist die vroeg om het interview door te sturen, waarbij echter geen commentaar volgde. Hoewel dit geprobeerd werd, kan niet gezegd worden dat de terugkoppeling gelukt is.

De kwaliteit van het onderzoek wordt nagegaan volgens de tweede visie van Boeije¹³⁰, hierbij verschillen de kwaliteitseisen van het kwalitatief onderzoek met deze van het kwantitatief onderzoek. Het gaat hier over vier kwaliteitseisen: *'confirmability'*, *'dependability'*, *'transferability'*, en *'credibility'*. In dit onderzoek hebben we aan het criteria *'confirmability'* proberen te voldoen door weer te geven dat objectiviteit onmogelijk is bij dit onderzoek, maar te duiden op eventuele punten waar de onderzoeker een rol speelt. Zoals het zoeken naar vermelde kenmerken in de artikels, waarop invloed kan zijn vanuit de doorgenomen literatuur, wat zoveel mogelijk vermeden werd door enige tijd tussen de literatuuranalyse en de resultatenverwerking te laten. Het tweede criterium, *'dependability'*, gaat over de afhankelijkheid, er is geprobeerd om op een zoveel mogelijk toegankelijke manier te schrijven door elke stap die gemaakt werd uit te leggen. Het derde criterium, *'transferability'*, waarmee de draagbaarheid van de resultaten bedoelt wordt. Het beeld dat weergegeven wordt is een beeld dat verscheidende keren terugkomt, waarmee bedoelt wordt dat het door verschillende mediums op een gelijkaardige manier wordt weergegeven, waardoor de kans groot is dat het voor meerdere mediums telt. En als laatste criterium, *'credibility'*, is er de geloofwaardigheid, er werd verder gegaan met de media-analyse tot het punt van saturatie. Waarmee bedoelt wordt dat er zo goed als geen bijkomende informatie meer is, bij de artikels die men leest. Wat wel kan zijn is dat zich binnen een paar jaar een incident voordoet dat deze term anders kleurt, maar dat kan niet in dit onderzoek opgenomen worden. Bij de interviews werden veel gelijkaardige dingen gezegd, toch is het aantal interviews aan de geringe kant, wat echter niet zo'n probleem vormt omdat het maar als aanvulling dient op de media-analyse.¹³¹

We hebben tot nu toe nog niet verklaard welke theorie dit kan verduidelijken. Dit is waar het volgende onderdeel op focust. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten vergeleken met de literatuur, om te zien of er overeenkomsten zijn tussen de resultaten en de literatuur en vervolgens wordt er een theorie op toegepast, namelijk de labelling theorie.

¹³⁰ H. BOEIJE, *o.c.*, 149.

¹³¹ A. BRYMAN, *'Social Research Methods'*, Oxford, University Press, 2004, 274-276.

5. Algemeen besluit

Het laatste deel van dit onderzoek wil enerzijds de literatuur in verband brengen met de resultaten, anderzijds wordt er een theorie beschreven die deze resultaten kan verklaren. Dit onderdeel wil een antwoord geven op de tweede onderzoeksvraag van dit onderzoek. De theorie die hier gebruikt wordt is de labellingtheorie, omwille van het feit dat de media bepaald gedrag van individuen labelt als zinloos geweld.

Eerst en vooral wordt de band met de literatuur uitgeklaard, waarmee bedoeld wordt dat er ingegaan wordt op de kenmerken en de definities uit de wetenschappelijke literatuur en in hoeverre deze terugkomen in de media.

In de eerste plaats worden *de kenmerken* verduidelijkt. In de wetenschappelijke literatuur werden elf karakteristieken teruggevonden, hierbij werd vermeld dat ze enkel een richting aangeven, dat dus niet alle eigenschappen moeten vermeld worden bij een geval van zinloos geweld. Er dient nog opgemerkt te worden dat de karaktertrekken van de forums niet aangehaald worden, omdat dit er maar twee zijn.

Als we nu kijken naar de kenmerken die geciteerd worden in de wetenschappelijke literatuur valt het op dat één eigenschap niet terugkomt in de media, namelijk dat de omstaanders niet ingrijpen bij het gebeuren, maar wel geschokt reageren. Wat wel kan opgemerkt worden is dat dit bij Joe van Holsbeeck waarschijnlijk wel het geval was, omdat hij stond te wachten in het station Brussel Centraal, op piekuur, waar constant volk aanwezig is, zeker op dat moment van de dag. Toch werd dit niet expliciet vermeld in de geanalyseerde artikels. Dat de slachtoffer(s) vaak in minderheid zijn wordt ook niet aangehaald, dit kan wel verondersteld worden als men naar verschillende casussen kijkt, zoals Joe van Holsbeeck en Daniëlle Fontyn. Er zijn twee kenmerken uit de literatuur die niet aangehaald worden door één van de journalisten, maar wel naar voor kwamen in de geanalyseerde artikels. Deze zijn dat de slachtoffers vaak onbekend zijn voor de dader en dat de incidenten vooral voorkomen in de nachtelijke uren. Het laatste kenmerk, namelijk het voorkomen van de daden in de nachtelijke uren, werd daarom niet altijd expliciet vermeld in de artikels, toch was dit wel vaak aanwezig, wanneer er een melding was van het uur werd alles tussen 22 uur en 6 uur opgenomen onder dat kenmerk. Dan was er nog één kenmerk dat enkel werd aangehaald door de journalisten, namelijk de aanwezigheid van het gebruik van drank of drugs. Dit kenmerk werd in de artikels nergens vermeld, wat bijgevolg dus weer niet wil zeggen dat het niet aanwezig was.

De andere zes kenmerken werden zowel aangehaald door journalisten als vermeld in de artikels. Deze zijn: (1) dat de aanleiding ontbreekt of futiel is; (2) dat het slachtoffer vaak

zwaar mishandeld is met als gevolg zware verwonderingen of zelfs de dood; (3) dat de daders relatief jong zijn en zich vaak ook in groep bevinden; (4) dat er sprake is van disproportioneel geweld; (5) dat er reactie van verontwaardiging wordt gebracht en dat er veel publiciteit rond is; en (6) dat dit geweld een situatiegebonden karakter heeft, hiermee wordt bedoeld dat het slachtoffer willekeurig gekozen is. Wat zowel naar voor komt in de literatuur als in de resultaten, is dat een bepaald incident niet aan alle kenmerken moet voldoen om zinloos geweld genoemd te worden. Dit werd expliciet vermeld in de literatuur, en blijkt ook impliciet uit de besproken resultaten.

Een tweede element dat zowel terugkomt in de literatuur als in de resultaten is *de definiëring van de term*, hoewel bij de interviews vaak geen definiëring voorkomt. Tijdens het interview werd wel vaak gevraagd door journalisten of van hen een definiëring werd verwacht, hierop werd steeds gezegd dat het niet noodzakelijk was om te definiëren, wel om een beeld te schetsen van wat voor hen zinloos geweld is, wat niet diende te leiden tot een duidelijk, afgebakende definitie. Dit heeft ervoor gezorgd dat bij dit element de interviews niet worden besproken.

Eerst en vooral blijkt zowel uit de resultaten als uit de wetenschappelijke literatuur dat er een breed gamma aan definities is, waarbij de definities vooral verschillen wat het gezichtspunt betreft. Wanneer een bepaalde invalshoek gebruikt wordt, heeft dit meestal wel een gelijkaardige invulling. Dit valt op bij de meest aangehaalde invalshoek, namelijk het slachtofferperspectief, als hierover gerapporteerd wordt, wordt er gezegd dat de keuze van het slachtoffer willekeurig is en in sommige gevallen wordt aangehaald dat ze onbekend zijn ten aanzien van de dader. De definitie die vergeleken wordt met de resultaten, is diegene die in de literatuuranalyse werd aangehaald en verduidelijkt. Deze definitie bekijkt zinloos geweld vanuit twee perspectieven, het slachtofferperspectief en de vorm van geweld, wat ook terugkomt in de resultaten omdat het de twee meest aangehaalde perspectieven zijn.

Toch vermelden de resultaten ook nog andere perspectieven. Hieruit blijkt dat er niet een eensluitende definitie van zinloos geweld is, wat kan verklaard worden door te zeggen dat het afhangt vanuit welke richting men naar zinloos geweld kijkt en over welk incident het gaat.

Dit alles leidt tot de conclusie die eerder al gemaakt werd, namelijk dat er niet zoiets bestaat als 'hét zinloos geweld'. Al kan wel gezegd worden dat de casus Joe van Holsbeek het meest voldoet aan het beeld van zinloos geweld. De reden hiervoor kan zijn dat de term 'zinloos geweld' in België voornamelijk gebruikt is vanaf dit incident.

Vooraleer de theorie toegepast wordt dient nog één element, dat in de literatuuranalyse werd weergegeven¹³², besproken te worden. Het gaat over een hypothese die geformuleerd werd, namelijk dat gewelddaden die zinloos worden genoemd tot het derde niveau, de primaire misdaadverhalen, behoren. Uit de geanalyseerde artikels blijkt dit niet altijd het geval te zijn. Er kan gesteld worden dat dit enkel het geval is bij die incidenten die zinloos geweld genoemd worden, die algemeen bekend zijn en dus enorm veel media-aandacht gehad hebben.

Nu volgt het laatste deel van dit onderzoek, namelijk het toepassen van de labellingtheorie op de bekomen resultaten. In de eerste plaats wordt er aangehaald waarom er gekozen is voor deze theorie, waarna de toepassing volgt, en ten slotte wordt er verduidelijkt wat niet van toepassing is op dit onderzoek.

De keuze voor deze theorie heeft verschillende redenen. Ten eerste werd er op zoek gegaan naar een theorie die niet inzoomde op de dader, maar er werd gezocht naar een theorie die keek naar de rol van de omgeving, de bredere samenleving, die bepaald gedrag gaan labelen - in dit geval gedrag gaan labelen als zinloos geweld. Zoals elke vorm van geweld op een bepaald moment in het verleden een naam heeft opgeplakt gekregen, zo is dat ook gebeurd met zinloos geweld, dit is nog niet zo lang geleden meer bepaald in april 2006 met de moord op Joe van Holsbeeck. Hierbij dient opgemerkt te worden dat voordien de term zinloos geweld ook al sporadisch verscheen, maar deze niet de betekenis had die hij vandaag heeft. Toch is het bestaan van de term 'zinloos geweld' uitzonderlijk, de meeste andere termen die op vormen van geweld geplakt worden zijn ook juridische kwalificatie, hierbij wordt gedacht aan diefstal, moord met voorbedachte rade en verkrachting. De term 'zinloos geweld' houdt een waarde-oordeel in, dit heeft tot gevolg dat wat zinloos geweld is voor iedereen kan verschillen. Dit valt vooral op aan het breed gamma van incidenten in de media die zinloos geweld worden genoemd. Wat wel kan gezegd worden is dat er een zekere consensus bij de mensen is over wat zinloos geweld is, wat een verklaring zou kunnen zijn is dat de meeste mensen bij zinloos geweld direct aan Joe van Holsbeeck denken en zich bijgevolg daarop dan ook baseren om zinloos geweld te kaderen. Wat de literatuur dus vermeldt over Meindert Tjoelker kan hier gezegd worden over Joe van Holsbeeck. Kort gezegd kan de dood van Joe van Holsbeeck als paradigmatisch beschouwd worden voor wat men vanaf dat moment 'zinloos geweld' is gaan noemen.

Een tweede reden waarom voor de labellingtheorie is gekozen is omdat uit de resultaten, is gebleken dat wat zinloos geweld is afhankelijk is van de kwalificatie van de media, die

¹³² Supra, 25-26.

namelijk voor het beeld hebben gezorgd, door bepaald geweld te gaan labelen als zinloos geweld. Hoewel hier na een tijd veel respons is opgekomen, want welk geweld is niet zinloos. Hieruit blijkt dat op een bepaald moment bepaald gedrag zo gelabeld werd en ook nog steeds wordt. Er werd dus gezocht naar een theorie over stigmatisering, waaraan de labellingtheorie voldoet.

Nu wordt er nagegaan in hoeverre de theorie van toepassing is, door in de eerste plaats een beeld te schetsen van de labellingtheorie en dit terzelfertijd toe te passen op de term 'zinloos geweld'.

De labellingtheorie is een criminologische uitwerking van het symbolisch interactionisme. De basis hiervan is dat de formatie van de individuele identiteit een reflectie is van de andere, die 'significant others' worden genoemd, hun definitie over hem of haar. Dit heeft als centraal punt dat de handelingen pas betekenis krijgen in de interactie tussen mensen.¹³³

Criminaliteit in de labellingtheorie wordt gezien als een resultante van een effectieve etikettering, niet door een inherente eigenschap van een bepaalde persoon.¹³⁴ Criminaliteit is een begrip dat niet 'van nature' ontstaat, zo ook met zinloos geweld. Zinloos geweld, net zoals criminaliteit, is een sociale constructie omdat de betekenis verandert door de benoeming van een groep deskunigen. Van Swaaningen zegt dat criminaliteit een containerbegrip is¹³⁵ en dit gaat ook op voor het begrip zinloos geweld. Er zijn zoveel verschillende casussen teruggevonden die de stempel 'zinloos geweld' hebben gekregen, wat al deze incidenten gemeen hebben is dat de auteur, in de meeste gevallen de journalist, het als zinloos ervaren. Waarbij dit niet wil zeggen dat het voor anderen geen zin kan hebben, het is de ervaring van diegene die rapporteert, die meestal ook gedragen wordt door een groot deel individuen.

De labellingtheorie legt de focus op de formele en informele toepassing van stigmatisatie, dit wil zeggen het label van 'deviantie' toepassen op iets of iemand door de samenleving en sommige van zijn leden.¹³⁶ In dit onderzoek gaat het vooral over de informele toepassing, meer bepaald over de toepassing door de journalisten, hierbij wordt ook gekeken naar hoe de brede samenleving ernaar kijkt vandaar dat de forums en parlementaire stukken werden geraadpleegd. Op een forum krijgt ieder lid van de samenleving de kans om over een bepaald onderwerp zijn mening weer te geven, maar meestal vormt dit toch een beperkte groep, het

¹³³ R. VAN SWAANINGEN, 'Sociale reactiebenaderingen', in E. LISSEMBERG, S. VAN RULLER & R. VAN SWAANINGEN (Red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001, 232.

¹³⁴ *Ibid.*, 232.

¹³⁵ *Ibid.*, 234.

¹³⁶ R. L. AKERS, *Criminological theories: introduction and evaluation*, Los Angeles, Roxbury Publishing Company, 1997, 99.

moeten zeker individuen zijn met een mening over dit onderwerp. Ze zijn meestal ofwel voor- ofwel tegenstander, waarbij meestal een duidelijke mening gevormd wordt over dit onderwerp. Hoewel eerder aangehaald dat het vooral over de bredere samenleving gaat kan toch wel gezegd worden dat het een bepaalde groep mensen is die hier aan deelneemt. Toch vormt dit een belangrijke indicatie van hoe individuen aanzien tegen de term 'zinloos geweld' en kan hierop een conclusie volgen wat de invloed van de media is. De media zijn diegene die bepaalde incidenten labelen als zinloos geweld. De parlementaire stukken geven een politiek beeld van zinloos geweld, toch werd hierbij enkel de invloed van de media nagegaan, waardoor dit onderdeel niet verder besproken wordt bij de toepassing van de theorie.

De belangrijkste vraag bij de labellingtheorie is: 'Wie past het label toe op wie en wat determineert wanneer het deviant label aangewezen is?'¹³⁷ Deze vraag is drieledig van antwoord, het gaat over door wie, op wie, en wanneer. Als dit vervolgens toegepast wordt op dit onderzoek, is het antwoord op het eerste deel van de vraag door de media, in dit onderzoek zijn dat voornamelijk de journalisten. Het tweede en derde deel van de vraag is moeilijker te beantwoorden, want er is geen eenduidig beeld van op wie en wanneer het van toepassing is. Wat gezegd kan worden is dat het voornamelijk voorkomt wanneer de daders jong zijn en dat het van toepassing is wanneer kan gezegd worden dat de aanleiding zoek of van futiele aard is en dat het slachtoffer willekeurig gekozen werd. Toch zijn hierop tal van uitzonderingen gevonden in de artikels.

Er is dus wel een stigmatisering maar het is niet éénduidig, het hangt af van hoe een bepaald individu kijkt naar geweld. Zoals van zinloos geweld gezegd wordt, dat het iedereen kan overkomen, kan dit ook gezegd worden over het label 'zinloos geweld', hierop is wel een beperking er moet namelijk geweld gebruikt worden. Als iemand zich daaraan schuldig heeft gemaakt kan dit tot gevolg hebben dat die term hem wordt opgeplakt, deze stigmatisatie is vooral van toepassing op de jeugd en heeft gevolgen voor het onveiligheidsgevoel, omdat er een beeld gevormd wordt dat iedereen het slachtoffer kan worden van zinloos geweld, door op verkeerde moment op de verkeerde plaats te zijn.

Tannenbaum beschrijft dit als een proces, namelijk volwassenen die de definitie van acties van de jeugd als slecht transformeren in een definitie van de jeugd zelf als slecht. Dit kan tot gevolg hebben dat de jongeren dat opnemen in hun zelfbeeld en de kijk op henzelf herorganiseren.¹³⁸ Dit blijkt uit reacties op de forums zoals: 'de jeugd is slecht'; 'er is een

¹³⁷ R. L. AKERS, *o.c.*, 99.

¹³⁸ Tannenbaum geciteerd in G. B. VOLD, T.J. BERNARD & J.B. SNIPES, *Theoretical criminology*, New York, Oxford University Press, 2002, 11.

gebrek aan waarden en normen bij de jeugd'; of 'vroeger was het allemaal veel beter gesteld met de jeugd'. Of dit beeld wel of niet juist is wordt in dit onderzoek niet nagegaan, daarvoor moet er naar ander onderzoek gekeken worden of is vervolgonderzoek noodzakelijk.

Individueën of groepen - zoals journalisten - construeren gedragsnormen gebaseerd op hun eigen morele waarden en persoonlijke zelfinteresse, en zij reageren op specifiek gedrag als deviant wanneer dit gedrag hun normen overtreedt.¹³⁹ Criminaliteit wordt in bepaalde gevallen begrepen, dit wil niet zeggen als zinvol ervaren, wanneer er een aanleiding kan gevonden worden voor dit gedrag. Bij de meeste gevallen, maar hierop zijn uitzonderingen gevonden, die zinloos geweld genoemd worden, is de aanleiding nihil of futiel. Juist dat futiele is hier van belang, want wanneer is iets futiel van aard? Dit verschilt van individu tot individu, dit wordt duidelijk door volgend voorbeeld voor iemand die in armoede leeft kan 100 euro veel geld zijn, maar voor een rijk iemand is dit waarschijnlijk niet de moeite. De bedoeling hiervan is om aan te tonen dat futiel, dat toch vaak naar voorkomt, bij zinloos geweld kan verschillen, wat zorgt voor een verschil in de toepassing van de term. Hieruit volgt dat de lijn tussen geweld en zinloos geweld schommelend is, omwille van het feit dat futiel voor iedereen anders kan zijn, wat tot gevolg heeft dat de term zinloos geweld ook voor iedereen anders kan zijn. Er kunnen bij zinloos geweld geen duidelijke richtlijnen gegeven worden wanneer deze term gebruikt moet worden, doordat er kenmerken zijn waarvan men zegt dat daaraan voldaan moet worden, maar hierbij wordt in éénzelfde adem gezegd dat ze niet allemaal aanwezig moeten zijn. Er wordt ook niet gezegd hoeveel kenmerken er moeten voldaan zijn, en sommige kenmerken zijn voor interpretatie vatbaar, denk maar aan het al eerder aangehaald kenmerk dat de aanleiding futiel moet zijn.

Het gaat hier voornamelijk om een subjectieve betekenis. Ericson geeft hiervoor een verklaring, namelijk dat het de betekenis is die actoren toeschrijven aan hun eigen gedrag. Het verstaan van het motief voor de actie hangt af van de betekenis die de actie heeft voor de actor zelf.¹⁴⁰ Bij zinloos geweld is dit van een andere orde, het gedrag dat gesteld wordt heeft voor de dader altijd een betekenis, anders zou de dader dit gedrag niet stellen. Het is de maatschappij die dit bepaald gedrag als zinloos is gaan bestempelen, dat is niet hoe de dader het ziet, voor de dader had het wel zin, ook al is het maar gewoon om zijn frustraties kwijt te raken. Maar deze zin is misschien wel een zin die niet te begrijpen is, maar het is toch zinvol voor de dader. Vandaar dat Ericson labelling ziet als een proces, namelijk een proces om een objectieve betekenis te geven aan iets dat geobserveerd wordt, deze betekenis kan verschillen

¹³⁹ G. B. VOLD, T.J. BERNARD & J.B. SNIPES, *o.c.*, 225.

¹⁴⁰ R. V. ERICSON, *Criminal reactions. The labelling perspective*, England, Saxon house, 1975, 39.

van de subjectieve betekenis in het geheugen van de actor zelf.¹⁴¹ Dit is het verschil dat eerder werd aangehaald, namelijk dat het voor de actor wel zin heeft, maar dat de samenleving het ervaart als zinloos. Dat is ook waar de labelling analist naartoe wil, hij is geïnteresseerd in hoe de constructie van een definitie is ontwikkeld.¹⁴² Ook dat is het doel van dit onderzoek. Op zoek gaan naar hoe zinloos geweld gedefinieerd wordt en de ontwikkeling die het heeft doorgemaakt. Bij deze term valt op dat er niet echt een definitie is die heel het concept omvat. De meeste termen die op geweld geplakt worden zijn juridisch van aard, wanneer men daar een definitie aan wil geven dan moet die gewoon gezocht worden in de wetteksten. Dit is niet het geval bij zinloos geweld, het wordt niet en zal waarschijnlijk nooit juridisch gebruikt worden, omwille van het waarde-oordeel dat eraan verbonden is. Het kan geen richtlijnen opleggen aan de juridische actoren, wat wel kan bij diefstal of verkrachting.

In dit onderzoek is er op zoek gegaan naar wanneer de term ‘zinloos geweld’ wordt gebruikt, dit had geen éénduidig beeld tot gevolg. Waardoor er kan gesproken worden van een onmogelijkheid om deze term te definiëren. De ontwikkeling waarvan gesproken kan worden bij deze term is eerder negatief, namelijk veelvuldig wordt aangehaald dat ze de term liever niet gebruiken en in extreme vorm dat zinloos geweld niet bestaat. Er wordt geprobeerd het concept te vatten maar hoe meer dit geprobeerd wordt, hoe uitgebreider het allemaal wordt. Betekenissen en motieven zijn gevestigd of bevestigd door het individu zelf in isolatie, zij zijn een sociale verwezenlijking.¹⁴³

In het Oxford Handbook of Criminology wordt aandacht gewijd aan de relatie tussen media en criminologische theorieën, zo ook voor de labellingtheorie. Reiner zegt dat de media een belangrijke factor speelt in het scheppen van de conceptuele grenzen en het registreren van het volume van criminaliteit. De rol van de media in het ontwikkelen van nieuwe categorieën van criminaliteit is benadrukt in de meeste klassieke studies over het ontstaan van crimineel recht met de ‘labelling’ traditie. Er zijn ook verschillende verdere studies die de rol van de media hebben geïllustreerd in het scheppen van de grenzen van criminaliteit bij het creëren van nieuwe categorieën van misdaad, of bij het veranderen van percepties en gevoeligheden; dit heeft geleid tot schommelingen in duidelijke misdaad.¹⁴⁴

De media speelt een belangrijke rol bij de sociale constructie van criminaliteit, en dus ook zinloos geweld. Zij leveren hun bijdrage aan de stigmatisering van bepaalde mensen, door aan

¹⁴¹ R.V. ERICSON, *o.c.*, 41.

¹⁴² *Ibid*, 41.

¹⁴³ P. ROCK, ‘Sociological theories of crime’, in M. MAGUIRE, R. MORGAN & R. REINER, *The Oxford handbook of criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 31.

¹⁴⁴ R. REINER, ‘Media-made criminality: the representation of crime in the mass media’, in M. MAGUIRE, R. MORGAN & R. REINER, *The Oxford handbook of criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 316.

bepaalde problemen veel aandacht te schenken, waardoor ze als het ware worden uitvergroot. Dit heeft tot gevolg dat de publieke perceptie het al sneller als erger ervaren dan dat het is, dit is ook wat Cohen wil duidelijk maken wanneer hij het heeft over ‘*moral panics*’.¹⁴⁵

Het laatste stuk dat hier behandeld wordt is welk element van de labellingtheorie niet van toepassing is. Becker onderzoekt in zijn publicatie van outsiders twee dingen. Ten eerste onderzoekt hij hoe bepaalde gedragingen tot afwijkend gedrag worden bestempeld. En ten tweede wordt er ingegaan op de gevolgen van deze stigmatisering.¹⁴⁶ Becker beschrijft het labelling proces als volgt:

*‘Social groups create deviance by making the rules whose infraction constitutes deviance, and by applying those rules to particular people and labeling them as outsiders. From this point of view, deviance is not a quality of the act the person commits, but rather a consequence of the application by others of rules and sanctions to an “offender.” The deviant is one to whom that label has successfully been applied deviant behavior is behavior that people so label.’*¹⁴⁷

Dit labelingproces brengt drie consequenties met zich mee. Ten eerste wordt direct de aandacht gevestigd op het onderzoek en theoretisering van de vragen. Een tweede consequentie van deviantie is te zien als interactief proces dat ervoor zorgt dat de valse indrukken uit vroegere theoretische veronderstellingen kunnen gecorrigeerd worden. Als laatste consequentie kan er gezegd worden dat het aandachtspunt verschuift naar andere personen, dan de dader, die in het proces betrokken zijn.¹⁴⁸

In dit onderzoek werd enkel het eerste element nagegaan. Er werd niet ingegaan op wat de gevolgen zijn voor de dader. Dit behoorde niet tot de doelstellingen van dit onderzoek, toch is dit een interessant thema voor verder onderzoek. Namelijk hoe de dader het label ‘zinloos geweld’ ervaart. Dit zou anders kunnen zijn dan andere labels, daar de daad meestal voor hem wel één of andere vorm van zin heeft. Bij de labellingtheorie gaat het in hoofdzaak ook over de labelling door de juridische actoren. Dit is hier ook niet aan de orde.

Als dit nu kort samengevat wordt kan er gezegd worden dat er niet zoiets bestaat als ‘het zinloos geweld’. Wat het is hangt af van het waarde-oordeel van ieder individu. Wat iemand als zinloos ervaart kan voor een ander toch zin hebben waarbij een zekere consensus over de term is terug te vinden, en die consensus is er door de paradigmatische casus Joe van Holsbeeck.

¹⁴⁵ R. VAN SWAANINGEN, *l.c.*, 234-235.

¹⁴⁶ *Ibid.*, 233.

¹⁴⁷ H.S. BECKER, *The outsider. Perspectives on deviance*, New York, Free Press, 1964, 3.

¹⁴⁸ *Ibid.*, 3-4.

Bibliografie

- ALTHEIDE, D.L., *Qualitative Media Analysis*, California, Sage Publications, 1996, 87p.
- AKERS, R.L., *Criminological theories: introduction and evaluation*, Los Angeles, Roxbury Publishing Company, 1997, 271p.
- BARAK, G. (ed.), *Media, process, and the social construction of crime. Studies in newsmaking criminology*, New York, Garland Publishing, 1994, 322p.
- BARAK, G., 'Media, Society, and Criminology', in BARAK, G. (ed.), *Media, process, and the social construction of crime. Studies in newsmaking criminology*, New York, Garland Publishing, 1994, 3-45.
- BECKER, H.S., *The outsider. Perspectives on deviance*, New York, Free Press, 1964, 297p.
- BEKE, B.M.J.A., DE HAAN, W.J.M. en TERLOUW, G.J., *Geweld verteld. Daders, slachtoffers en getuigen over 'geweld op straat'*, Den Haag, WODC, 2001, 182p.
- BILLIET, J. & WAEGE, H. (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2003, 390p.
- BLOCKER, G., *The meaning of meaninglessness*, The Hague, Martinus Nijhoff, 1974, 146p.
- BLOK, A., "Zinloos en zinvol geweld", *Alledaags en ongewoon geweld*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1991, 198-207.
- BOEIJE, H., *Analyseren in kwalitatief onderzoek*, Boom, Onderwijs, 2005, 179p.
- BRANTS, C. en BRANTS, K., "Vertrouwen en achterdocht. De driehoeksverhouding justitie-media-burger", *justitiële verkenningen*, 6, 2002, 8-28.
- BRYMAN, A., *Social Research Methods*, Oxford, University Press, 2004, 592p.
- BUWALDA, W., "Een vuist tegen geweld", *sec*, 4, 2000, 19-21.
- CAMPBELL, A., "The street and violence", in CAMPBELL, A. en GIBBS, J.J., *Violent transactions, The limits of personality*, Oxford, Basic Blackwell ltd, 1986, 121-144. .
- CHERMAK, S., 'Crime in the News Media: A Refined Understanding of How Crimes Become News', in BARAK, G. (ed.), *Media, process, and the social construction of crime. Studies in newsmaking criminology*, New York, Garland Publishing, 1994, 95-129.
- COHEN, S., *Folk devils & moral panics. The creations of the Mods en Rockers*, Oxford, Basil Blackwell Ltd, 1987, 232p.
- CRITCHER, C., *Moral panics and the media*, Buckingham, University Press, 2003, 207p.
- DE HAAN, W., "Motieven bij plegers van geweld op straat" in SCHUYT, K. en VAN DEN BRINK, G. (red.), *Publiek geweld*, Amsterdam, University Press, 2003, 35-52.

- DEKLERCK, J., “ De zin en onzin over zinloos geweld”, *psychologos*, 3, 2007, 45-52.
- DEN BOON, T. & GEERAERSTS, D., *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2005, 4464p.
- ERICSON, R.V., *Criminal reactions. The labelling perspective*, England, Saxon house, 1975, 170p.
- FERWEDA, H.B. en BEKE, B.M.W.A., “Een tip van de sluier: overwegingen van geweldplegers”, *Tijdschrift voor criminologie*, 1, 1995, 43-54.
- GEYSEGEM, P., VAN LIMBERGEN, K. en VANDERHOEVEN, I., *Nieuw geweld?!*, Antwerpen, Kluwer editorial, 1999, 120p.
- GOODE, E. en BEN-YEHUDA, N., *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*, Oxford, Blackwell, 1994, 265p.
- HOOGEWERF, A., *Geweld in Nederland*, Assen, Van Gorcum, 1996, 155p.
- LISSENBERG, E., VAN RULLER, S. & VAN SWAANINGEN, R. (Red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001, 494p.
- MAGUIRE, M., MORGAN, R. & REINER, R., *The Oxford handbook of criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 1185p.
- PERSE, E.M., *Media effects and society*, Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates, 2001, 331p.
- REINER, R., ‘Media-made criminality: the representation of crime in the mass media’, in MAGUIRE, M., MORGAN, R. & REINER, R., *The Oxford handbook of criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 302-337.
- ROCK, P., ‘Sociological theories of crime’, in MAGUIRE, M., MORGAN, R. & REINER, R., *The Oxford handbook of criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 3-42.
- RODENKO, O. en VAN DER HAER, B., *Zinloos geweld bestaat niet*, Amsterdam, SWP, 2000, 95p.
- SCHISSEL, B. , *Blaming Children. Youth Crime, Moral Panic and the Politics of Hate*, Halifax, Fernwood Publishing, 1997, 133p.
- SCHUYT, C.J.M., “Publiek geweld”, *Delikt en Delinkwent*, 5, 1999, 283-288.
- SCHUYT, K. en VAN DEN BRINK, G., “Van kwaad tot erger. Wordt het geweld nu ook gedemocratiseerd?”, in SCHUYT, K. en VAN DEN BRINK, G. (red.), *Publiek geweld*, Amsterdam, University Press, 2003, 7-17.
- SPRINGHALL, J., *Youth, popular culture and moral panics*, New York, St. Martins Press, 1998, 218p.
- TERLOUW, G.J., DE HAAN, W. en BEKE, B., “De zin in geweld”, *sec*, 2, 2002, 23-26.

- VAN DEN BRINK, G., *Geweld als uitdaging. De betekenis van agressief gedrag bij jongeren*, Utrecht, NIZW Uitgeverij, 2002, 429p.
- VAN DIJK, J.J.M., “Slachtoffers van geweldsmisdrijven”, in R.W. JONGMAN, S.J. STEENSTRA, G.A. VAN BERGERIJK, *Geweld in onze samenleving*, 'S-Gravenhage, staatsuitgeverij, 1978, 61-70.
- VAN ERPECEM, I., “Nationaal debat geweld op straat”, *sec*, 6, 1998, 18-20.
- VAN ERPECUM, I., “Kentering in de cultuur van afzijdigheid”, *sec*, 5, 1999, 7-8.
- VAN SWAANINGEN, R., ‘Sociale reactiebenaderingen’, in LISSENBERG, E., VAN RULLER, S. & VAN SWAANINGEN, R. (Red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001, 229-250.
- VAN WELZENIS, I., ‘De geweldsproblematiek: definiëring, oorzaken en onderzoek’ in BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G. (eds.), *Criminologie in actie*, Brussel, Politeia, 2002, 209-226.
- VASTERMAN, P.L.M., “Zinloos geweld als mediahype”, *Bestuurskunde*, 7, 2001, 299-309.
- VOLD, G.B., BERNARD, T.J. & SNIPES, J.B., *Theoretical criminology*, New York, Oxford University Press, 2002, 346.
- WAEGE, H., ‘Het onderzoeksplan’, in BILLIET, J. & WAEGE, H. (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2003, 65-86.
- WEERMAN, F.M., ‘Controlebenaderingen’ in LISSENBERG, E., VAN RULLER, S. & VAN SWAANINGEN, R. (Red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001, 135-152.
- X, ‘Effects and consequences, in COHEN, S. en YOUNG, J. (eds.), *The manufacture of news. Social problems, deviance and the massa media*, California, SAGE Publications, 1981, 425-440.
- X, ‘The process of selection’, in S. COHEN en J. YOUNG (eds.), *The manufacture of news. Social problems, deviance and the massa media*, California, SAGE Publications, 1981, 17-33.
- X, “Voorwoord”, *justitiële verkenningen*, 6, 2002, 4-7.
- YOUNG, H., VAN KAN, J. en VERSTEEGH, P., *Zinloos geweld, overdreven of onderbelicht*, Haaglanden, Politie, 1998, 41p.
- Een mond vol tanden. Enkele gedachten over dezin van casuïstische criminologie door W. J. M. De Haan, <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/departments/Ontmoetingen/Nr11/deHaan/deHaan.pdf>.

Geraadpleegde documenten voor de media-analyse

Artikels

- BROLET, C., 'Zinloos geweld', *De Morgen*, 12 februari 2007.
- BULTINCK, B., 'Voorpagina's onder vuur', *De Morgen*, 2 maart 2007.
- BULTINCK, B., 'Hersendood', *De Morgen*, 8 mei 2007.
- BULTINCK, B., 'Siegfried en de massamoordenaar', *De Morgen*, 19 oktober 2007.
- CARPENTIER, N., 'Doodgestoken voor een banaliteit', *De Morgen*, 5 februari 2007.
- CARPENTIER, N., 'Parket opent onderzoek naar expliciete geweldbeelden op VTM', *De Morgen*, 7 mei 2007.
- CARPENTIER, N., SCOETENS, M. & ROGIERS, F., 'Jongeman sterft nadat hij onder tram is geduwd', *De Morgen*, 4 november 2006.
- CLAES, B., 'Afgeranseld voor sigaret', *Het Nieuwsblad*, 28 juni 2006.
- COCHEZ, T., 'Gerecht discreet over eerste ondervragingen', *De Morgen*, 18 april 2006.
- COCHEZ, T., 'Apolitieke stille mars tegen geweld in de maak', *De Morgen*, 18 april 2006.
- COCHEZ, T., 'Een samenleving kan zoiets niet tolereren', *De Morgen*, 18 april 2006.
- COCHEZ, T., 'Het is nu voor iedereen duidelijk waartoe extreem rechts kan leiden', *De Morgen*, 12 mei 2006.
- DANEELS, G., 'Slachtoffer stelde moedige daad', *De Morgen*, 27 juni 2006.
- DE BUCK, W., 'Openbaar aanklager toont geen greintje genade voor Wesley Windhey', *Het Nieuwsblad*, 10 februari 2007.
- DE CLERCK, S., 'Er is parallel met de witte Mars', *De Morgen*, 22 april 2006.
- DE GENDT, T., 'Zinloos geweld bij jongeren stijgt', *De Morgen*, 6 september 2007.
- DE SMET, F., 'Dewinter zet tegenaanval in op Vlaams Belang-congres', *Het Nieuwsblad*, 15 mei 2006.
- DE SMET, F., 'Zinloze oplossingen', *Het Nieuwsblad*, 27 juni 2006.
- DESMET, Y., 'Waardig', *De Morgen*, 22 april 2006.
- DESMET, Y., 'Confrontatiesamenleving', *De Morgen*, 26 juni 2006.
- DESMET, Y., '2006', *De Morgen*, 30 december 2006.
- DE WEVER, B., 'De taal van de vuist', *De Morgen*, 12 februari 2007.

DE WEVER, B., 'Nee meneer, het racisme neemt niet toe', *De Morgen*, 12 december 2007.

DEWULF, B., 'Recht', *De Morgen*, 7 september 2007.

DUMORTIER, E. & CHRISTIAENS, J., 'Steekpartij voor de spiegel', *De Morgen*, 11 september 2007.

EECKHOUT, A., 'Maatschappelijke verontwaardiging over geweld is heel selectief', *Het Nieuwsblad*, 6 april 2007.

EECKHAUT, B., 'Een kans', *De Morgen*, 18 april 2006.

EECKHOUT, B., 'Goede Week was slechte week', *De Morgen*, 15 april 2006.

EECKHOUT, B., 'Secondewijzers', *De Morgen*, 10 februari 2007.

FRANCK, A., 'Sinds de gruweldag zit ik aan de grond', *Het Nieuwsblad*, 8 mei 2007.

GHIJS, I., 'Grijp ik in bij geweld of doe ik of mijn neus bloedt?', *Het Nieuwsblad*, 10 juli 2006.

GOOSSENAERTS, K., 'Gemeenteraad neemt afscheid van Luna en Oulemata', *Het Nieuwsblad*, 26 mei 2006.

GOOSSENS, P., 'Uitzichtloze oorlog tegen zinloos geweld', *De Morgen*, 1 juli 2006.

GORIS, S., 'Messen en boksbeugels', *De Morgen*, 6 februari 2007.

HERBOTS, K., *De Morgen*, 10 februari 2007.

HERREGODTS, D. & NEYT, G., 'Simon krijgt aanvallers steekpartij niet te zien', *Het Nieuwsblad*, 3 december 2007.

HOLLEVOET, T. & BARBIEUX, Y., 'Politie zit daders op de hielen', *Het Nieuwsblad*, 15 april 2006.

JAUQUET, D., 'Jeugdbende specialiseert zich in zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 12 september 2007.

JAUQUET, D. & TOLLENAERE, R., 'Waarom?', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2007.

JUSTAERT, M., 'Nederlandse criminoloog Willem De Haan over zinloos geweld', *De Morgen*, 19 april 2006.

JUSTAERT, M., 'Guy Van Holsbeeck over de roofmoord op zijn zoon Joe', *De Morgen*, 6 februari 2007.

JUSTAERT, M., 'Père Gilbert leidt herdenkingsmis', *De Morgen*, 13 april 2007.

JUSTAERT, M., 'Waarom vzw Tegen Geweld op School zo snel ter ziele ging. Impulsief opgerichte verenigingen schrikken vaak van rompslomp', *De Morgen*, 8 maart 2008, 7.

KIEBOOM, H., 'Flirten met de dood', *De Morgen*, 17 mei 2006.

KIEBOOM, H., 'Het jeugdige niemandsland van de eigen goesting', *De Morgen*, 8 februari 2007.

LE BACQ, T., 'Je dood is niet zinloos, het geweld was dat wel', *Het Nieuwsblad*, 12 februari 2007.

MERTENS, B., 'Leuvense portier verliest bijna oor bij aanval van jongeren', *Het Nieuwsblad*, 6 februari 2007.

MERTENS, B., 'Fles velt messenvechter in Brusselsestraat', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2008.

MEULEMANS, I., 'Als ik nog neonazi's zie, dan ren ik meteen weg', *Het Nieuwsblad*, 21 november 2006.

MEULEMANS, I., 'Optocht moet eerbetoon worden aan Priscilla', *Het Nieuwsblad*, 21 juni 2007.

MEULEMANS, I., 'Vriend Priscilla vuurde minstens zeven keer', *Het Nieuwsblad*, 31 juli 2007.

MIJLEMANS, P., 'Luc Lamine, communicator in veiligheid, over de racistische moorden', *De Morgen*, 13 mei 2006.

MOENS, S., 'Een held in tijden van zinloos geweld', *De Morgen*, 10 november 2007, 54.

MOERAERT, R., 'Dit was zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 1 februari 2008.

MOERMAN, B., '2007 wordt beter. Dat hopen we toch', *Het Nieuwsblad*, 31 december 2006.

PLEYSIER, S., 'Waarden, normen en straatgeweld', *De Morgen*, 9 mei 2006.

RAES, K., 'We hebben minder normen en waarden op straat', *De Morgen*, 18 april 2006.

SAMYN, S., 'Politici reageren buiten schijnwerpers om', *Het Nieuwsblad*, 24 april 2006.

SEGAERT, L., 'Waarom?', *Het Nieuwsblad*, 10 maart 2007.

SOMERS, S., 'De moord op Joe Van Holsbeeck, een chronologie', *De Morgen*, 12-04-2007.

SWIERSTRA, T., 'Oostende blijft worstelen met zinloos geweld', *De Morgen*, 19 oktober 2007.

THEERLYNCK, S., 'Het jaaroverzicht in vijf thema's', *De Morgen*, 23 december 2006.

VANDE VEIRE, F., 'Jaloers op Joe', *De Morgen*, 25 april 2006.

VERHAEGHE, T., 'Na zinloze moord op vrouw blijft Alain achter met vier kinderen', *Het Nieuwsblad*, 10 februari 2007.

VERHAEGHE, T., HEUVELMANS, J. & VIAENE, J., 'Jongeman die jogster doodde voor assisen', *Het Nieuwsblad*, 12 februari 2007.

VERHAEGHE, T., MERTENS, B. & BAEKEN, A., 'Skinheads steken donkere Slovaak neer', *Het Nieuwsblad*, 28 augustus 2006.

VAN KEYMEULEN, K., 'Gent blijft veiligste grootstad', *Het Nieuwsblad*, 6 september 2007.

VAN PEETERSEN, G., 'Benefiets tegen Zinloos Geweld opgestart', *Belg.be*, 26 januari 2007.

VAN PEETERSEN, G., 'Eén jaar tegen zinloos geweld', *Belg.be*, 13 april 2007.

VAN PEETERSEN, G., 'Kinderen zingen voor vrede en zuiver water voor Wodaabe in Niger', *Belg.be*, 13 mei 2007.

VAN PEETERSEN, G., 'Hoe schadelijk zijn softdrugs?', *Belg.be*, 20 oktober 2007.

VAN VOLCEM, S., 'Manifestanten komen op tegen zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 22 mei 2006.

VAN WESTERLOO, G., 'Haat op de lijndienst', *De Morgen*, 29 juni 2006.

VAN WIELE, S. & MATTHIJSENS, C., 'Het waarom is me een raadsel', *Gazet van Antwerpen*, 14 december 2007.

VERELST, J., 'Verslagenheid, ingehouden woede en machteloosheid', *De Morgen*, 6 februari 2007.

VERHOFSTADT, G., 'Eén moordenaar', *De Morgen*, 25 april 2006.

VERHOFSTADT, G., 'Deze daders mogen niet te vroeg vrijkomen', *De Morgen*, 26 juni 2006.

VERHOFSTADT, G., 'Daders zullen straf niet ontlopen', *De Morgen*, 29 juni 2006.

VERMEIREN, T., 'Al het werk van tafel geveegd?', *De Knack*, 6 september 2007.

VERVAET, L., 'Zinloos geweld, zinloze straf', *De Morgen*, 13 april 2007.

VERVERS, D., 'Tienermeisje aan schoolpoort zinloos in mekaar geslagen', *Het Nieuwsblad*, 20 juni 2007.

WINCKELMANS, W., 'Racistische kanker', *Het Nieuwsblad*, 12 mei 2007.

X, 'Jongeren slaan slapende dakloze dood', *Het Nieuwsblad*, 13 januari 2006.

X, 'Turnhout is 't stad tegen zinloos geweld', *Gazet van Turnhout*, 4 april 2007.

X, 'Optocht tegen geweld gepland na roofmoord in Brussel-Centraal', *Het Nieuwsblad*, 15 april 2006.

- X, 'Vermoorde Joe begraven', *Het Nieuwsblad*, 20 april 2006.
- X, 'Zinloos straatgeweld aan slot jaarlijkse kroegentocht', *Het Nieuwsblad*, 27 maart 2006.
- X, 'Lezersbrieven', *De Morgen*, 18 april 2006.
- X, 'Vandaag nieuwe beelden van de mp3-moord', *Belg.be*, 21 april 2006.
- X, 'Zinloos geweld', *De Morgen*, 24 april 2006.
- X, 'Witte schaamte', *De Morgen*, 12 mei 2006.
- X, 'TMF houdt elk uur één minuut stilte, extra uitzendingen op VTM en Canvas', *Het Nieuwsblad*, 12 mei 2007.
- X, 'Familie van Luna weigert medeleven Vlaams Belang', *Belg.be*, 15 mei 2006.
- X, 'Skinheads slaan man in ziekenhuis', *Het Nieuwsblad*, 30 mei 2006.
- X, 'Kardinaal Danneels betreurt zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 26 juni 2006.
- X, 'Lezersbrieven', *De Morgen*, 29 juni 2006.
- X, 'Agressie en zinloos geweld tijdens weekend', *Het Nieuwsblad*, 10 juli 2006.
- X, 'Racisme is slecht', *Het Nieuwsblad*, 25 oktober 2006.
- X, 'Zoiets mag nooit meer gebeuren', *Het Nieuwsblad*, 30 oktober 2006.
- X, 'Dader Antwerpse trammoord mogelijk Nederlander', *Gazet van Antwerpen*, 5 november 2006.
- X, 'Letterlijk. Toespraak Guy Verhofstadt', *Het Nieuwsblad*, 16 december 2006.
- X, 'Het kerkhof van Gentbrugge', *Het Nieuwsblad*, 27 december 2006.
- X, 'Auto rijdt in op terras', *Het Nieuwsblad*, 27 december 2006.
- X, 'Zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 28 december 2006.
- X, 'Nabestaanden slachtoffer zinloos geweld herdenken Mohamed', *Gazet van Antwerpen*, 29 januari 2007.
- X, 'Doodgestoken voor een sigaret', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2007.
- X, 'Bart en Joe, dood voor tweemaal niets', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2007.
- X, 'Frank Vandenbroucke: Grote verslagenheid', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2007.
- X, 'Burgemeesters betuigen medeleven', *Het Nieuwsblad*, 5 februari 2007.
- X, 'Afkeer overstijgt generaties', *Het Nieuwsblad*, 9 februari 2007.

- X, 'Zinloos geweld in een vloeibare samenleving', *Gazet van Antwerpen*, 12 februari 2007.
- X, 'Broers slaan er onbesuisd op los, *Het Nieuwsblad*, 20 februari 2007.
- X, 'Drie gewonden door zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 5 maart 2007.
- X, 'Zijn jongeren gewelddadiger als vroeger? Nee, zegt Cathy Brolet', *Humo*, 27 maart 2007.
- X, 'Dijlestad bindt strijd aan tegen zinloos jongerengeweld', *Gazet van Antwerpen*, 30 maart 2007.
- X, 'We hebben een missie', *Het Nieuwsblad*, 16 april 2007.
- X, 'Twaalfjarige wint verboden wapen op de kermis', *Het Nieuwsblad*, 17 april 2007.
- X, 'Samen', *Het Nieuwsblad*, 30 april 2007.
- X, 'Blankenbergs trio takelt tiener lelijk toe', *Het Nieuwsblad*, 3 mei 2007.
- X, 'Tien maanden cel voor slagen en verwondingen', *Het Nieuwsblad*, 11 mei 2007.
- X, 'Collega's naar rechter na ruzie op bedrijfsfeestje', *Het Nieuwsblad*, 16 mei 2007.
- X, 'Burvrouwen en elkaars politieke tegenpool', *Gazet van Antwerpen*, 29 mei 2007.
- X, 'Jonge overvallers krijgen zware straffen', *Het Nieuwsblad*, 8 juni 2007.
- X, 'Donderdag mars voor slachtoffer dodelijke steekpartij Turnhout', *Gazet van Antwerpen*, 20 juni 2007.
- X, 'Vermoorde Priscilla in Turnhout gecremeerd', *Het Nieuwsblad*, 22 juni 2007.
- X, 'Vlindertegel voor Tim en Thierry', *Het Nieuwsblad*, 7 augustus 2007.
- X, 'Knokpartij op Oude Makrt', *Het Nieuwsblad*, 18 augustus 2007.
- X, 'Doregem reageert ontdaan op vernielingen kapel', *Gazet van Antwerpen*, 21 augustus 2007.
- X, 'Het gewelddadige lontje moet uit het grootstedelijke kruitvat', *Het Nieuwsblad*, 8 september 2007.
- X, 'Groep jonge Oostendenaars opgepakt voor zinloos geweld', *Gazet van Antwerpen*, 11 september 2007.
- X, 'Drie maanden gevangenis voor zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 12 september 2007.
- X, 'Jeugdbende opgerold in Oostende na zinloos geweld', *Gazet van Antwerpen*, 12 september 2007.
- X, 'Jonge geweldenaar blijft aangehouden', *Het Nieuwsblad*, 15 september 2007.

- X, 'Spel moet jongeren doen nadenken over zinloos geweld', *Gazet van Antwerpen*, 20 september 2007.
- X, 'Journaals focussen steeds meer op geweld en criminaliteit', *De Morgen*, 21 september 2007.
- X, 'Van Themsche veroordeeld tot levenslange opsluiting', *De Knack*, 11 oktober 2007.
- X, 'Oostende blijft worstelen met zinloos geweld', *Gazet van Antwerpen*, 19 oktober 2007.
- X, 'Rottweiler in vuur en vlam', *Belg.be*, 13 november 2007.
- X, 'Verbrande Branco bezwijkt aan longembolie', *Gazet van Antwerpen*, 29 november 2007.
- X, 'Tegen een kalasjnikov is niemand gewapend', *Gazet van Antwerpen*, 6 december 2007.
- X, 'Boerhaavestraat geschokt door zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 17 december 2007.
- X, 'Moord voor een sigaret', *Het Nieuwsblad*, 18 december 2007.
- X, 'Zinloos geweld', *Het Nieuwsblad*, 29 december 2007.
- X, 'Zeropoint gaat over jongeren en geweld', *Het Nieuwsblad*, 4 januari 2008.
- X, 'Vitalski, Nachburgemeester', *Het Nieuwsblad*, 12 januari 2008.
- X, 'Zinloos geweld op de Brusselse metro: het schokkende verhaal van Daniël Fontyn', *Humo*, 25 maart 2008, 4-5.

Forums

- Forum over zinloos geweld van Het Nieuwsblad, <http://www.nieuwsblad.be/forum/index.aspx?pageName=reactie&forumId=316179> (06-04-2008).
- Een Forum voor gamers zinloos geweld, <http://forum.gamer.nl/archive/index.php/t-61144.html> (06-04-2008).
- Een forum van leerlingen, met als vraag: 'een stille tocht een oplossing voor zinloos geweld?', <http://forum.leerlingen.com/vbb/archive/index.php/t-20998.html> (06-04-2008).
- Forum van Humo over wat zinloos geweld is, <http://forum.humo.be/viewtopic.php?t=1070&postdays=0&postorder=asc&start=0&sid=661454882a6207aec4gd175d6f0832ac> (06-04-2008).
- Een forum door chemika studenten van de KULeuven over zinloos geweld, <http://www.chemika.student.kuleuven.ac.Be/phpBB3/viewtopic.php?f=11&t=118> (06-04-2008).
- Forum over zinloos geweld van tmf, <http://www.tmf.be/v4/id/forum/?t=9xth=29562> (06-04-2008).

- Een forum met als centrale vraag: 'Wat is zinloos geweld?', http://forum-opinieland.nl/topic.asp?ARCHIVE=true&TOPIC_ID=4418 (06-04-2008).
- Een forum dat een antwoord probeert te zoeken op wie verantwoordelijk is voor zinloos geweld, <http://forum.filosofie.be/viewtopic.php?f=15&t=1995> (06-04-2008).
- Een forum over het incident in het Brusselse metrostation 'Delta', http://forum_crimen.be/index.php?showtopic=6002 (26-04-2008).
- Een forum over zinloos geweld gepleegd op dieren, <http://www.thefastforum.be/phpbb/about12537.html&highlight> (26-04-2008).
- Een forum dat gaat over hoe het vroeger was, <http://forums.rockwerchter.be/tm.asp?m=38331&npage=3&key=> (26-04-2008).
- Een forum van Humo met als centrale vraag: 'zijn jongeren gewelddadiger als vroeger?', <http://forum.humo.be/viewtopic.php?t=1068> (26-04-2008).
- Een forum van TMF over de moord in Oostende op Bart Bonroy, <http://www.tmf.be/v4/id/forum/?t=9xth=30287> (26-04-2008).
- Een forum over zinloos geweld, <http://www.showbizzforum.be/viewtopic.php?f=80&t=5453&p=202493> (26-04-2008).
- Een forum over de moeder van Luna die poseert voor een naaktkalender, <http://www.politicsinfo.net/forum/about44662.html> (26-04-2008).
- Een forum over zinloos geweld, <http://www.site.kifkif.be/forum/archive/index.php?t-2014.html> (26-04-2008).
- Een forum dat zich vragen stelt bij de term 'zinloos geweld', <http://www.9lives.be/forum/showthread.php?t=504980> (26-04-2008).
- Een forum van het volk dat zich afvraagt of er zinloos geweld bestaat, <http://www.hetvolk.be/forum/index.aspx?pageName=reactie&forumId=237567> (27-04-2008).
- Een forum dat zich afvraagt of er zinloos geweld bestaat, <http://www.dbz-media.nl/forum/lofiversion/index.php?t8632.html> (27-04-2008).
- Een forum over zinloos geweld, <http://www.antwerpenxl.be/forum/viewtopic.php?s=751&sid=45109a7co8bc120ac22c900d6c6856a9> (27-04-2008).

Parlementaire stukken

Vr. en Antw. Kamer 2007-2008, 18 januari 2008, 106 (Vr. nr. 1235 DE PADT).

Vr. en Antw. Kamer 2005-2006, 25 april 2006, 996 (Vr. nr. 996 DE PADT).

Vr. en Antw. Kamer 2005-2006, 21 april 2008, 979 (Vr. nr. 979 DE PADT).

Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 8 juni 2006, houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens, *Parl. St. Kamer 2007-2008*, nr. 25.

Hand. Kamer 2005-2006, 18 april 2006, 1-4.

Hand. Kamer 2007-2008, 24 januari 2008, 21-34.

Hand. Belgische Senaat 1997-1998, 3 december 1998, 31-33.

Hand. Vlaams Parlement 2005-2006, 28 juni 2006, 9-36.

Hand. Vlaams Parlement 2005-2006, 24 mei 2006, 1-28.

Hand. Vlaams Parlement 2005-2006, 21 december 2006, 46.

Hand. Vlaams Parlement 2005-2006, 26 april 2006, 2-16.

Hand. Vlaams Parlement 2006-2007, 7 februari 2007, 22.

Actualiteitsmotie tot besluit van het op 24 mei 2006 in plenaire vergadering gehouden actualiteitsdebat over het toenemende racisme en geweld in onze samenleving, *Parl. St. Vlaams Parlement 2005-2006*, nr.1.

Voorstel van resolutie betreffende betere afscherming van kinderen tegen agressie en geweld op vlaams televisie, *Parl. St. Vlaams Parlement 2004-2005*, nr.3.

BIJLAGEN

Bijlage 1: het codeerschema

1. medium:
2. datum: .././....
3. de locatie van de term zinloos geweld (dit is voor kwantitatieve verwerking)
 - a. titel
 - b. ondertitel
 - c. inleidende tekst
 - d. tekst
4. wie de betrokkene zijn (zowel dader als slachtoffer)
 - a. jongeren
 - b. ouderen
 - c. groep jongeren
 - d. allochtonen
 - e. andere
5. incident (wat er juist gebeurt is):
6. hoe de term gebruikt wordt (verzamelterm, kwalificatie van het feit, naamgeving van een actie):
7. of er een definiering is van zinloos geweld:
8. wat er bedoeld wordt met het artikel:
9. de kenmerken
 - a. van het incident
 - i.
 - ii.
 - iii.
 - iv.
 - b. van zinloos geweld
 - i.
 - ii.
 - iii.
 - iv.
10. argumentatie voor het gebruik van die term (bijvoorbeeld om verontwaardiging uit te drukken)
11. gezichtspunt van de auteur (bijvoorbeeld politiek):

Bijlage 2: de semi-gestructureerde vragenlijst

Wanneer ik zeg zinloos geweld waaraan denkt u dan? Wat is het eerste dat in u opkomt bij het horen van die term?

Weet u nog wat er in u omging de eerste keer dat u die term hoorde/gebruikte?

Noem vijf bijvoeglijke naamwoorden die bij u opkomen als u zinloos geweld hoort?

Noem drie incidenten die voor u zinloos geweld zijn? En waarom dat voor u is?

Wanneer is volgens u zinloos geweld ontstaan?

Heeft u enig idee wanneer de term voor het eerst (in België) is verschenen? En over welk incident het ging?

Aan welke kenmerken moet geweld voldoen om zinloos genoemd te worden?

Over eigen artikels

U heeft wellicht al een aantal artikelen geschreven over zinloos geweld. Weet u nog of de redactie verbeteringen heeft aangebracht in u artikel?

Als u terug denkt aan het moment dat u over zinloos geweld schreef, kunt u dat beschrijven?

Krijgt u soms reacties van u omgeving op u artikels?

Wat was de reactie op u artikels over zinloos geweld?

discussier je wel is met u omgeving (buiten de krant) over u artikels?

Heeft dat dan invloed op u artikel?

En was dat ook zo wanneer u over zinloos geweld schreef?

Wanneer gebruikt u in u artikels de term zinloos geweld?

Hebt u de term 'zinloos geweld' altijd spontaan gebruikt of werd het soms opgedragen door andere of de redactie om die term te vermelden?

Is u mening veranderd sinds de eerste keer dat u over zinloos geweld rapporteert?

Slotvraag

Wat verstaat u onder zinloos geweld?

Hebt u zelfs nog iets te zeggen over zinloos geweld dat u van belang acht. Of vindt u dat er nog vragen zijn die ik beter ook zo stellen. hebt u enige commentaar.

In mijn onderzoek doe ik ook een media-analyse heeft u nog artikels die van belang kunnen zijn om daarin opgenomen te worden. Die mogen ook door iemand anders geschreven zijn.